

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

PAUL CELAN

SESLER,
İŞİTİN BİZİ DE

CEM YAVUZ'UN
TÜRKÇESİ VE NOTLARIYLA

ŞİİR

§

PAUL CELAN

1945 sonrası Alman edebiyatının en sarp ve son büyük şairi. 23 Kasım 1920'de Romanya'nın Bukovina eyaletinde doğdu. Dünyaya gözlerini açtığı Çernivtsi şehri 1940'ta Sosyalist Ruslar, 1942 yılında da Nasyonal Sosyalist Almanlar tarafından işgal edildi. Nazi döneminde ailesi ve yakınları toplama kamplarında öldürülen; kendisi de on sekiz ay çalışma kampında Prut Nehri'nden taş ve moloz çekmeye ırgat kılınan Celan, savaştan sonra –bu defa enternasyonal sosyalizmin baskıları sonucu– 1947 yılında Viyana'ya kaçtı, ardından 1948'de Paris'e yerleşti. Hayatı boyunca ailesini ve akrabalarını katledenlerle paylaştığı bir anadilde yazıyor olmanın travmasıyla yaşayan Celan, dokuz şiir betiği yarattı. Kendisini hem Alman hem de dünya şiirinde büyük bir şöhrete kavuşturan “Ölüm Fügü” şiirindeki “kara süt” ifadesinin çalışma kampındayken içmek zorunda kaldığı hakikaten çürümüş süttten ziyade giderek bir oksimoron gibi algılanmaya başladığını sezen Celan, yazdığı her dizeyle ister istemez kaderini estetize ettiğinin idrakiyle ve adeta Adorno'nun “Auschwitz'den sonra şiir” kehanetini doğrulayarak 20 Nisan 1970'te yaşamına kendi elleriyle son verdi.

CEM YAVUZ

Şair, çevirmen, yazar. İstanbul'da doğdu (1966). Gemi inşaat mühendisliği ve medya-iletişim eğitimi aldı. Musahhihlik, teknik sekreterlik, editörlük yaptı. Est&Non Yayınlarını ve dergisini kurdu (1999); yayımcılık, tasarım, yaratıcı yazarlık ve çeviri alanlarında eğitmen olarak çalıştı. *Ars Moriendi-Kül Kabından Değişler* (2020); *20 Ölümsüz Şarkı ve's-Samt* (2014), *Sema'yla Arz arasında* (2014), *Seyr'engiz* (2006), *Seyr'* (2006), *Hoca Nasreddin Gibi Ağlayan* (2005), *Ayn'* (1999) isimli kitapları yazdı; *Celan & Heidegger: An Unresolved Conversation*; *Paul Celan: Die Bremer Rede/Der Meridian/Gespräch im Gebirg*; *Troy: City, Homer and Turkey*, *Dr. Süheyl Ünver of Istanbul*; *Itri Between Ali Ufki, Evliya Çelebi and Dimitrie Cantemir*; *Hypnotic Poetry: Poetic Inspiration*; *Rumi: Turning Ecstatic, Traditional Islam in the Modern World* gibi kitap ve metinlerle Nerval, Rilke, T.S. Eliot, Mandelstam, Kavafis, Mihály Babits, Attila József, Varujan, Siamanto vd. pek çok şairin şiirlerini Türkçeye tercüme etti.

PAUL CELAN

**SESLER,
İŞİTİN BİZİ DE**

Türkçesi: Cem Yavuz

Yayın No 2146
Çağdaş Dünya Edebiyatı 297

Sesler, İştin Bizi de
Paul Celan

Kitabın Adına Kaynaklık Eden Şiirin Özgün Başlığı: *Ausgewählte Gedichte*

Editör: Levent Alarslan
Almanca Aslından Çeviren ve Notlandıran: Cem Yavuz
Kapak Tasarımı: Kardelen Akçam
Sayfa Tasarımı: Gelengül Erkara

© 1959, Sprachgitter, S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main
© 1963, Die Niemandsrose, S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main
© 1952-1955, Mohn und Gedächtnis, Von Schwelle zu Schwelle,
Deutsche Verlags-Anstalt
Bu şiirlerin Türkçe yayın hakları AnatoliaLit aracılığıyla alınmıştır.
© Selection of Poems (Atemwende, Fadensonnen, Lichtzwang, Schneepart,
Zeitgehöft), Suhrkamp Verlag Berlin
© 2022, Everest Yayınları
Kaynak belirtilerek yapılacak kısa alıntılar dışında hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. Basım: Mart 2022

ISBN 978-605-185-741-1
ISBN 978-605-185-742-8 (Ciltli)
Sertifika No: 43949

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 45099
Çiftelhavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI

Ticarethane Sokak No: 15 Çağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 513 34 20-21 Faks: (0212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap
www.facebook.com/everestyayinlari
www.instagram.com/everestyayinlari

Everest Yayınları, Alfa Yayın Grubu'nun tescilli markasıdır.

**SESLER,
İŞİTİN BİZİ DE**

Sunuş • 13

Mohn und Gedächtnis / Haşhaşçiçeği ve Hatıralar • 27

Nachts ist dein Leib / Geceleri esmerleşir
Espenbaum / Toz ağacı
Aschenkraut / Kül Çiçeği
Dunkles Aug im September / Eylülden Kasvetli Göz
Der Stein aus dem Meer / Denizden Gelen Taş
Erinnerung an Frankreich / Fransa Hatırası
In Ägypten / Mısır'da
Wer sein Herz / Geceleyn kalbini
Totenbemd / Kefen
So schlafe / Sen uyu öylece
Die feste Burg / Ulu Hisar
Augen / Gözler
Brandung / Deli Dalgalar
Unstetes Herz / Hercâi kâlp
Sie kämmt ihr Haar / Ölüler taranır gibi

Von Schwelle zu Schwelle / Eşikten Eşiğe • 61

Gemeinsam / Beraberce
Mit Äxten spielend / Baltalarla Oynayıp
Strähne / Bukle
Von Dunkel zu Dunkel / Karanlıktan Karanlığa
Der Gast / Misafir
Aufs Auge gepfropft / Gözüne Aşılannmış
Assisi / Assisi
Vor einer Kerze / Bir Mumun Önünde
Mit wechselndem Schlüssel / Değişen Bir Anahtarla

Waldig / Ormancıl
Die Halde / Yamaç
Andenken / Hatırlayış
Welchen der Steine du hebst / Hangi Taşı Kaldırsan
Schibboleth / Şibbolet
Wir sehen dich / Görüyoruz Seni

Sprachgitter / **Dilkafes • 101**

Schliere / Çizgi Çizgi
Tenebrae / Tenebrae
Weiß und Leicht / Beyaz ve Uçağan
Schneebett / Karyatağı
Windgerecht / Rüzgâra Yaraşır
Matière de Bretagne / Matière de Bretagne
Köln, Am Hof / Köln, Meydanda
In Mundhöhe / Ağız Hızasında
Allerseelen / Cümle Ervah
Entwurf einer Landschaft / Bir Manzara Taslağı
Oben, geräuschlos / Yukarda, sessiz sedasız
Ein Holzstern / Bir ahşap yıldız
Sommerbericht / Yaz Bildirisi
Bahndämme, Wegränder, Ödplätze, Schutt / Demiryolu Dolguları,
Yol Kenarları,
Kıraç Yerler, Mezbelelik

ENGFÜHRUNG / **STRETTO**

Die Niemandrose / **Hiçkimsenin Gülü • 157**

Bei Wein und Verlorenheit / Şarapla kimsesizlikte
Zürich, Zum Storchen / Zürih, Stork Otel'de
Die Schleuse / Savak
Stumme Herbstgerüche / Dilsiz güz kokuları
Tübingen, Jänner / Tübingen, Ocak
Chymisch / Simyevi

Eine Gauner- und Ganovenweise / Haytanın, Düzenbazın Manisi
Radix, Matrix / Radix, Matrix
Mandorla / Mandorla
À la pointe acérée / À la Pointe Acérée
Anabasis / Anabasis
Nachmittag mit Zirkus und Zitadelle / Sirk ve Kaleyle İkinci
Bei Tag / Gündüzleri
Kermorvan / Kermorvan
Was geschah? / Ne oldu?
Hinausgekrönt / Zirveye ulaşmış
Wohin mir das Wort / O ölümsüz kelime
Les Globes / Les Globes
Die Silbe Schmerz / Hece Ağrısı
Es ist alles anders / Hepsi başka türlü

Atemwende / Solukdönümü • 221

Die Zahlen / Sayılar
Mit erdwärts gesungenen Masten / Dünyaya doğru şakınmış serenlerle
Stehen / Durmak
Dein vom Wachen / Nöbetlerden
Im Schlangenwagen / Yılankavi vagonda
Weggebeizt / Aşınıp gitmiş
Keine Sandkunst mehr / Kumsanatı yok artık
Helligkeits hunger / Aydınlık arzusu
Erblinde / Hadi kör ol
Engbolztag / Sonbaharhalkasıgünü
Landschaft / Kùlkabı
Aus Fäusten / Dizginsizce dövölmüş
Schwirrhölzer / Boğabögürtenler
Das umhergestoßene / Şuraya buraya itelenmiş
Aschenglorie / Külhâlesi
Den verkieselten Spruch / Unutuyorsun unuttuğunu
Solve / Çözün
Coagula / Pıhtılaş

Schaufäden, Sinnfäden / Görüşlileri, duyuşlileri
Einmal / Bir keresinde

***Fadensonnen* / Lifgüneşler • 267**

Frankfurt, September / Frankfurt, Eylül
Spasmen / Kasılmalar
Hendaye / Hendaye
Pau, nachts / Pau, Geceleyin
Pau, später / Pau, Daha Sonra
Lyon, Les Archers / Lyon, Les Archers
Wo bin ich / Nerdeyim
Die teuflischen / Şeytani
Das ausgeschachtete Herz / Oyulup içine
Stille / Sükûnet
Seelenblind / Ruhkörü
Irish / İrlandalı
Tau / Çiy
Kleide die Worthöhlen aus / Panter postuyla kapla
Nah, im Aortenbogen / Şuracıkta, aortyayında
Redewände / Konuşmaduvarları
Haut Mal / Haut Mal
Heddergemüt / Berbatmizaç
Kein Name / Yok isim
Denk dir / Düşün Bir

***Lichtzwang* / Işıksoru • 311**

Mit Mikrolithen / Mikrolitlerle süslü
In die Nacht gegangen / Dalıp gitmiş geceye
Abglanzbeladen / Işılhayalyüklü
Bei Brancusi, zu zweit / Brancuşi'de İkimiz
Todtnauberg / Todtnauberg
Einem Bruder in Asien / Asya'da Bir Kardeşe
Highbate / Highgate

Die entsprungenen / Firari
Magnetische Bläue / Ağızda
Schwimmhäute / Ağörgüsü
Brunnen-artig / Kuyu-vari
Mit Traumantrieb / Rüyardürtüsüyle
Fahlstimmig / Solgunsesli
Wahngänger-Augen / Hezeyanavcısığözler
Schwanengefahr / Kuğutehlikesi

***Schneepart* / Karparçası • 347**

Du liegst / Pürdikkat
Unlesbarkeit / Okunaksızlığı
In Echsen- / Kertenkele
Schneepart / Karparçası
Etwas wie Nacht / Gece gibi bir şey
Hervorgedunkelt / Karanlıkbasmış
Mauerspruch / Duvar Sloganı
Das Im-Ohrgerät / Kulakiçi aygıt
Einkanter / Rüzgârçakılı
Lößpuppen / Lösbebekleri
Ein Leseast / Bir mânâdalı
Zerr dir / Koparıp al
Kalk-Krokus / Acı çiğdem
Schnellfeuer-Perihel / Yaylımateş-Günberi
Das gedunkelte / Kararmış

***Zeitgehöft* / Zamanaylası • 383**

Von der sinkenden Walstirn / Dalan balinanın alnından
Erst wenn ich dich / Sana yalnızca
Kleine Nacht / Küçük gece
Dein Uhrengezicht / Saatçehren senin
Ein Stern / Bir yıldız
Kleines Wurzelgeträum / Beni burada tutan

Mandelnde / Sen ey badem kesilmiş

Komm / Gel

Die Pole / Kutuplar

Der Königsweeg / Sağır kapının

Ich trink Wein / İki bardaktan

Es wird / Bir şey olacak

Das Nichts / Hiçlik

Das Fremde / Yadırgının

Krokus / Güzçiğdemi

Açıklama ve Yorumlar • 417

Kalbin acı kuyusundan...

Alman dilinin yirminci yüzyılın ikinci yarısındaki en sarp ve son büyük şairi Paul Celan, Türkiyeli okuyucu nezdinde özellikle de *Ölüm Fügü*, *Corona*, *Bademlerden Say Beni*, *Mezmur* gibi birkaç kült şiiri ve Bachmann'la aralarındaki süregelen *Kâlp Zamanı* söylencesi dolayısıyla hayli popülerlik kazanmış bir isim. Ve popüler kavramının imlediği rağbet alanının odağında da, *moro romantico* bir şair figürü olarak arz-ı endam ediyor; bir nevi *marazi aşk* ikonu! Gerçi Celan'ın İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa edebiyatında berkittiği *toposa* ilişkin dilimizde birkaç cılız değini belirmişse de, görünen o ki bu çabalar da şairi sadece toplama kampı ve *Ölüm Fügü* imajıyla mukayyet bir figür olmaktan çıkarmaya yetmiyor, yetmemiş.

Peki gerçekten böyle mi?

Doğrusu, şairin marazi olduğu muhakkak, ancak bu, bir *Özgüvarlık* (Dasein) olarak içinde devindiği deneyim uyarınca bütün varoluşu, varolanları, insan ilişkilerini belirleyen bir kavrayışın doğurduğu; kendi tabiriyle "*ein Herumgeworfener*" (dünyaya fırlatılmış biri) olmanın getirdiği bir hastalık. Dolayısıyla bu sinematografik imaj da, olsa olsa asli rahatsızlığın, "mutlak tenhaliğin" bir uzantısı. Hasılı Celan, Bachmann uzamıyla kaim değil; *Ölüm Fügü*nden, *Corona*'dan, *Bademler...*'den ibaret değil. Hatta sürekli aynı şiirlerinin anılmasının, yarattığı *corpusu* gölgelediği düşüncesiyle Celan'ın bir noktadan sonra *Ölüm Fügü*'nün antolojilere

alınmasına izin vermediği biliniyor. “Sevgili şairim cemiyeti” arasında bir tür şehir efsanesine dönüşmüş olan şu iki noktayı da yeri gelmişken tashih edelim: Celan ne İspanya İç Savaşı’na katılmış ne de krematoryum bekçiliği yapmıştır. Evet, annesi Naziler tarafından öldürülmüştü, babasınınsa tifüsten öldüğü tahmin ediliyor; kendisi de on sekiz ay boyunca çalışma kampında Prut Nehri’nden taş ve moloz çekmeye ırgat kılınmış. Ama sanki bunlar bir ömür için yeterince trajik değilmiş gibi, üstüne bir de işte şu ‘rağbet’i köpürtecek bir tür edebi mitomani devreye girmesin mi, giriveriyor elbet!

Vurgulayalım: Celan ölümünden itibaren “filozofların şairi” olarak anılmış; yazdıkları Gadamer’den Derrida’ya, Levinas’tan Lacoue-Labarthe’a, Agamben’den Alain Badiou’ya, Esther Cameron’dan James K. Lyon’a kadar pek çok düşünür tarafından son derece kapsamlı bir biçimde incelenmiş; şiiri ve şiir kuramı üzerine üretilen metinler artık devasa bir külliyat hâlini almış bulunan bir sanatçı. Bu bağlamda *Dilkafe*’e kadar olan erken dönem şiirleri üzerine yapılan çalışmaların yanı sıra, Celan şiirinde ve düşüncesinde söz konusu betikle ve *Meridyen*’le birlikte başat bir ton kazanıp ölümünden altı yıl sonra yayımlanan son kitabı *Zeitgeböft*’e (Zamanaylası) kadar giderek daha dibe gömülen “sükut dili”ne; yani şairin postmodern dönem düşüncesine dölleyici etkiler bırakan *fragmanter* biçimine odaklanmış *Holograms of Darkness, The Poetics of Paul Celan, Poetry as Experience, Wer bin Ich und wer bist Du?, An Unresolved Conversation* gibi sayısız enfes incelemeden söz etmek mümkün. Bu seviyeden bakılınca Celan’ın Türkiye’de, aşağı yukarı her esaslı meselede olduğu gibi, ancak söz konusu popüler alanı tahkim edecek öğeler vesilesiyle rağbet gördüğü fakat aslında pek de bilinmediği/anlaşılmadığı açık. Ama ne gam; zaten Celan da, Büchner’in Lenz öyküsünden alıp yenilediği bir metaforla, kendisini “ellerinin üstünde yürüyen”, anlaşılmamış biri olarak tanımlıyordu:

“O ellerinin üstünde yürüyenin
yazdığı şey bu: O
Isırgan-yazısını okumuş, Anla-
şıl(a)mamış, ama başkalarını
da tek anlayanın yazdığı.”

Şunu da iyi kavramak lâzım: Celan, her şeyden önce Yahudi bir şairdi; şiirinin omurgasını oluşturan şey de uzun bir Ötekilik mirasına sahip bu “Oluş”tu. Ve söz konusu ‘hâl’, içine doğmayanların, yazgıları yaklaşık tecrübelerle yoğrulmamış olanların derinliğine idrak edebileceği bir şey değil. Ancak Celan’ın aynı zamanda her şairin aslında Yahudi olduğunu ya da şiirin edebiyatın Yahudisi olduğunu söylediği de vaki. İşte bu metaforik bağlama iskandil attığımızda, şair ya da *insaninsan* olarak dünyada bulunuşun Tenebrae yanıyla akraba çıkacağımız muhakkak...

...

Paul Celan otuz yıl kadar önce, her şair/okur gibi benim de dikkatimi Türkçedeki şiir çevirileriyle çekmiş bir isim. İşte yine *Ölüm Fügü*, *Corona*, *Bademlerden Say Beni* vd. Çevirilerde bir ‘Şey’in gücü seziliyor ancak hayal bulanık; kaynak dildeki anlam ve imaj âlemi, hedef dilde karşılığını bulamamış gibi. Kırk yılı bulan “dil aşırı” seyrim, bana hep bu ‘Ses’te bundan çok fazlası olduğunu, aktarılmamış bir ‘Öte’ yarığı bulunduğunu sezdiriyordu. Sonra, aşağı yukarı on yıl önce, Lyon’ın *An Unresolved Conversation* isimli kitabını okudum ilk olarak. *Bir Rüyanın Rüyası*, *Bremen Konuşması*, *Meridyen* ve *Dağlarda Sobbet* ile de bu vesileyle karşılaşmış oldum. Ardından önce *Meridyen*; metni enine boyuna verevine, çeşitli dillerde defalarca katettim. Ve nüfuz edilmesi son derece güç, iç içe pek çok katmanla örülmüş bu *fenomenolojik girişimi*, her biri farklı açılardan çözümlemeyi deneyen bir sürü kitap, yazar: Cameron’un *Western Art and Jewish Presence in the Work of Paul Celan*’ı, Felstiner’in *Paul Celan: Poet, Survivor, Jew*’u, Amy Colin’in *Holograms of Darkness*’ı... Pierre Joris, Bonnefoy, Gadamer...

Celan'ın şiirlerini ve şiir fenomenolojisini benim açımdan/çarpıcı kılan bir diğer husus ise, bu hermetik gergefte kendi ontolojik girişimimle aslı bir akrabalık, garip bir karşılaşma bulmuş olmamdı. Ardından, Celan'ın "Yalnız avcu vardır okuyacak / lambayla bir başına kalanın" dizelerinin ışığında evvela *Meridyen*'i çevirdim; bazen bir kelime için bir saat, bir cümleyle bir gün...

Yayımlandığı andan itibaren yirminci yüzyılın temel poetik metni statüsüne kavuşmuş olan *Meridyen*'de Celan, geniş bir çevren taramasıyla ulaştığı *şiir «varlık* kavrayışını ve şairin nasibini, "Şiir yalnızdır. Yalnızdır ve seyr hâlinindedir. Onu yazan, ona refakat etmelidir." cümlesiyle gayet veciz bir biçimde dile büründürürken, –hâlâ bir anlamı kaldıysa– şiirin *künhüne* vâkıf olmayı arayan bugünün okuyucularına ve genç şairlerine de altmış yıllık kuyusundan şöyle seslenir:

"Şiir (...) kendi kıyısında mevzi alır; ve varlığını sürdürüebilmek için, kendisini sürekli olarak 'zaten yok'tan 'her daim burada' noktasına çağırıp geri çeker.

Bu 'her daim burada' sadece ve sadece sözel iletişim olabilir. Öyle soyut anlamda Dil değil ama 'karşılık veren' ve –yalnızca sözel olarak değil– bir şeye karşılık gelen.

Daha doğrusu gerçeğe dönüşen, radikal bir bireyleşme burcu altında, fakat aynı zamanda kendisi için dil tarafından tesis edilmiş sınırları ve önüne serilmiş imkânları hatırdâ tutarak âzad olan Dil.

Hiç kuşkusuz şiirin bu 'her daim burada'sı, yalnızca varoluşunun ve diğer bütün mahlûkat arasındaki konumunun eğim açısının hükmünce konuştuğunu unutmayan kişinin şiirlerinde bulunabilir.

Şu hâlde şiir –evvelce olduğundan çok daha berrak bir biçimde– bir bireyin dilinin vücut bulmuş hâli olacak; ve kendi deruni tabiatıyla irtibatını koruyarak hâlihazırda mevcut bulunacaktır..."

Meridyen'de Heidegger'in "Şiirin zamansızlığı" savına; poetik "özne"nin tamamen silindiği "monolog" olarak şiir görüşüne; Mallarmé'nin meşhur "arî şiir" kavramına ve Proust'un zaman

kavrayışına açık veya örtük bir biçimde karşı çıkılmaktadır. Ayrıca şaire özgü/zamansal izlerin kaçınılmaz bir biçimde şiirin çevrenine yansıyacağına inanan Celan, Heidegger'in "Seyr hâlinde olma" (*Unterwegssein*) fikrine telmiyen, şiir söz konusu olduğunda bunun hiçliğe doğru, amaçsızca, ıssız bir patikada ilerleyiş değil, Öteki'yle Diyalog teşebbüsü anlamı taşıdığını vurgular.

"Bir şiirle el sıkışma arasında fark görmüyorum," diyordu Celan. Ancak şairi, *somasını* Seine Nehri sularına terk etmeye iten nihai sebebin akıl sağlığını değil, *Solukdönümü*'yle başlayan evrede gitgide Ötekiyle Diyalog'a inancını yitirmesi olduğu anlaşıyor. Somut bir Öteki de değil sözünü ettiğim; herhangi, muhayyel bir Öteki. Bana ait bir neolojizmle ifade edersem: *Gelmekte-olan* karşısında kendiletişim imkânının bile ortadan kalkması...

Celan'ı Türkçenin sularına taşıyıp bu yakada 'var'a getirme cehdim, meçhul bir şairle alter egosu arasındaki sohbet tarzında örgülenmiş *Bir Rüyanın Rüyası* ile sürdü. Bilinçaltının "derin deniz"inde gerçekleşen sohbette anlatıcı-şair, suistimale ve istismara kurban edildiği bir çağda poetik dilin nasıl ihya edilebileceğini sorgulamaktadır. "Ezelden beri söz uğruna mücadele eden" poetik dil, bu kazurattan nasıl arınacak ve bâkir bir biçimde yenden doğacaktır. Celan denizin derinliklerini yoklayıp poetik âlemi tasvir ederken, "Varlığın öteki yanında, engin derinliklerindeki enfes yabanilik" ifadesini kullanır ve deruni âlemlerle irtibat kurup başlangıçtaki safiyete yeniden kavuşmak için şu çarpıcı öneride bulunur: "Bugünü yarından ayıran duvar yerle bir edilmeli ki yarın yeniden dün olabilsin!"

Poetik *sezincinin* karkasını oluşturan ve Türkçeye *Şişedeki Mesaj* başlığıyla çevirdiğim Bremen konuşmasında ise şiiri/ni şöyle niteliyor Celan: "Dilin tezahürü ve dolayısıyla özü itibarıyla Diyalog olan şiir, –her daim ümitvar olmasa da– bir gün bir yerde gönül kıyılarına vuracağı zannıyla gönderilmiş, şişedeki bir mesaj sayılabilir..." Bremen konuşması aynı zamanda, Celan'ın Heidegger'le neredeyse yirmi yıl boyunca sürece zımnî diyalogunun "*Şiirin zamandan münezzehe oluşu, Varlığın taslağı olarak şiir, Sahiplenme*

olayı, *Seyr bâlinde olma ve (Üçüncü Reich'in belak ettiği) Dilev!*" gibi kavramlar dolayımında giderek itiraz tonu kazanmaya başladığı bir metin.

Şairin düzyazı güzergâhında karşılaştığım son metin ise, *Dağlarda Sobbet* oldu. Celan, 1959 yılının temmuz ayında Theodor Adorno ile buluşmak üzere İsviçre Alpleri'nin Engadin bölgesindeki Sils-Maria'ya gider. Ancak ani bir kararla Paris'e dönen şair, –kendi deyimiyle bile isteye– Adorno'yla görüşemez. Aşağı yukarı bir ay sonra da, gerçekleşemeyen bu görüşme üzerine Küçük Yahudi ile Büyük Yahudi'nin buluşup çene çalmalarını konu alan *Dağlarda Sobbet*'i yazar. Akıcı, ironik ve şiirsel üslubuyla *Dağlarda Sobbet*, Celan'ın kimlik, dil, idrak ve Tanrı hakkındaki sezgislerine ışık tutan bir metindir. *Dağlarda Sobbet*'te, Beit ha-Mikdaş'ın bugün Ağlama Duvarı diye bilinen batı duvarı yıkıntısı önünde ileri geri sallanarak edilen bir duanın ritmini, tınısını duydum; böyle de çevirdim, devingene!

Böylece mum alevinden güz ışığına, cılız kıvılcımlardan ögleüstü parıltısına kadar çeşitlenen çoğunlukla hüsrana yüklü ışıltı imajlarının peşinde Celan'ın seyrettiği *koyak* ve *kayranlar*, metinleri dölleyen açık~örtük motifler boyunca süren buengin yolculuğun hasılasını, "Yalağuzlar için Kılavuz" diyebileceğim *Karşılaşmalar* başlıklı derlemede bir araya getirmiş oldum.

...

Ardından, Celan *seyr'engizinde* son derece çetin ancak şairin layıkıyla kavranmasında bir o kadar önemli olan, James K. Lyon'un *An Unresolved Conversation* isimli tarihi, biyografik ve entelektüel incelemesini, *Paul Celan ve Martin Heidegger: Tedirgin Sobbet, 1951-1970* başlığıyla Türkçeye aktardım. Bir yıldan uzun süren bu *açık deniz seyri*, Everest Yayınları marifetiyle yıl içerisinde iki kapak arasında boy gösterdi.

Tedirgin Sobbet, öncelikle Celan'ın Heidegger okuma notlarıyla yazışmalar ve tanıklıkların izini sürerek bir armağan/lütuf olarak

şiiirin doğası; Varlığın hitabına mazhar olmuş bireyin dil, yaratıcılık ve hafıza ile irtibatı vb. konularda şairin bilhassa dikkat kesildiği belli başlı kavramları irdeliyor. Lyon'a göre, *asli dili* bir "Öteki"ne ulaştırmak maksadıyla şiiirin diyalojik doğası ve yaratıcı "Birey"nin sesinin önemi üzerine temellendirdiği kendi fenomenolojik bakış açısıyla Celan, bu noktada şairi salt bir aracı, şiiiri de monolog olarak gören Heidegger'den ayrılıyor. Kitabın en ufuk açıcı yanı ise, ailesini ve yakınlarını Soykırım'a kurban vermiş Celan'la Nasyonal Sosyalist Parti üyesi ve taraftarı Martin Heidegger arasında 25 Temmuz 1967 tarihinde, düşünürün kulübesinde gerçekleşen "loş" buluşmayı edebiyat tarihine kazıyan "Todtnauberg" isimli şiiiri incelikli, çoğul bir yoruma açıyor oluşu.

24 Temmuz'da Freiburg'daki şiiir okuma programının düzenlenmesinde Gerhart Baumann'a, "Uzun zamandır Paul Celan'la tanışmak istiyordum. Herkesten ileride bulunmasına rağmen kendini herkesten geride tutuyor. Bütün eserlerinden de, elinden geldiğince başa çıkmaya çalıştığı ağır krizlerden de haberdarım. Burada gerçekleşecek bir okumanın yararlı olabileceğine dair yorumunuzda haklısınız. Ona Kara Orman'ı gezdirmek de sağaltıcı bir katkıda bulunabilir," diye kanaat bildiren Heidegger'in de dolaylı bir etkisi vardır. En ön sırada Heidegger olmak üzere yaklaşık 1200 kişilik bir dinleyici topluluğunun izlediği programın ertesi günü Celan, kendisine son derece içten ve sıcak davranan düşünürü Todtnauberg'deki meşhur Düşüncümesinde (Denkhütte) ziyaret eder. Celan ile Heidegger öğlene kadar kulübede baş başa bir sohbete dalar; ardından da Kara Orman'da bir gezintiye çıkarlar. Heidegger bilahare jeoloji, botanik ve arkeoloji üzerine ufuk açıcı konuşmalarla süren bu gezintiye dair izlenimlerini Gadamer'e aktarırken, Celan'ın bitkiler ve hayvanlar konusunda kendisinden daha çok şey bildiğini söyleyecektir. Celan'ın Paris'e döndükten hemen sonra, içeriği hâlâ muamma olan bu sohbete izafeten yazdığı ve sınırlı sayıda bastırarak 1 numaralı bibliyofil nüshasını Heidegger'e yolladığı *Todtnauberg* isimli şiiirin ilk dizesi şöyle:

"*Mastı çiçeği, Gözotu,*" (Arnika, Augentrost,)

Şiirin ilerleyen bölümlerinde orman içindeki çayırılık alanları burada “ayrı ayrı” büyüyen orkideler, yarım yamalak katedilmiş sapa yollar ve yüksek turba bataklıkları betimleniyor. Bilindiği üzere Arnika, sarı parlak çiçekleri (*mastı çiçeği*) olan bir bitkidir. Kimi eleştirmenler bu imajı Yahudilerin Nazi döneminde takmak zorunda oldukları sarı Davud yıldızıyla ilişkilendirerek, Celan’ın Soykırım’a bilinçli bir anıştırmada bulunduğunu ileri sürmekte. Şiirin ikinci kelimesi olan *gözetu* ise, şairin Nazi çalışma kampındayken yazdığı 1942 tarihli *Güz* (Herbst) şiirinde karşımıza çıkıyor. Şiirde Celan, çalışma kampındaki arkadaşlarının sefaletini ayrıntılı bir biçimde tasvir eder. Tutsaklar yol inşaatı sırasında uzun süredir çiçek görememiş, gözetunu özlemişlerdir: “*Kirpikler ve gözkapığı gözetunu özliyor.*” Yani onları teselli edebilecek olan bu çiçekten bile en küçük bir iz yoktur (*Almanca Augentrost kelimesi aynıyla tercüme edildiğinde ‘göz avuntusu’ anlamına gelir*). Karısı Gisèle Lestrang’e yeniden gözetu gördüğünü anlattığı 1962 tarihli bir mektupta Celan, bu sefer gördüğü çiçeğin kendisine 1942 yılında çalışma kampındayken iki kovayla su veya çorba getirmek üzere gönderildiği sırada bu bitkiyle karşılaşma anını hatırlattığını bildiriyor...

...

Celan, kendi ifadesiyle “kelimelerin eşliğinde” yaşamıştı. Etrafı kelimelerle örülü bir hâlde hakiki, kirletilmemiş dili arıyor ya da bu dili diriltmeye çabalıyordu. Ve Heidegger’de, kendisi gibi dilde asli olanı arayan bir akraba bulmuştu. Şair açısından ayrıca bir boyuttan daha söz etmek mümkün: “Ölüm Fügü”nü yazdığı 1945 yılından beri Soykırım’ın dile gelmez dehşetini sükuta gömülmüşlükten çıkarmaya uğraşmıştı ki bu tutum, Heidegger’in *Varlığın suskunluğu* kavramına Celanca bir yanıt sayılabilir.

Şairin kendi edebiyat fenomenolojisini geliştirirken tuttuğu notlarda (*Mikrolithen sinds, Steinchen; Subrkamp Verlag, 2005*) şiir ve dil hakkında kafa yorup düşünce üreten Heidegger’in ciddi bir itkiye sahip olduğu çok açıktır. Ancak şiir ontolojisine özgü meselelere doğal olarak düşünürden daha fazla odaklanmış olan Celan’ın

görüşleri çağdaş edebiyat kuramları ve somut şiir gibi akımlardan sibernetiğe ve bilişim teorisine; Torah'tan Nibelunglar Destanı'na ve sürrealizme; metaforların doğasından şiirde söyleyiş, ritim, zaman ve tını meselesine kadar uzanan zengin bir boylamı katetmekte. Şair bu minik tefekkür elmaslarında, şiirin 'terkip' mi edildiği yoksa başka bir yolla mı vücuda geldiği, tanımlanıp tanımlanamayacağı, iletişim kurmak gibi bir muradının olup olmadığı, şayet öyleyse bunu nasıl/neyle yaptığı ve bir 'Öteki'yle ilişkisinin ne olduğu gibi temel birtakım sorulara da yanıt arıyor. Heidegger âleminde sürdürdüğü şiir ontolojisi kazılarında Celan'ın kilitlendiği cümlelerden birisi şu: "Ölüm, bir mevcudun Dasein'dan artık-Dasein-olmayana dönüşmesidir... Sadece-nesnel-olarak-mevcut-olan cansız, maddi bir şeyden 'daha fazlası'dır. Onda, hayatından olmuş bir berhayat olmayanla karşılaşılır." Kendi varoluş tecrübesi boylamında şair bu cümlelerde, muhtemelen "dil bağışlamaya" çalıştığı ölümlerin olmayan varlığını duyumsuyordu. George Steiner'ın söylediği gibi, "Diri ve ölü, dünün şairleriyle bugünün söyleyicilerinin dili sürekli değiş tokuş hâlinde... Celan bir şair ve özel bir insan olarak (...) kendisi ve çevresiyle diyalog hâlinde"; yani bir karşılaşma arayışında...

Ancak Neo-Nazi hareketlerin nüksetmesi ve Heidegger de dahil olmak üzere geçmişte bu epidemiye destek vermiş hiçbir Alman entelektüelin konuyla alâkalı sorumluluk üstlenip kamusal bir ikrarda bulunmaması; şairin Goll hadisesi diye bilinen karalama kampanyasıyla intihal suçlamalarına maruz kalması ve Alman edebiyat çevrelerinde kendisine komplo kurulduğuna inanması gibi ağır travmalar sebebiyle ömrünün son yıllarında zirveye ulaşan mental rahatsızlığının, Celan'ı daha kapsamlı kuramsal girişimlerden alıkoyduğu muhakkak. Dostlarının ve yakınlarının anılarında daha ziyade ömrünün son on yılındaki ani öfke patlamaları ve paranoyasıyla betimlenen Celan'ın akli dengesinin seyrettiği suların, herhangi bir sistematik düşünme çabasına imkân tanımayacağı gayet açıktır. Şu anekdot, şairi sonunda intihara sürükleyen istikrarsız ruh hâlini çarpıcı bir biçimde ortaya koyuyor:

1960 yazının başlarında birlikte yolculuk ettikleri tren kompartımanında otuz dakika boyunca sükuta gömülü kaldıktan sonra Celan, birdenbire Otto Pöggeler'e dönüp Washington'la Moskova'nın kendisini ortadan kaldırmaya dönük ortak bir komplo içerisinde bulunduklarını söyleyivermiş!

Nihayet elinizdeki şiir seçkisiyle Celan'ın karşılaşmalar doğuran *dil meridyeni*, her iki kutbu da boydan boya katedip tropikal kuşağı ve mecazları aşarak Türkçede de kendisine kavuşmuş oluyor.

Paul Celan'ın şiir buzulundan süzölmüş 150 *soluk kristalinin* ışıdığı *Sesler, İştin Bizi* de başlıklı bu seçkideki şiirlerin üçte ikisi ilk kez Türkçeye çevriliyor; kalan üçte bir ise, ilk kez gerçekten Türkçeye çevriliyor!

Böyle söylüyorum, zira bir **kayıkçının hizmeti** mucibince “upuygun kürek darbelerini” kollayarak sürdürdüğüm *seyr'engiz* boyunca ontolojik yaklaşımına ve hayal âlemine nüfuzum arttıkça çevirmeye koyulduğum her yeni şiiriyle Celan'ın ya hiç anlaşılmadığını ya da Türkçeye neredeyse tamamen yanlış aktarıldığını fark ettim. Şairin sezincini ve hayalini, kendi dilinde seyrettiği sularla alâkası olmayan sığıklara mahkûm eden mevcut şiir çevirileri, kaynak dildeki görsel ve işitsel hayali hedef dilde akraba bir biçimde yeniden üretebilmek şöyle dursun, ağır gramatik sakatlıklar sergiliyorlardı. Söz konusu kusurların büyük ölçüde şiirlerin bağlamını gereğince araştırmamak veya bağlamlara lâıkiyla hâkim olmamanın yanı sıra Celan'ın Almanca içinde de zorlu bir alan oluşturan neolojizmini kavrayamamaktan kaynakladığını söylemek mümkün. Oysaki çoklu anlam ve çağrışım imkânları oluşturarak primordial dil alanını yoklamak maksadıyla başvurduğu neolojizm yöntemi, Celan'ın baştan sona bütün şiir seyrinin en ayırıştırıcı özelliğidir.

Müstakil bir kitap oluşturabilecek bu çeviri enkazının uzun uzadıya dökümünü yapacak değilim. Nispeten masum yanlışlardan birine yakından bakalım:

Sen kafa dengi, fundalıklarda gezen abba:

ölüm-

aşırı-

cesametle

yattıyoruz birlikte, mahmur

çiçeği kıvıl kıvıl,

soluyan gözkapaklarının altında senin,

bir çift ardıçkuşu asılı

yanıbaşımızda, bizim

ta a yukarlarda birlikte

sürüklenen bozbeyaz

metastaz-

larımız altında.

Largo başlıklı bu şiirin açılış dizesi, Heidegger ismi üzerinde, Türkçe tercümesinde aynı sessel karşılığı yaratamayacağımız bir kelime oyunu ve türetim yapar. Almancada *fundalıklarda gezen* (heidegängerisch) tabirinin ilk iki hecesinin telaffuzu, Heidegger kelimesinin telaffuzuyla özdeştir ve üçüncü hece de bütün itibarıyla benzer bir sesi duyuracak şekilde aynı harfle (g) başlamaktadır. Şiir, Nazizm'in en kâmil işbirlikçisi saydığı Heidegger'i bir tür özdeşleştirme eylemine davet ederek krematoryum bacalarından süzülüp gökyüzüne yayılan *duman-kurbanlara* ilişkin bir hayal çizer.

Türkçede şimdiye dek var olan çeviri bu bağlam bilgisinden mahrum olmanın yanı sıra, şiirin kilit ifadelerinden biri olan *über-sterbens-groß* (ölüm aşırı cesamet) terkiibini kale almayarak ve aslında acıçığdem veya mahmur çiçeği anlamına gelen, ölümü yahut uykuyu anıştırmak üzere kullanılmış *die Zeitlose* kelimesini "zaman-ötesi" şeklinde dilimize aktararak Celan'ın imajını belirgin biçimde sakatlıyor. Her ne kadar Celan ifadeyi "*die Zeit-lose*" şeklinde tireleyerek "zamandan münezze"i (*das Zeit-lose*) çağrıştıracak ikincil bir anlam katmanı yaratmış olsa da mevcut çeviri söz konusu çiçek göndermesini bütünüyle ihmal etmekte. Şöyle:

Sen, ey yoldaşım olan başına buyruk yakınlık:

kocaman

bir ölümün büyüklüğü ile

yatıyoruz birlikte, zaman -

ötesi ise inlemekte senin

soluyan gözkapaklarının arkasında,

bir çift karatavuk asılı yanımızda,

ta yukardan geçip giden

ikimize ait beyaz

metastazların

altında.

Karşılaşmalar ve Tedirgin Sobbet'in ardından meridyeni bütünleyen bu şiir seçkisiyle Türkçede *sahih* bir Celan varlığı olduğu inancındayım. Yine *Sesler, İşitin Bizi* de'de yer verdiğim sayıda şiirden oluşan bir diğer yekûnu ise, hâlen telif hakları Türkiye'de bir başka yayınevinde bulunduğu için şimdilik yayımlayamıyoruz.

Elbette Almanca orijinallerini esas almakla birlikte yorum ve açıklamalarımın kaynak sağlayabilecek nüanslara hâkim olmak üzere şiirleri Pierre Joris, Michael Hamburger, John Felstiner ve Nikolai Popov ile Heather McHugh'un İngilizce; André du Bouchet, Valérie Briet ve Bertrand Badiou ile Jean-Claude Rambach'ın Fransızca ve *Babelmatrix*'te yer alan Macarca çevirileriyle karşılaştırarak dilimize tercüme ettim.

Celan'ın *Solukdönümü*'ne kadar olan ilk dört kitabıyla ikinci dönemi arasındaki bariz söyleyiş farkını Türkçede akraba bir biçemle kurmayı denerken aynı zamanda kendi şiir güzergâhımda da yeğlediğim neolojizm yordamıyla şairin türetimlerini Türkçede yeniden var kılmaya çalıştım. Ayrıca her betiğin sonunda şiirlerin bağlamlarını ve çağrışım menzillerini etraflıca açımladım. Kitab-ı Mukaddes alıntıları hariç, yorum ve açıklamalarda atıfta

bulunulan şairlerden/yazarlardan aktarılan şiir veya metinlerin çevirileri bana aittir.

Yazdıklarıyla çevirdikleri arasında yaratıcı süreç açısından bir nitelik farkı görmeyen Celan gibi söyleyeyim: Benim açımdan Celan'la *seyr*, bütünüyle manevi egzersiz, bir nevi meşkti. Ya da Heidegger'in deyişiyle, dilin bana hitabını bekleme hâli...

Bu *pürtefekür şiir* yörüngesinde güvenli bir biçimde seyretmeme imkân tanıyan yetkin çevirmen arkadaşım/yayın yönetmenim Saa-det Özen'e; heyecanıla bana eşlik eden değerli çevirmen/editör kardeşim Levent Alarşlan'a; W.B. Yeats'in *At Galway Races* şiirindeki o yoldaşlar misali beni daima yüreklendirerek aramızda –*Spinozist*– bir sevinç yaratan şair dostum W.B.Byrill'e ve son okuma safhasında izlenimlerini paylaşma inceliğini gösteren “doctor tarde sed tute” Cenk Palaz'a içtenlikle teşekkür ediyor; *Cümle Ervah*'ı 'asli dil'de Celan'lıyorum!

Cem Yavuz
Montaniaturm
20ağustos21

Mohn und Gedächtnis
(1952)
Haşhaşçiçeği ve Hatıralar

Celan'ın bir "herumgeworfener" (*dünyaya fırlatılmış*) olarak Çernivtsi'den başlayıp Bükreş, Viyana ve nihayet Paris'e uzanan seyrinin 1944-1952 yılları arasındaki ürünlerini içeren *Haşbaşıçığı ve Hatıralar*'da, dört bölüm hâlinde düzenlenmiş elli altı şiir bulunmaktadır. Bu toplamda yer alan şiirlerin yirmi altısı ilk olarak 1948'de, Viyana'da, *Der Sand aus den Urnen* adıyla yayımlanmıştı. Şair daha sonra bu ilk şiir kitabını, baskı hataları ve oturmamış biçeminden duyduğu rahatsızlık sebebiyle toplatıp imha ettirmiştir.

Tedirgin bir varlık alanını işaret eden *Haşbaşıçığı ve Hatıralar* bireşiminde, sürrealistlerin kösnül sesinden devşirdiği etkilerle esrik dizeye meftun olmuş Paul Celan'la insanlığın en örseleyici hatıralarından birisinin vârisi ve sözcüsü olarak beliren Paul Anzel arasında salınıp duran tekinsiz ruh hâlinin izleri sezilir adeta. Ve asla ile daima arasında bir "unutmama/hatırlatma" vak-
tinin geldiği, bu betiğe isim olan dizeleriyle *Corona* şiirinde şöyle mühürlenir:

(...)

*Yarın mahrem yerine kayıyor gözlerim
süzüşüp
zifiri sözler fısıldıyoruz birbirimize
haşbaşıçekleriyle hatıralar gibi sevişiyor,
istiridye kabuğunda şarap
kan revan ayışığında deniz gibi uyukluyoruz.*

*Sarılmışız işte pencerenin önünde, gelen geçen bize bakıyor sokaktan:
artık vakti geldi bilmelerinin!
vaktidir taşın çiçeğe durmasının,
endişenin bir kâlp te vurmasının.
Vaktidir, vaktin gelip çatmasının.*

Vaktidir işte.

NACHTS ist dein Leib von Gottes Fieber braun:
mein Mund schwingt Fackeln über deinen Wangen.
Nicht sei gewiegt, dem sie kein Schlaflied sangen.
Die Hand voll Schnee, bin ich zu dir gegangen,

und ungewiß, wie deine Augen blaun
im Stundenrund. (Der Mond von einst war runder.)
Verschluchzt in leeren Zelten ist das Wunder,
vereist das Krüglein Traums – was tuts?

Gedenk: ein schwärzlich Blatt hing im Holunder –
das schöne Zeichen für den Becher Bluts.

GECELERİ esmerleşir Tanrı hararetiyle bedenini:
meşaleler savurur ağzım yanaklarına senin.
Ninni söylenmemiş olan, sallanmasın beşikte.
Avuç dolusu karla, sana yol aldım işte,

kararsız bir de, nasıl mavileşirse gözlerin
saatler çemberinde (ay daha yuvarlaktı bir zamanlar.)
Boş hanelerde hıçkırıklara boğulmuş mucize,
buz kesilmiş minik rüya kavanozu – neye yarar?

Hatırla: karalan bir yaprak sarkıyordu mürver ağacından –
kan taşı için mis gibi nişan.

ESPENBAUM, dein Laub blickt weiß ins Dunkel.
Meiner Mutter Haar ward nimmer weiß.

Löwenzahn, so grün ist die Ukraine.
Meine blonde Mutter kam nicht heim.

Regenwolke, säumst du an den Brunnen?
Meine leise Mutter weint für alle.

Runder Stern, du schlingst die goldne Schleife.
Meiner Mutter Herz ward wund von Blei.

Eichne Tür, wer hob dich aus den Angeln?
Meine sanfte Mutter kann nicht kommen.

TOZ AĞACI, yaprakların beyaz beyaz seyreder karanlığı.
Hiç mi hiç ağaramadı anneciğimin saçları.

Ah Aslandışı, öyle yeşil işte Ukrayna.
Annem lepiska saçlım asla dönmedi sılaya.

Ey yağmur bulutu, salınıp duruyor musun başında kuyuların.
Ağlıyor ürkek annem hâline tüm insanların.

Döner-yıldız, doluyorsun altın rengi düğümü.
Kurşun ile dağlandı annemin yüreciği.

Ey meşe kapı, kim söküp attı menteşelerinden seni?
Zarîf anneciğim benim artık dönmeyecek geri.

ASCHEKRAUT

Zugvogel Speer, die Mauer ist längst überflogen,
der Ast überm Herzen schon weiss und das Meer über uns,
der Hügel der Tiefe umlaubt von den Sternen des Mittags –
ein giftleeres Grün wie des Augs, das sie aufschlug im Tode...

Wir höhlten die Hände zu schöpfen den sickernden Sturzbach:
das Wasser der Stätte, wo's dunkelt und keinem gereicht wird
der Dolch.

Du sangst auch ein Lied, und wir flochten ein Gitter im Nebel:
vielleicht, dass ein Henker noch kommt und uns wieder ein
Herz schlägt;
vielleicht, dass ein Turm sich noch wälzt über uns, und ein
Galgen wird johlend, errichtet;
vielleicht, dass ein Bart uns entstellt und ihr Blondhaar sich rötet...

Der Ast überm Herzen ist weiss schon, das Meer über uns.

KÜL ÇİÇEĞİ

Göçmenkuş mızrağı, üzerinden çok zaman önce uçulmuş duvar,
kalbin üstündeki dal zaten beyaz bir de bizim üstümüzdeki deniz,
çepeçevre yapraklanmış öğlen yıldızlarıyla derinlik tepesi –
ve zehri tükenmiş bir yeşil onun ölümle açtığı gözü gibi...

Çukur yaptık avuçları kepçe olsun diye süzülen sağanağa:
o karanlık ve kimseye hançer bahşedilmemiş yerin suyuna.
Sen hatta bir şarkı söylüyordun ve siste bir kafes örüyorduk biz:
kim bilir, gelir de bir cellat belki yeniden çarptırır kalbimizi;
ya da bir kule gene yuvarlanır üstümüzden, bir darağacı
kurulur velveleyle;
belki de bir sakal çirkinleştirir bizi ve onun sarı saçları
dönüverir kızıla...

Kalbin üstündeki dal beyaz zaten, bizim üstümüzdeki deniz.

DUNKLES AUG IM SEPTEMBER

Steinhaube Zeit. Und üppiger quellen
die Locken des Schmerzes ums Antlitz der Erde,
den trunkenen Apfel, gebräunt von dem Hauch
eines sündigen Spruches: schön und abhold dem Spiel,
das sie treiben im argen
Widerschein ihrer Zukunft.

Zum zweitenmal blüht die Kastanie:
ein Zeichen der ärmlich entbrannten
Hoffnung auf Orions
baldige Rückkunft: der blinden
Freunde des Himmels sternklare Inbrunst
ruft ihn herauf.

Unverhüllt an den Toren des Traumes
streitet ein einsames Aug.
Was täglich geschieht,
genügt ihm zu wissen:
am östlichen Fenster
erscheint ihm zur Nachtzeit die schmale
Wandergestalt des Gefühls.

Ins Naß ihres Auges tauchst du das Schwert.

EYLÜLDE KASVETLİ GÖZ

Taş-sorguçlu zaman. Daha da gür bitiyor
acının bukleleri, günahkâr bir deyişin
buğusuyla kararmış o sarhoş elmanın-
yeryüzünün çehresinde: hoş ve geleceğin
meşum gurubaynasında oynadıkları
oyunun aksine.

İkinciye açıyor kestane çiçekleri:
o güç bela alevlendirilmiş
umudun alâmeti,
tez vakitte dönsün diye Orion: yukarı
çağırıyor onu, göğün âma dostlarının
yıldız-ışıl coşkusu.

Bir ıssız göz çarpışıyor üpüryan
rüyanın kapılarında.
Her gün olup biteni
bilmek yetiyor ona:
ve doğu penceresinde cılız,
beliriyor geceleyin
gezginsûreti sezincin.

Batırıyorsun kılıcı onun ıslak gözlerine.

DER STEIN AUS DEM MEER

Das weiße Herz unsrer Welt, gewaltlos verloren wirs heut um
die Stunde des gilbenden Maisblatts:
ein runder Knäuel, so rollt' es uns leicht aus den Händen.
So blieb uns zu spinnen die neue, die rötliche Wolle des Schlags an
der sandigen Grabstatt des Traumes:
ein Herz nicht mehr, doch das Haupthaar wohl des Steins aus
der Tiefe,
der ärmliche Schmuck seiner Stirn, die sinnt über
Muschel und Welle.

Vielleicht, dass am Tor jener Stadt in der Luft ihn erhöht ein
nächtlicher Wille,
sein östliches Aug ihm erschliesst überm Haus, wo wir liegen,
die Schwärze des Meers um den Mund und die Tulpen aus
Holland im Haar.
Sie tragen ihm Lanzen voran, so trugen wir Traum, so entrollt'
uns das weiße
Herz unsrer Welt. So ward ihm das krause
Gespinst um sein Haupt: eine seltsame Wolle,
an Herzens Statt schön.

O Pochen, das kam und das schwand! Im Endlichen wehen
die Schleier.

DENİZDEN GELEN TAŞ

Beyaz kalbi dünyamızın, zoru görmeden yitirdik onu bugün
sararan mısır yaprağı deminde:
toparlacık bir yumak, ellerimizden kolayca kayıp gidiyor işte.
Örmekti bize kalan uykunun yeni, kızılca yününe kumdan
mezarlığında rüyanın:
bir kâlp değil artık, ama derinlerdeki taşın yelevari saçı yine de,
acınası ziyneti, denizkabuğunu ve dalgayı düşünüp duran alnının.

Belki, havadaki şu şehrin kapısında bir gecegil irade onu
yükseltsin diye,
açılır ona şarklı gözleri yattığımız evin üzerinde,
ağzımızın kıyısında denizin karanlığı ve Hollanda laleleri
saçlarımızda.
Mızrak taşıyorlar onun önünde, rüyayı taşıdığımız gibi,
dünyamızın beyaz kalbinin
yuvarlanıp gidişi gibi. Öyleydi başının etrafındaki
kıvrır kıvrır örgü: bir acayip yün,
misler gibi, kâlp yerine.

Ah, gelmiş ve sönmüş çarpıntılar! Efildiyor perdeler bitimelinde.

ERINNERUNG AN FRANKREICH

Du denk mit mir: der Himmel von Paris, die grosse
Herbstzeitlose...

Wir kauften Herzen bei den Blumenmädchen:
sie waren blau und blühten auf im Wasser.
Es fing zu regnen an in unserer Stube,
und unser Nachbar kam, Monsieur Le Songe, ein hager Männlein.
Wir spielten Karten, ich verlor die Augensterne;
du liehst dein Haar mir, ich verlors, er schlug uns nieder.
Er trat zur Tür hinaus, der Regen folgt' ihm.
Wir waren tot und konnten atmen.

FRANSA HATIRASI

Düşün benimle birlikte: Paris semalarını,
kocaman güzçiğdemini...
Hani kâlp almiştık çiçekçi kızlardan:
mavi mavi açılmışlardı suda.
Tam odamızda yağmur başlamıştı
ki komşumuz çıkageldi, Monsieur Le Songe, şu bir deri
bir kemik adamcağız.
Kâğıt oynadık ve ben kaybettim gözbebeklerimi;
sonra sen saçlarını ödünç verdin bana, onları da kaybettim,
devirdi geçti bizi.
Ve b a s ı p gitti kapıdan, yağmur da peşi sıra.
Bizse ölmüştük ama soluk alabiliyorduk.

IN ÄGYPTEN

Du sollst zum Aug der Fremden sagen: Sei das Wasser.

Du sollst, die du im Wasser weißt, im Aug der Fremden suchen.

Du sollst sie rufen aus dem Wasser: Ruth! Noëmi! Mirjam!

Du sollst sie schmücken, wenn du bei der Fremden liegst.

Du sollst sie schmücken mit dem Wolkenhaar der Fremden.

Du sollst zu Ruth und Mirjam und Noëmi sagen:

Seht, ich schlaf bei ihr!

Du sollst die Fremde neben dir am schönsten schmücken.

Du sollst sie schmücken mit dem Schmerz um Ruth,
um Mirjam und Noëmi.

Du sollst zur Fremden sagen:

Sieh, ich schlief bei diesen!

MISIR'DA

Su ol! diyeceksin yabancı kadının gözüne.
Yabancıнын gözündə arayacaksın, suda aşına olduklarını.
Çağıracaksın onları sudan: Ruth! Noemi! Miriam!
Ve süsleyeceksin, uzanmış yatarken yabancıнын yanında,
onları, yabancıнын o buludî saçlarıyla.
Şöyle diyeceksin Ruth'a ve Mirjam'a ve Noemi'ye:
Bakın, işte yatıyorum onunla.
Mis gibi bezeyeceksin yanındaki yabancı kadını.
Süsleyeceksin çektiğin elemle Ruth,

Mirjam ve Noemi için.

Sonra şöyle diyeceksin yabancıya:
Bak, işte ben yattım şunlarla.

WER SEIN HERZ aus der Brust reißt zur Nacht, der langt
nach der Rose.

Sein ist ihr Blatt und ihr Dorn,
ihm legt sie das Licht auf den Teller,
ihm füllt sie die Gläser mit Hauch,
ihm rauschen die Schatten der Liebe.

Wer sein Herz aus der Brust reisst zur Nacht und schleudert
es hoch:

der trifft nicht fehl,
der steinigt den Stein,
dem läutet das Blut aus der Uhr,
dem schlägt seine Stunde die Zeit aus der Hand:
er darf spielen mit schöneren Bällen
und reden von dir und von mir.

GECELEYİN KALBİNİ göğsünden söküp alan, kavuşur güle.
Onundur artık yapraklar ve diken,
onun için serer ışığını tabağa,
doldurur bardakları rayihasıyla,
onun için uğuldar aşkın gölgeleri.

Geceleyin kalbini göğsünden s ö k ü p havaya savuran:
ıskalamaz hedefi,
taşı taşa tutar,
kan çalar onun için saatlerden,
saati vurur vakti ona kendi elinden:
böylece oynayabilir o güzeller güzeli toprakla
söz ederek senden, benden.

TOTENHEMD

Was du aus Leichtem wobst,
trag ich dem Stein zu Ehren.
Wenn ich im Dunkel die Schreie
wecke, weht es sie an.

Oft, wenn ich stammeln soll,
wirft es vergessene Falten,
und der ich bin, verzeiht
dem, der ich war.

Aber der Haldengott
rührt seine dumpfeste Trommel,
und wie die Falte fiel,
runzelt der Finstre die Stirn.

KEFEN

Senin uçağan iplerden dokuduğunu
giyiyorum taşı onurlandırmak için.
Ben uyandırınca çığlıkları
karanlıkta, e si p götürüveriyor onları.

Çoğu zaman, kekeleyesim geldi mi,
savuruyor unutulmuş kıvrımları,
ve bağışlıyor şimdiki hâlim,
eskiden olduğum şeyi.

Ama sonra yığıntılar tanrısı
dokunuyor en ölgün davuluna,
ve kıvrım nasıl dökülürse kıvrım,
öyle kırıstırıyor alnını o abus çehre.

SO schlafe, und mein Aug wird offen bleiben.
Der Regen füllt' den Krug, wir leerten ihn.
Es wird die Nacht ein Herz, das Herz ein Hälmlein treiben –
Doch ists zu spät zum Mähen, Schnitterin.

So schneeig weiß sind, Nachtwind, deine Haare!
Weiß, was mir bleibt, und weiß, was ich verlier!
Sie zählt die Stunden, und ich zähl die Jahre.
Wir tranken Regen. Regen tranken wir.

SEN uyu öylece, gözüüm açık kalacak benim.
Yağmur doldurdu kupayı, biz boşalttık.
Gece bir kâlp yeşertecek, kâlpse küçücük bir sap –
Ah ölüm meleği, ekin biçmek için çok geç artık.

Öyle karbeyaz, saçların, gece rüzgârı!
Beyaz, o bana kalan, beyaz, ziyan ettiğim!
O saatleri sayıyor, bense yılları.
Yağmur içtik biz. Biz yağmur içtik.

DIE FESTE BURG

Ich weiss das abendlichste aller Häuser: ein
viel tiefres Aug als deines hält dort Ausschau.
Vom Giebel weht die grosse Kummerfahne:
ihr grünes Tuch – du weisst nicht, dass du's webtest.
Auch fliegts so hoch, als hättest nicht du's gewebt.
Das Wort, von dem du Abschied nahmst, heisst dich am
Tor willkommen,
und was dich hier gestreift hat, Halm und Herz und Blume,
ist längst dort Gast und streift dich nimmermehr.
Doch trittst in jenem Haus du vor den Spiegel,
so sehen drei, so sehen Blume, Herz und Halm dich an.
Und jenes tiefre Aug, es trinkt dein tiefes Auge.

ULU HİSAR

Bilirim hanelerin en akşamcıl olanını: kuş
uçurtmaz orda seninkinden daha derin bir göz.
Dalgalanır alınlıkta koca keder sancağı:
yeşil kumaşı onun – farkına varmadan senin dokuduğun.
Uçar da uçar yükseklerde, dokuyan sen değilmişsin gibi.
Hoş geldin diye karşılar seni kapıda, veda ettiğin o kelime,
ve burda değip geçmiş ne varsa sana, sap, kâlp ve çiçek,
çokta n misafirdir orda ve kıyından bile geçmez bir daha asla.
Gene de, yaklaşınca aynanın karşısına o evde,
üçü işte, çiçek, kâlp ve sap seyreder seni öylece.
Sonra o derin mi derin göz, soğurur senin derin gözünü.

AUGEN:

schimmernd vom Regen, der strömte,
als Gott mir zu trinken befahl.

Augen:

Gold, das die Nacht in die Hände mir zählt',
als ich Nesseln pflückt'
und die Schatten der Sprüche reutet'..

Augen:

Abend, der über mir aufglomm, als ich aufriss das Tor
und durchwintert vom Eis meiner Schläfen
durch die Weiler der Ewigkeit sprengt'.

GÖZLER:

şakır şakır yağmurla sedef gibi balkıyan,
Tanrı, içmemi buyurduğu zaman.

Gözler:

gecenin saydığı altın, avuçlarıma,
ben ısırgan otlarını yolup
özdeyişlerin gölgesini kökünden söktüğüm sıra.

Gözler:

akşam, söküp attığımda kapıyı üstümde ısıyan
ve şakaklarımın buzunda kışlayıp duran
bucak bucak sonsuzluğa esip gürlerken.

BRANDUNG

Du, Stunde, flügelst in den Dünen.

Die Zeit, aus feinem Sande, singt in meinen Armen:
ich lieg bei ihr, ein Messer in der Rechten.

So schäume, Welle! Fisch, trau dich hervor!
Wo Wasser ist, kann man noch einmal leben,
noch einmal mit dem Tod im Chor die Welt herübersingen,
noch einmal aus dem Hohlweg rufen: Seht,
wir sind geborgen,
seht, das Land war unser, seht,
wie wir dem Stern den Weg vertraten!

DELİ DALGALAR

İy saat, kanat çırpıyorsun kumullarda.

Perdah kumundan zaman şarkı söylüyor kollarımda:
uzanıyorum yanına, sağ elimde bir bıçak.

Köpür hadi, dalga! Balık, ha gayret çık ortaya!
Yeniden yaşayabilirsin suyun olduğu yerde,
ölümle bir ağızdan şarkı söyleyip yeniden uyandırabilirsin
dünyayı,
ve bir daha seslenebilirsin o dar boğazdan: Buraya bakın,
güvendeyiz biz,
bakın, bizimdi bu topraklar, bakın,
nasıl yoluna çıkıverdik yıldızın!

UNSTETES Herz, dem die Heide die Stadt baut
inmitten der Kerzen und Stunden,
du steigst
mit den Pappeln hinan zu den Teichen:
im Nächtlichen schnitzt dort
die Flöte den Freund ihres Schweigens
und zeigt ihn den Wassern.
Am Ufer
wandelt ver mummt der Gedanke und lauscht:
denn nichts
tritt hervor in eigener Gestalt,
und das Wort, das über dir glänzt,
glaubt an den Käfer im Farn.

HERCÂÎ kâlp, o mumlarla saatler arasında
fundalığın şehir imar ettiği,
ağyorsun
kavaklarla göletlere kadar:
geceleri yontuyor orda
şu flüt suskunluğunun ahababını
ve sulara gösteriyor onu.
Sahilde
dolaniyor kılık değiştirmiş düşünce ve kulak veriyor:
çünkü hiçbir şey
belirmiyor kendi şekliyle,
ve senin üstünde parıldayan söz,
iman ediyor aşkmerdivenindeki böceğe.

SIE kämmt ihr Haar wie mans den Toten kämmt:
sie trägt den blauen Scherben unterm Hemd.

Sie trägt den Scherben Welt an einer Schnur.
Sie weiss die Worte, doch sie lächelt nur.

Sie mischt ihr Lächeln in den Becher Wein:
du musst ihn trinken, in der Welt zu sein.

Du bist das Bild, das ihr der Scherben zeigt,
wenn sie sich sinnend übers Leben neigt.

ÖLÜLER taranır gibi tarıyor saçlarını,
gömleğinin altında çivit cam parçaları.

Bölük pörçük dünyayı taşıyor bir sicimde,
sözleri biliyor ama gülümsüyor sadece.

Tebessümünü karıyor kadehteki şaraba,
İçmen gerekiyor onu dünyada olmak için.

Sensin o parçaların ona gösterdiği sûret,
pürtefekkür eğilince hayatın üzerine.

**Von Schwelle zu Schwelle
(1955)
Eşikten Eşiğe**

Celan'ın yaşıyan birine (*ressam ve grafik sanatçısı eşi Gisèle Celan-Lestrange*) ithaf ettiği yegâne yapıt olan *Eşikten Eşiğe*, 1952 yılının ortalarından 1954'ün sonlarına dek yazılmış kırk yedi şiirden oluşmaktadır. Şairin özgü/l dil ırmağının yatağını giderek genişlettiği 1955 yayım tarihli bu ikinci betiği, adını *Haşbaşıçığı ve Hatıralar*'da yer alan *Gölgede Bir Hanımın Şansonu* başlıklı şiirin bir dizesinden almaktadır:

*Biri var sözlerimin sahibi.
Taşıyor onu kolunda bir çıkım gibi.
İn berbat vakti bürünen saat gibi taşıyor.
Taşıyor eşikten eşiğe, fırlatıp atmıyor onu.*

Celan ilk başta bu yeni yapıtı, *Argumentum e silentio* olarak adlandırmayı düşünüyordu. *Sükut delili* anlamına gelen ve herhangi bir tarihi olgu için maddi delilin bulunmaması durumunda, o olgunun gerçekten yaşanmadığını gösterdiği varsayılan delil(ler) i ifade etmek için kullanılan bu tabiri alınlık kıldığı şiiriyle Celan, Almanya'da Soykırım'a dair hüküm süren unutuş ve sükuta (*Schweigen*) anıştırmada bulunuyordu. Şair daha sonra *Eşikten Eşiğe* adını vereceği betiğin omurgasını oluşturan; René Char'a adanmış ve üzerine sempozyumlar düzenlenecek kadar karşılık bulan *Argumentum e silentio* başlıklı bu şiirinde, suskuyla berkitilmiş o sözü şöyle seriyor önümüze:

(...)
*haydi ser sen de oraya, açarıp
çıkmaq isteyen günlerin yanı sıra:
üzerine yıldız akmış,
deniz taşmış o sözü.*

(...)
*kayı pıhtılaştı, zehir dişler
delince beceleri.*
(...)

*Asalak kulakların iğvasıyla kuşatılmış
ve birazdan hem zamanı hem zamanları
tırmanacak olan şu ötekilere karşı,
tanıklık ediyor en sonunda,
sonunda, zincirler şakırdarken yalnızca,
tanıklık ediyor, orda, altınla nisyan arasında
taa başından beri ikisine de kardeş olarak,
serilmiş yatana.*

*Çünkü nerde, söyle,
onun yanı başından gayrı
nerde buluşabilir tan ağartısıyla,
ki odur gözyaşlarının nehir yatağında
batan güneşlere tohumu gösteren,
bir daha bir daha bir daha!*

GEMEINSAM

Da nun die Nacht und die Stunde,
so auf den Schwellen nennt,
die eingehn und ausgehn,

guthieß, was wir getan,
da uns kein Drittes den Weg wies,

werden die Schatten nicht
einzeln kommen, wenn mehr
sein soll als heute sich kundtat,

werden die Fittiche nicht
später dir rauschen als mir –

Sondern es rollt übers Meer
der Stein, der neben uns schwebte,
und in der Spur, die er zieht,
laicht der lebendige Traum.

BERABERCE

Çünkü şimdi gece ve saat,
girenler ve çıkanlar
diye anılan eşiklerde,

ne yaptıysak onayladı,
bize yolu göstermediği için hiçbir üçüncü,

gölgeler gelmeyecek
teker teker, daha fazla olması gerekince
kendini bugün açığa vurduğundan,

kanatlar uğuldamayacak
benden sonra sana –

Gene de yuvarlanıyor denizin üstünde
o yanibaşımızda süzülen taş,
ve çizdiği yörüngede,
ürüyor dirimli rüya.

MIT ÄXTEN SPIELEND

Sieben Stunden der Nacht, sieben Jahre des Wachens:
mit Äxten spielend,
liegst du im Schatten aufgerichteter Leichen
– o Bäume, die du nicht fällst! –,
zu Häupten den Prunk des Verschwiegenen,
den Bettel der Worte zu Füßen,
liegst du und spielst mit den Äxten –
und endlich blinkst du wie sie.

BALTALARLA OYNAYIP

Gecenin yedi saati, yedi yıllık yakaza:
baltalarla oynayıp
yatıyorsun dikine cesetlerin gölgesinde
ah senin devirmediğin ağaçlar!–,
ağzı sıkı bir ihtişam başında,
ayağındaysa sözlerin sefaleti,
y a t ı y o r oynuyorsun baltalarla işte –
ve sonunda balkıyorsun onlar gibi sen de.

STRÄHNE

Strähne, die ich nicht flocht, die ich wehn ließ,
die weiß ward von Kommen und Gehen,
die sich gelöst von der Stirn, an der ich vorbeiglitt
im Stirnenjahr —:

dies ist ein Wort, das sich regt
Firnen zulieb,
ein Wort, das schneewärts geäugt,
als ich, umsommert von Augen,
der Braue vergaß, die du über mich spanntest,
ein Wort, das mich mied,
als die Lippe mir blutet' vor Sprache.

Dies ist ein Wort, das neben den Worten einherging,
ein Wort nach dem Bilde des Schweigens,
umbuscht von Singrün und Kummer.

Niedergehn hier die Fernen,
und du,
ein flockiger Haarstern,
schneist hier herab
und rührst an den erdigen Mund.

BUKLE

Örmeyip uçuşsun diye bıraktığım o bukle,
ağarmış belirip kayboluşlarda,
ve düşmüş alnın üzerine, ben ka yı p geçerken
yanından alınlar yılında —:

buzulkar aşkına
can bulan bir kelime bu,
bir kelime, kar yoluna pürgöz olmuş,
gözlerden bir yazuykusuna gömülmüş, unutulunca ben,
üzerime gerdiğin kaşı,
bir kelime, kendini benden esirgeyen,
dudaklarım kanayınca sözden.

Yanıbaşında kelimelerin, onlara yoldaş olmuş bir kelime bu,
bir kelime, sükut sûretinin peşinde,
kuşatılmış cezayirmenekşeleriyle ve kederle.

Ağıyor işte uzaklar,
ve sen,
yaprak yaprak tüy yıldızı,
kar olup düşüyor
dokunuyorsun kilden ağza.

VON DUNKEL ZU DUNKEL

Du schlugst die Augen auf – ich seh mein Dunkel leben.
Ich seh ihm auf den Grund:
auch da ists mein und lebt.

Setzt solches über? Und erwacht dabei?
Wes Licht folgt auf dem Fuß mir,
daß sich ein Ferge fand?

KARANLIKTAN KARANLIĞA

Açtın gözlerini – görüyorum karanlığımın yaşadığını
Görüyorum taa dibine kadar:
orda da bana ait ve berhayat.

Yoksa bir kayık mı o, karşıya geçen ve uyandıran geçerken?
Kimin ışığı bu peşim sıra
belirecek bir kayıkçıyı bekleyen?

DER GAST

Lange vor Abend
kehrt bei dir ein, der den Gruß getauscht mit dem Dunkel.
Lange vor Tag
wacht er auf
und facht, eh er geht, einen Schlaf an,
einen Schlaf, durchklungen von Schritten:
du hörst ihn die Fernen durchmessen
und wirfst deine Seele dorthin.

MİSAFİR

Akşamdan çok önce
uğruyor sana, o selamı karanlıkla takas eden.
Sabahtan çok önce
uyanıp
körüklüyor tam giderken, bir uykuyu,
baştan sona ayak seslerinin duyulduğu:
duyuyorsun mesafeleri arşınladığını
ve ruhunu fırlatıp atıyorsun oraya.

AUFS AUGGE GEPFROPFT

Aufs Auge gepfropft
ist dir das Reis, das den Wäldern den Weg wies:
verschwistert den Blicken,
treibt es die schwarze,
die Knospe.

Himmel weit spannt sich das Lid diesem Frühling.
Lid weit dehnt sich der Himmel,
darunter, beschirmt von der Knospe,
der Ewige pflügt,
der Herr.

Lausche der Pflugschar, lausche.
Laushe: sie knirscht
über der harten, der hellen,
der unvordenklichen Träne.

GÖZÜNE AŞILANMIŞ

Senin gözüne aşılanmış
filizdir, ormanlara yolu gösteren:
bakışlara kardeş,
sürgün veriyor o siyah,
gonca.

Göğengin uzanıyor gözkapağı bu bahara.
Gök açılıp genişliyor gözkapağınca,
aşağıda, sığınmış goncaya,
toprağı sürüyor o Ebedi,
Rab.

Dinle saban demirini, işit.
Kulak ver: gıcırdıyor
o çetin, o berrak,
kalûbeladan kalma gözyaşının üstünde.

ASSISI

Umbrische Nacht.

Umbrische Nacht mit dem Silber von Glocke und Ölblatt.

Umbrische Nacht mit dem Stein, den du hertrugst.

Umbrische Nacht mit dem Stein.

Stumm, was ins Leben stieg, stumm.

Füll die Krüge um.

Irdener Krug.

Irdener Krug, dran die Töpferhand festwuchs.

Irdener Krug, den die Hand eines Schattens für immer verschloß.

Irdener Krug mit dem Siegel des Schattens.

Stein, wo du hinsiehst, Stein.

Laß das Grautier ein.

Trottendes Tier.

Trottendes Tier im Schnee, den die nacktste Hand streut.

Trottendes Tier vor dem Wort, das ins Schloß fiel.

Trottendes Tier, das den Schlaf aus der Hand frißt.

Glanz, der nicht trösten will, Glanz.

Die Toten – sie betteln noch, Franz.

ASSİSİ

Umbria gecesi.

Umbria gecesi, çanın ve zeytin yaprağının gümüşüyle.

Umbria gecesi, taşla senin bu yana taşıdığın.

Umbria gecesi, o taşla.

Dilsizdir hayata doğan, dilsiz.

Boşalt testileri süz.

Toprak testi.

Toprak testi, eliyle çömlekçinin sıkıca yapıştığı.

Toprak testi, eliyle bir gölgenin ebediyen mühürlü.

Toprak testi, gölgenin mührüyle.

Taş, nereye baksan, taş.

Bırak boz katırı girsin içeri.

Tırıs tırıs hayvan.

Tırıs tırıs, o cascavlak elin saçıp savurduğu karda.

Tırıs tırıs, o kilide vurulmuş sözün önünde.

Tırıs tırıs hayvan, hapır hupur uyku yiyen avuçtan.

İhtişam, teselliye gönülsüz o şâşaa.

Ölümler – Fransı, el açıp dilenmede hâlâ.

VOR EINER KERZE

Aus getriebenem Golde, so
wie du's mir anbefahlst, Mutter,
formt ich den Leuchter, daraus
sie empor mir dunkelt inmitten
splitternder Stunden:
deines
Totseins Tochter.

Schlank von Gestalt,
ein schmaler, mandeläugiger Schatten,
Mund und Geschlecht
umtanzt von Schlummergetier,
entschwebt sie dem klaffenden Golde,
steigt sie hinan
zum Scheitel des Jetzt.

Mit nachtverhangnen
Lippen
sprech ich den Segen:

Im Namen der Drei,
die einander befehlen, bis
der Himmel hinabtaucht ins Grab der Gefühle,
im Namen der Drei, deren Ringe
am Finger mir glänzen, sooft
ich den Bäumen im Abgrund das Haar lös,
auf daß die Tiefe durchrauscht sei von reicherer Flut –,
im Namen des ersten der Drei,
der aufschrie,
als es zu leben galt dort, wo vor ihm sein Wort schon
gewesen,
im Namen des zweiten, der zusah und weinte,

BİR MUMUN ÖNÜNDE

Oyulmuş altından, tıpkı
buyurduğun gibi, anne,
biçimledim şamdanı, öylece
karanlık saçıyor bana
parçalanmış saatlerin arasından:
senin
ölü-oluşunun kızı.

Fidan boylu,
incecik, bademgözlü bir gölge,
mahmur yaratıkların
çevresinde oynadığı ağız ve tohum,
vecd ile süzülerek aralanmış altından,
ağlıyor ağlıyor t a
Şimdinin tepesine.

Geceyle örtülü
dudaklarla
okuyorum şükran duasını:

Üçün adına,
o birbiriyle vuruşan
gök alçalıp dalana dek duyguların mezarına,
Üçün adına, o yüzükleri
benim parmaklarımda parıldayan, her
çözüşümde saçlarını uçurumdaki ağaçların,
derinlerde bir tufan gürleyip uğuldasın diye –,
Üçün birincisi adına,
hani o feryat eden
kendisinden önce sözünün olduğu yerde yaşamanın
vakti gelince,
o seyredip ağlamış ikincisi adına,

im Namen des dritten, der weiße
Steine häuft in der Mitte, –
sprech ich dich frei
vom Amen, das uns übertäubt,
vom eisigen Licht, das es säumt,
da, wo es turmhoch ins Meer tritt,
da, wo die graue, die Taube
aufpickt die Namen
diesseits und jenseits des Sterbens:
Du bleibst, du bleibst, du bleibst
einer Toten Kind,
geweiht dem Nein meiner Sehnsucht,
vermählt einer Schrunde der Zeit,
vor die mich das Mutterwort führte,
auf daß ein einziges Mal
erzittere die Hand,
die je und je mir ans Herz greift!

üçüncüsü adına, beyaz
taşları tam ortaya istifleyen, –
seni tenzih ediyorum
bizi sersemleten Âminden,
ve onu çevreleyen buzul ışıktan,
o denize kule-boyu girdiği yerde,
orda, kül rengi o güvercinin,
isimleri gagalayıp durduğu yerde
bir o yanından bir bu yanından ölümün:
geriye sen kalıyorsun, kalıyorsun, sen artakalıyorsun
ölü bir kadının evladı,
hasretimin *Hayırına* adanmış,
annesözünün beni önüne sürüklediği
bir zaman yarığıyla evli,
bir kerecik
titreyebilsin diye,
o durmadan kalbimi kavrayan el!

MIT WECHSELNDEM SCHLÜSSEL

Mit wechselndem Schlüssel
schließt du das Haus auf, darin
der Schnee des Verschwiegenen treibt.
Je nach dem Blut, das dir quillt
aus Aug oder Mund oder Ohr,
wechselt dein Schlüssel.

Wechselt dein Schlüssel, wechselt das Wort,
das treiben darf mit den Flocken.
Je nach dem Wind, der dich fortstößt,
ballt um das Wort sich der Schnee.

DEĞİŞEN BİR ANAHTARLA

Değişen bir anahtarla
açıyorsun evin kilidini,
içeride dili bağlı kar, tipi.
Tıpkı fışkıran kan gibi
gözünden, ağzından ya da kulağından,
değişiyor anahtarın da öylece.

Değiştikçe anahtarın değişiyor kelime
savruladuran kar taneleriyle.
Tıpkı seni püskürten rüzgâr gibi
sarıp sarmalıyor kar kelimeleri.

WALDIG

Waldig, von Hirschen georgelt,
umdrängt die Welt nun das Wort,
das auf den Lippen dir säumt,
durchglüht von gefristetem Sommer.

Sie hebt es hinweg und du folgst ihm,
du folgst ihm und strauchelst – du spürst,
wie ein Wind, dem du lange vertrautest,
dir den Arm ums Heidekraut biegt:

wer schlafher kam
und schlafhin sich wandte,
darf das Verwunschene wiegen.

Du wiegst es hinab zu den Wassern,
darin sich der Eisvogel spiegelt,
nahe am Nirgends der Nester.

Du wiegst es hinab durch die Schneise,
die tief in der Baumglut nach Schnee giert,
du wiegst es hinüber zum Wort,
das dort nennt, was schon weiß ist an dir.

ORMANCIL

Ormancıl, geyiklerin böğürtüsüyle uğuldayan
dünya kuşatıyor artık darlıyor,
senin ucu ucuna yetirilmiş bir yazla tavlı
dudaklarını, ağır aksak teyelleyen o sözü.

Yukarılara kaldırıyor onu dünya ve sen ardı sıra gidiyorsun,
peşinden gidiyor ve tökezliyorsun – seziyorsun
nicedir tanış olduğun bir rüzgârın,
fundalık etrafında kolunu büktüğünü:

kim uykudan çıkıp gelmiş
ve dönmüşse uykuya, o
beşiğini sallayabilir efsunlanmış olanın.

Sallıyorsun aşağı, onu, yalıçapkınının
aksettiği sulara doğru,
yuvaların *Hiçyeri* civarına.

Kayrandan aşağı sallıyorsun onu,
kor ağacın içten içe kar diye yanıp tutuştuğu,
sözün üstüne sallıyorsun onu,
sende beyaz olanın orda isme kavuştuğu.

DIE HALDE

Neben mir lebst du, gleich mir:
als ein Stein
in der eingesunkenen Wange der Nacht.

O diese Halde, Geliebte,
wo wir pausenlos rollen,
wir Steine,
von Rinnsal zu Rinnsal.
Runder von Mal zu Mal.
Ähnlicher. Fremder.

O dieses trunkene Aug,
das hier umherirrt wie wir
und uns zuweilen
staunend in eins schaut.

YAMAÇ

Yaşıyorsun yanıbaşımda, tıpkı benim gibi:
bir taş misali
gecenin çökük yanağındaki.

Ah bu yamaç, sevgilim,
biz taşların
dereden dereye
durmadan yuvarlandığı.
Gitgide daha yuvarlak.
Daha benzer. Daha yabancı.

Ah bu mest olmuş göz,
buralarda bizim gibi avare dolaşıp
ara sıra
hayretle Bir olup bize bakan.

ANDENKEN

Feigengenährt sei das Herz,
darin sich die Stunde besinnt
auf das Mandelauge des Toten.
Feigengenährt,

Schroff, im Anhauch des Meers,
die gescheiterte
Stirne,
die Klippenschwester.

Und um dein Weisshaar vermehrt
das vlies
der sösmernden Wolke.

HATIRLAYIŞ

İncirlerle beslenmiş olsun kâlp,
vaktin içinde seyre daldığı
ölünün badem gözünü.
İncirlerle besili.

Yalçın, deniz rüzgârında
tarumar olmuş
alın,
uçurumlarkardeşi.

Ve yaylayan bulutun
kabarık postu,
beyaz saçlarının kıyısında senin.

WELCHEN DER STEINE DU HEBST

Welchen der Steine du hebst –
du entblößt,
die des Schutzes der Steine bedürfen:
nackt,
erneuern sie nun die Verflechtung.

Welchen der Bäume du fällst –
du zimmerst
die Bettstatt, darauf
die Seelen sich abermals stauen,
als schütterte nicht
auch dieser
Äon.

Welches der Worte du sprichst –
du dankst
dem Verderben.

HANGİ TAŞI KALDIRSAN

Hangi taşı kaldırsan –
açığa çıkarıyorsun
taşların korumasına muhtaç olanları:
çırçıplak,
kıvrasımalarını yeniliyorlar şimdi.

Hangi ağacı devirsen –
yontuyorsun
ruhların yeniden
yığıştığı yatağı,
bu devir de
sarsılmıyormuş gibi
sanki.

Hangi sözü söylesen –
şükrediyorsun
felakete.

SCHIBBOLETH

Mitsamt meinen Steinen,
den großgeweinten
hinter den Gittern,
schleiften sie mich
in die Mitte des Marktes,
dorthin,
wo die Fahne sich aufrollt, der ich
keinerlei Eid schwor.

Flöte,
Doppelflöte der Nacht:
denke der dunklen
Zwillingsröte
in Wien und Madrid.

Setz deine Fahne auf Halbmast,
Erinnerung.
Auf Halbmast
für heute und immer.

Herz:
gib dich auch hier zu erkennen,
hier, in der Mitte des Marktes.
Ruf's, das Schibboleth, hinaus
in die Fremde der Heimat:
Februar. No pasarán.

ŞİBBOLET

Taşlarımla beraber,
ağlaya ağlaya çoğalmış
parmaklıklar ardında,
sürükleyip götürdüler beni
çarşının ortasına,
oraya işte,
benim asla üstüne and içmediğim
bayrağın fora edildiği yere.

Flüt,
gecenin çifte flütü:
hatırlasana o kopkoyu
ikiz kızılığı
Viyana'yla Madrid'de.

İndir bayrağı yarıya,
hatıralara.
Kalsın mezestrede
bugün ve daima.

Kâlp:
burda da göster kendini,
burada, tam çarşının ortasında.
Bağır, haykır Şibboleli
el olmuş vatanına:
Şubat. No pasarán.

Einhorn:

du weißt um die Steine,
du weißt um die Wasser,
komm,
ich führ dich hinweg
zu den Stimmen
von Estremadura.

İy Unikorn:
taşları bilirsin sen,
suyu tanırsın,
gel,
alıp götüreyim seni t a a
İstremadura'nın
yankılarına.

WIR SEHEN DICH

Wir sehen dich, Himmel, wir sehn dich.

Pocke um Pocke

treibst du hervor,

Pustel um Pustel.

So mehrst du die Ewigkeit.

Wir sehen dich, Erde, wir sehn dich.

Seele um Seele

setzest du aus,

Schatten um Schatten.

So atmen die Brände der Zeit.

GÖRÜYORUZ SENİ

Görüyoruz seni, gökyüzü, görüyoruz.
çiçek üstüne çiçek
çıkarıyorsun,
uçuk üstüne uçuk.
Böyle artırıyorsun sonsuzluğu.

Görüyoruz seni, yeryüzü, görüyoruz.
Ruh üstüne ruh
açık ediyorsun,
gölge üstüne gölge.
Böyle soluk alıyor vaktin yangınları.

Sprachgitter
(1959)
Dilkafes

Celan'ın, Mart 1955-Kasım 1958 arasında yazdığı otuz şiiri bir araya getiren ve diğerlerine göre minyatür denebilecek üçüncü şiir betiği *Dilkafes*, Mart 1959'da yayımlandı. Altı bölüm hâlinde düzenlenmiş yapıtta her bir şiir, muhtemelen Claire Goll'ün, 1953'ten beri Alman edebiyat çevrelerinde ciddi yankı uyandıran intihâl suçlamalarının da etkisiyle net bir biçimde tarihlendirilmiştir. Celan, dışavurumcu şair Yvan Goll ile 1949 sonlarında Paris'te tanışmıştı. Goll, ondan yazdığı son şiirlerden birkaçını Almancaya çevirmesini rica etti; Goll'ün Şubat 1950'de vefatının ardından Celan bu isteği yerine getirdi. Bir süre sonra Claire Goll, söz konusu tercümelerden hareketle müteveffa eşinin şiirlerinden intihal yaptığı suçlamasıyla Celan hakkında bir karalama kampanyası başlattı. Kimi eleştirmenlerin alenen “usta hırsız” diye yaftalamaya giriştiği Celan, yedi yıl boyunca içine düştüğü itham ve iddia seli yüzünden o denli hassas bir noktaya sürüklenmişti ki zaten vesveseli ruh hâli tamamen allak bullak oldu. Temmuz 1956'da bir arkadaşına yazdığı mektupta, “Aylardır, hatta neredeyse bir yıldır güç bela tek bir dize düşürebildim. Bu tutukluk hâlinin değişeceğinden de şüpheliyim.” diyecekti. *Dilkafes* yayımlandığında tanınmış eleştirmen Günther Blöcker, belirgin bir istihzayla Almanca bir arka plana sahip olmadığı için Celan'ın, aynı dilde kalem oynattığı diğer şairlerin çoğuna nazaran Almancayla daha “serazat” bir ilişki içerisinde olduğunu ileri sürmüştü.

Betiğin başlığında yer alan “kafes” ibaresiyle bir yandan hapishanedeki parmaklıklara; yani hem iletişime imkân tanıyan hem de onu engelleyen kapalı bir hücrenin parmaklık ya da ızgaralarına diğer yandan Almancada yine “Gitter” kelimesiyle ifade edilen kar kristallerindeki latis benzeri yapılara atıfta bulunan Celan, şiir seyri boyunca üslubunun başat özelliği olan çoklu anlam katmanları yaratacak bir müphemiyetle kelimeyi sözlük anlamına hapsetmek yerine açıp genişleterek genel kabul görmüş tek anlamdan kaçınıyordu.

Tenebrae, *Schneebett*, *Windgerecht*, *Allerseelen*, *Engführung* gibi her biri Levinas'tan Derrida'ya pek çok düşünürün tefekkür âlemini

döllemiş nadide parçalar içeren *Dilkafes'*in *Stimmen* (Sesler) başlıklı şiirinde Celan, varlık çağrısını şöyle sürdürmekte:

*Sesler, senin kalbini
annenin kalbine seğirten.
Sesler, o darağacından,
güz odunuyla bahar odununun
habire halkalarını takas ettiği.*

...

Sesler, Nuh'un gemisinin derinlerinde:

*Yalnızca
ağızlardır
korunan. Siz
dibi boylayanlar, işitin
bizi de.*

SCHLIERE

Schliere im Aug:
von den Blicken auf halbem
Weg erschautes Verloren.
Wirklichgesponnenes Niemals,
wiedergekehrt.

Wege, halb – und die längsten.

Seelenbeschriftete Fäden,
Glasspur,
rückwärtsgerollt
und nun
vom Augen-Du auf dem steten
Stern über dir
weiß überschleiert.

Schliere im Aug:
daß bewahrt sei
ein durchs Dunkel getragenes Zeichen,
vom Sand (oder Eis?) einer fremden
Zeit für ein fremderes Immer
belebt und als stumm
vibrierender Mitlaut gestimmt.

ÇİZGİ ÇİZGİ

Kırıl çizgi çizgi gözde:
bakışların yarı yolda
seyre daldığı Yitgin.
Asıl'dan örülmüş Asla,
nükseden.

Yollar, yarım yamalak – ve en uzunları.

Ruhlarca arşınlanan lifler,
akışkan cam izi,
tersine haddelenmiş
ve artık
tependeki durağan yıldızın
Sengil-gözleriyle
bembeyaz perdelenmiş.

Kırıl çizgi çizgi gözde:
kurtarılabilsin diye
karanlık boyunca taşınan bir alâmet,
bir acayip vaktin kumundan (ya da buzundan?),
hayat verilip suskuyla
titreşen bir ünsüz olarak ayarlanmış
her dem daha acayip uğruna.

TENEBRAE

Nah sind wir, Herr,
nahe und greifbar.

Gegriffen schon, Herr,
ineinander verkrallt, als wär
der Leib eines jeden von uns
dein Leib, Herr.

Bete, Herr,
bete zu uns,
wir sind nah.

Windschief gingen wir hin,
gingen wir hin, uns zu bücken
nach Mulde und Maar.

Zur Tränke gingen wir, Herr.

Es war Blut, es war,
was du vergossen, Herr.

Es glänzte.

Es warf uns dein Bild in die Augen, Herr.
Augen und Mund stehn so offen und leer, Herr.

Wir haben getrunken, Herr.
Das Blut und das Bild, das im Blut war, Herr.

Bete, Herr.
Wir sind nah.

TENEBRAE

Yakındayız ey Rab
şuracıkta, elinin altında.

Sımsıkı kavranmışız çoktan,
tırnak tırnağa yapışmış birbirimize,
senin bedeninmiş gibi ey Rab
her birimizin bedeni.

Dua et ey Rab,
dua et bize,
yakınız öyle.

Rüzgâra karşı gidiyor
gidiyorduk sarkmaya
yanardağ çukuruna, hendeğe.

Gidiyorduk ey Rab, ta dibe.

Kandı, kandı o
akıttığın ey Rab.

Balkıyordu.

Senin sûretini ey Rab, gözlerimize saçıyordu.
Gözlere ve ağza, öylece boş açık kalakalmış.

Ey Rab, içtik işte.
Kan ile sûreti kan içinde.

Dua buyur ey Rab,
Yakınız öyle.

WEIß UND LEICHT

Sicheldünen, ungezählt.

Im Windschatten, tausendfach: du.
Du und der Arm,
mit dem ich nackt zu dir hinwuchs,
Verlorne.

Die Strahlen. Sie wehn uns zuhauf.
Wir tragen den Schein, den Schmerz und den Namen.

Weiß,
was sich uns regt,
ohne Gewicht,
was wir tauschen.
Weiß und Leicht:
Laß es wandern.

Die Fernen, mondnah, wie wir. Sie bauen.
Sie bauen die Klippe, wo
sich das Wandernde bricht,
sie bauen
weiter:
mit Lichtschaum und stäubende Welle.

BEYAZ VE UÇAĞAN

Hilâl kumullar, say say bitmez.

Rüzgâr duldasında, binkıvrım: sen.
Sen ve kol,
şu üpüryan serpildiğim sana doğru,
ey yitmiş olan.

Işınlar. Yığıp duruyor bizi.
Yükleniyoruz parıltıyı, ızdırabı ve ismi.

Beyaz,
bizi kıpırdatan,
sıkletsiz,
takas ettiğimiz.
Beyaz ve uçağan:
koyver dolansın avare.

Mesafeler, aycıvarı, bizim gibi. Kuruyorlar.
Kuruyorlar sarı yamacı,
avarenin o parçalandığı,
kuruyor da
kuruyorlar:
ışıköpüğüyle ve tozan dalgayla.

Das Wandernde, klippender winkend.
Die Stirnen
winkt es heran,
die Stirnen, die man uns lieb,
um der Spiegelung willen.

Die Stirnen.
Wir rollen mit ihnen dorthin.
Stirnengestade.

Schläfst du?
Schlaf.

Meermühle geht,
eishell und ungehört,
in unsern Augen.

Sarp yamaçtan el eden avare.
Çağırıyor
alınları yanına,
şu alınları, ödünç verilmiş bize,
yansıtma hatırına.

Alınlar.
Yuvarlanıp duruyoruz onlarla oraya.
Alınlarkıyısına.

Uykuda mısın?
Uyu.

İşliyor deryadeğirmen,
buzışıl ve kulak verilmeksizin,
bizim gözlerimizde.

SCHNEEBETT

Augen, weitblind, im Sterbegeklüft: Ich komm,
Hartwuchs im Herzen.
Ich komm.

Mondspiegel Steilwand. Hinab.
(Atemgeflecktes Geleucht. Strichweise Blut.
Wölkende Seele, noch einmal gestaltnah.
Zehnfingerschatten – verklammert.)

Augen weltblind,
Augen im Sterbegeklüft,
Augen Augen:

Das Schneebett unter uns beiden, das Schneebett.
Kristall um Kristall,
zeittief gegittert, wir fallen,
wir fallen und liegen und fallen.

Und fallen:
Wie waren. Wir sind.
Wir sind ein Fleisch mit der Nacht.
In den Gängen, den Gängen.

KARYATAĞI

Gözler, dünyakörü, dipsizölümyarığında: geliyorum,
nasır bağlamış kâlp.
Geliyorum.

Ay zemini sarp yamaç. Aşağıya.
(Soluğan lekeli چراغ. Şerit şerit kan.
Buludî ruh, yeniden biçimadeta.
Gölgesi onparmağın – kenetlenmiş.)

Dünyakörü gözler,
gözler ölümyarığında,
gözler gözler:

Karyatağı ikimizin altında, karyatağı.
Kristal üstü kristal,
derindem örülü, düşüyoruz,
düşüyor uzanıyor düşüyoruz.

Düşüyoruz işte:
İdik, iz.
Yekvücuduz geceyle biz.
Geçitlerde, geçitlerde.

WINDGERECHT

Tafelwand, grau, mit dem Nachtfries.
Felder, windgerecht, Raute bei Raute,
schriftleer.
Leuchtassel klettert vorbei.

Gesänge:
Augenstimmen, im Chor,
lesen sich wund.
(Ungewesen und Da,
beides zumal,
geht durch die Herzen.)

Später:
Schneewuchs durch alle Gehäuse, frei
ein einziges Feld,
das ein Lichtschein beziffert: die Stimmen.

Die Stimmen:
windgerecht, herznah,
brandbestattet.

RÜZGÂRA YARAŞIR

Yazı taşı, kül rengi, geceyle frizlenmiş.
Tarlalar, rüzgâra yaraşır, kare kare,
yazıdan yoksun.
Işılçıyan yalpalayarak geçiyor.

İlahiler:

Gözseleri, koro hâlinde,
yara devşiriyorlar kendilerine.
(Hiçyok ve Var,
ikisi de bir çırpıda,
katediyor kâlpieri.)

Sonra:

kar artımı baştan sona bütün çerçevelerde, tek
bir tarla boş sadece,
bir ışımayla işaretlenmiş: sesler.

Sesler:

rüzgâra yaraşır, kalbekomşu,
ateşe küle verilmiş.

MATIÈRE DE BRETAGNE

Ginsterlicht, gelb, die Hänge
eitern gen Himmel, der Dorn
wirbt um die Wunde, es läutet
darin, es ist Abend, das Nichts
rollt seine Meere zur Andacht,
das Blutsegel hält auf dich zu.

Trocken, verlandet
das Bett hinter dir, verschilft
seine Stunde, oben,
beim Stern, die milchigen
Priele schwatzen im Schlamm, Steindattel,
unten, gebuscht, klafft ins Gebläu, eine Stunde
Vergänglichkeit, schön,
grüßt dein Gedächtnis.

(Kanntet ihr mich,
Hände? Ich ging
den gegabelten Weg, den ihr wiest, mein Mund
spie seinen Schotter, ich ging, meine Zeit,
wandernde Wächte, warf ihren Schatten –
kanntet ihr mich?)

MATIÈRE DE BRETAGNE

Kuşçubuğ'ı ıltısı, sarı, yamaçlar
irin irin göğre doğru, diken
kur yapıyor yaraya, içinde çan
uğultusu, vakit akşam, Hiçlik
ibadete eviriyor denizlerini,
senden yana seyreliyor kan yelkeni.

Kupkuru, kıyıya vurmuş
ardındaki nehir yatağı senin, saati
sazlıklara-gömülü, yukarda,
yanı başında yıldızın, süt
derecikleri uğul uğul çene çalıyor balçıkta, kaya midyesi,
aşağıda, çalılarla kaplı, açılıyor maviliğe, bir
fânîlik çepeli, mis gibi,
esenliyor belleğini.

(Tanıdınız mı beni,
eller? İlerliyordum
sizin gösterdiğiniz çatallanmış yolda, tükürüp
attı ağızım çakıl parçalarını, yürüyordum, vaktim,
başıboş bir kar saçığı, savuruyordu gölgelerini –
tanıdınız mı beni?)

Hände, die dornumworbene
Wunde, es läutet,
Hände, das Nichts, seine Meere,
Hände, im Ginsterlicht, das
Blutsegel
hält auf dich zu.

Du
du lehrst
du lehrst deine Hände
du lehrst deine Hände du lehrst
du lehrst deine Hände
schlafen.

Eller, dikenin
ayarttığı yara, çan çan çan lar,
eller, Hiçlik, onun denizleri,
eller, kuşçubuğ' ısıltısında,
kan yelkeni
seyrediyor senden yana.

Sen,
sen öğretiyorsun,
sen öğretiyorsun ellerine,
öğretiyorsun ellerine sen öğretiyorsun
sen ellerine öğretiyorsun
uyumayı

KÖLN, AM HOF

Herzzeit, es stehn
die Geträumten für
die Mitternachtsziffer.

Einiges sprach in die Stille, einiges schwieg,
einiges ging seiner Wege.
Verbannt und Verloren
waren daheim.

Ihr Dome.

Ihr Dome ungesehn,
ihr Ströme unbelauscht,
ihr Uhren tief ins uns.

KÖLN, MEYDANDA

Kâlp zamanı, o
düşlenenler yerini tutar
gece yarısı saatinin.

Sükûnetle söylendi bir şeyler, bazıları sükuta gömülü,
çekip gitti bir kısmı da kendi yoluna.
Sürülmüş ve kayıplara karışmış olansa
yurdundaydı.

Siz katedraller.

Ey görülmemiş katedraller,
kulak verilmemiş ırmaklar,
siz ey saatler, taa derinimizdeki.

IN MUNDHÖHE

In Mundhöhe, fühlbar:
Finstergewächs.

(Brauchst es, Licht, nicht zu suchen, bleibst
das Schneegarn, hältst
deine Beute.

Beides gilt:
Berührt und Unberührt.
Beides spricht mit der Schuld von der Liebe,
beides will dasein und sterben.)

Blattnarben, Knospen, Gewimper,
Äugendes, tagfremd.
Schelfe, wahr und offen.

Lippe wußte. Lippe weiß.
Lippe schweigt es zu Ende.

AĞIZ HİZASINDA

Ağız hizasında, seziliyor:
karanguyumru.

(Gerek yok aramana, ey ışık, kar ağı
kalıp, kavırıyorsun
ganimetini.

İkisi de makbul:
hem el değmiş hem el değmemiş olan.
İkisi de kabahatliymiş gibi söz ediyor aşktan,
ikisi de ord'oluşmak ve ölmek istiyor.)

Yaprak yarasından izler, tomurcuklar, kirpikoluş,
Gözgözleşen, günyabancıl.
Kabuk, sahici ve açık.

Biliyordu dudak. Dudak biliyor.
Dudak sonuna dek susakalıyor.

ALLERSEELEN

Was hab ich
getan?

Die Nacht besamt, als könnt es
noch andere geben, nächtiger als
diese.

Vogelflug, Steinflug, tausend
beschriebene Bahnen. Blicke,
geraubt und gepflückt. Das Meer,
gekostet, vertrunken, verträumt. Eine Stunde,
seelenverfinstert. Die nächste, ein Herbstlicht,
dargebracht einem blinden
Gefühl, das des Wegs kam. Andere, viele,
ortlos und schwer aus sich selbst: erblickt und umgangen.
Findlinge, Sterne,
schwarz und voll Sprache: benannt
nach zerschwiegenem Schwur.

Und einmal (wann? auch dies ist vergessen);
den Widerhaken gefühlt,
wo der Puls den Gegentakt wagte.

CÜMLE ERVAH

Ne yaptım
ben?
Dölledim geceyi, bundan daha
gecegil
başkaları da olabilirmiş gibi.

Kuş sökünü, taş yağmuru, çizilmiş
binlerce yörünge. Çalınıp,
yağmalanmış bakışlar. Tadılmış,
dibi bulunmuş, hayale dalınmış deniz. Bir dem,
ruhların tutulduğu. Ardından, bir güz ışığı
çıkagelen kör seziye
bağış sunarcasına. Diğerleri, çoğu,
lâmekân ve kendiliğinden ağır: bir göz atılıp geçirilmiş.
Başiboş kaya parçaları, yıldızlar,
siyah ve pürkelâm: suskunun
hükümsüz kıldığı bir ahitle anılan.

Ve bir keresinde (ne zamandı? o da unutulmuş):
duyulmuş mızrak ucu,
nabzın karşı koymaya yeltendiği yerde.

ENTWURF EINER LANDSCHAFT

Rundgräber, unten. Im
Viertakt der Jahresschritt auf
den Steilstufen rings.

Laven, Basalte, weltherz –
durchglühtes Gestein.
Quelltuff,
wo uns das Licht wuchs, vor
dem Atem.

Ölgrün, meerdurchstäubt die
unbetretbare Stunde. Gegen
die Mitte zu, grau,
ein Steinsattel, drauf,
gebeult und verkohlt,
die Tierstirn mit
der strahligen Blesse.

BİR MANZARA TASLAĞI

Çember mezarlar, aşağıda.
Dörtzamanlı yıl adımı
sarp yamaç döngüsünde.

Lav, bazalt, dünyanın kalbinde
için için korlaşan kayalar.
Kaynak tüfü,
bize nefesten önce,
ışığın ağdığı yerde.

Zeytin yeşili, serapa deniztozuna batmış
erişilmez saat. Ortaya
doğru, kurşuni,
taştan bir semer, ve üstünde,
ışıl akıtmasıyla
kabarmış alazlanmış
hayvan alnı.

OBEN, GERÄUSCHLOS, die
Fahrenden: Geier und Stern.

Unten, nach allem, wir,
zehn an der Zahl, das Sandvolk. Die Zeit,
wie denn auch nicht, sie hat
auch für uns eine Stunde, hier,
in der Sandstadt.

(Erzähl von den Brunnen, erzähl
von Brunnenkranz, Brunnenrad, von
Brunnenstuben – erzähl.

Zähl und erzähl, die Uhr,
auch diese, läuft ab.

Wasser: welch
ein Wort. Wir verstehen dich, Leben.)

Der Fremde, ungebeten, woher,
der Gast.
Sein triefendes Kleid.
Sein triefendes Auge.

(Erzähl uns von Brunnen, von –
Zähl und erzähl.
Wasser: welch
ein Wort.)

YUKARDA, SESSİZ SEDASIZ,

seyyahlar: akbaba ve yıldız.

Aşağıda, hepsinin ardından, biz,
hepi topu on kişi, kumkavmi. Vaktin,
nasıl olmayaydı hem, bizim
için de bir saati var, burada,
kumşehrinde.

(Kuyulardan bahset, kuyu
bileziğinden, kuyu çıkırığında, kuyu
odalarından – söz et.

Say, sayıp dök, saat,
bu da işte, akıp gidiyor.

Su: ne
lâf ama. Seni anlıyoruz, ey hayat.)

Yabancı, davetsiz, nereden,
misafir.
Damlayan giysisi onun.
Damlayıp akan gözü.

(Bize kuyulardan bahset – onu da
Say, sayıp dök.
Su: ne
lâf ama.)

Sein Kleid-und-Auge, er steht,
wie wir, voller Nacht, er bekundet
Einsicht, er zählt jetzt,
wie wir, bis zehn
und nicht weiter.

Oben, die
Fahrenden
bleiben
unhörbar.

Giysiylegözü, o duruyor öyle,
bizim gibi, pürgece, dışa vuruyor
sezinci, sayıyor şimdi,
bizim gibi, ona kadar
hepsi o kadar.

Yukarda,
seyyahlar
öyle duruyorlar
sessiz sedasız.

EIN HOLZSTERN, blau,
aus kleinen Rauten gebaut. Heute, von
der jüngsten unserer Hände.

Das Wort, während
du Salz aus der Nacht fällst, der Blick
wieder die Windgalle sucht:

– Ein Stern, tu ihn,
tu den Stern in die Nacht.

(– In meine, in
meine.)

BİR AHŞAP YILDIZ, mavi,
minik elmaslardan çatılmış. Bugün,
ellerimizin en körpesiyle.

Söz, sen
tuz kesildiğin sıra geceden, bakış
arıyor yine fırtına hâlesini:

– bir yıldız, koy hadi
koy yıldızı geceye.

(– bengeceye, o
benimkine)

SOMMERBERICHT

Der nicht mehr beschriftete, der
umgangene Thymiant Teppich.

Eine Leerzeile, quer
durch die Glockenheide gelegt.
Nichts in den Windbruch getragen.

Wieder Begegnungen mit
vereinzelt Worten wie:
Steinschlag, Hartgräser, Zeit.

YAZ BİLDİRİSİ

Artık adımlanmayan,
etrafından dolaşılan dağkekiği halısı.
Boş bir satır, verevine
fundalık boyunca serilmiş.
Hiçbir şey yok sürüklenmiş rüzgârkırana.

Tekrar karşılaşmalar, oraya buraya
dağılmış şu تنها sözlerle:
moloz döküntüsü, kırtıllar, zaman.

BAHNDÄMME, WEGRÄNDER, ÖDPLÄTZE, SCHUTT

Lichtgewinn, meßbar, aus
Distelähnlichem:
einiges
Rot, im Gespräch
mit einigem Gelb.
Die Luftschleier vor
deinem verzweifelten Aug.
Das letzte
reitende Sandkorn.

(Die Augärten, damals, das
gelächelte Wort
vom Marchfeld, vom
Steppengras dort.
Das tote Ringelspiel, kling.
Wir drehten uns weiter.)

Der Sandkornritt, das
Auge, ihm zugewandt.
Die Studentür und
ihre Geräusche.

DEMİRYOLU DOLGULARI, YOL KENARLARI, KIRAÇ YERLER, MEZBELELİK

Işık-hasılası, ölçülebilir,
deve dikenini cinsinden:
biraz
kırmızı, laflıyor
bir parça sarıyla.
Hava perdeleri
önünde çaresiz gözlerinin.
O kaygın
son kum tanesi.

(Augärten, o günlerde,
gülümseyen sözler
Morava çayırlarından,
ordaki bozkır otlarından.
ölü atlıkarınca tıngır mıngır.
Bizse dönüp duruyorduk.)

Kumtanesiseyri,
göz, ona çevrili.
Vakitkapısı ve
onun gürültüleri.

ENGFÜHRUNG
STRETTO

•

VERBRACHT ins
Gelände
mit der untrüglichen Spur:

Gras, auseinandergeschrieben. Die Steine, weiß,
mit den Schatten der Halme:
Lies nicht mehr – schau!
Schau nicht mehr – geh!

Geh, deine Stunde
hat keine Schwestern, du bist –
bist zuhause. Ein Rad, langsam,
rollt aus sich selber, die Speichen
klettern,
klettern auf schwärzlichem Feld, die Nacht
braucht keine Sterne, nirgends
fragt es nach dir.

•

Nirgends
fragt es nach dir –

Der Ort, wo sie lagen, er hat
einen Namen – er hat
keinen. Sie lagen nicht dort. Etwas
lag zwischen ihnen. Sie
sahen nicht hindurch.

SÜRÜLMÜŞ

bölgeye

o şaşmaz yörüngeyle:

otlar, yazılmış oraya buraya. Taşlar, beyaz,

sapların gölgeleriyle:

Artık okuma – bak!

Bakma artık – git!

Git, yok senin vaktinin

kızkardeşleri, sen –

evdesin sen. Bir teker, usulca,

boşalıyor kendinden, tekerin parmakları

tırmanıyor,

tırmanıyor güç bela karangu tarlaya, yok

gecenin ihtiyacı yıldızlara, hiçbir yerde

soran yok seni.

hiçbir yerde

soran yok seni –

Bir adı var, uzandıkları

yerin – adı

yok. Yatmadılar orda. Bir şey

uzanıyordu aralarında. Görmediler

içyüzünü.

Sahn nicht, nein,
redeten von
Worten. Keines
erwachte, der
Schlaf
kam über sie.

•

Kam, kam. Nirgends

fragt es –

Ich bins, ich,
ich lag zwischen euch, ich war
offen, war
hörbar, ich tickte euch zu, euer Atem
gehörchte, ich
bin es noch immer, ihr
schlaft ja.

•

Bin es noch immer –

Jahre.
Jahre, Jahre, ein Finger
tastet hinab und hinan, tastet
umher:
Nahtstellen, fühlbar, hier
klafft es weit auseinander, hier
wuchs es wieder zusammen – wer
deckte es zu?

•

Deckte es

zu – wer?

Görmediler, hayır,
kelimelerden
söz ettiler. Hiçbiri
uyanmadı,
uyku
bastı üzerlerine.

•

Geldi, geldi. Hiçbir

yerde yok soran –

Benim, ben,
aranıza yatıp serilen, bendim
o aleni ve
iştilen, t i k t a k işledim size, soluğunuz
söz dinledi işte, ben
hâlâ oyum, sizse
uyuyorsunuz yine.

•

hâlâ oyum –

Yıllar.

Yıllar, yıllar, bir parmak
yokluyor aşağı yukarı, yokluyor
her bir yanı:
ek yerleri, seziliyor, burda
yırtılıp parçalanmış, burda
kaynamış yeniden – kim
örttü ki üstünü?

•

Örtmüş

üstünü – kim?

Kam, kam.

Kam ein Wort, kam,
kam durch die Nacht,
wollt leuchten, wollt leuchten.

Asche.

Asche, Asche.

Nacht.

Nacht-und-Nacht. – Zum

Aug geh, zum feuchten.

•

Zum

Aug geh,

zum feuchten –

Orkane.

Orkane, von je,
Partikelgestöber, das andre,
du

weißts ja, wir
lasens im Buche, war
Meinung.

War, war

Meinung. Wie

faßten wir uns

an – an mit

diesen

Händen?

Es stand auch geschrieben, daß.

Wo? Wir

Geldi, geldi.
Geldi bir söz, geldi,
çıkageldi gecenin içinden,
parıldamak istiyordu, ışıldamak istiyordu.

Kül.
Küller, küller.
Gece.
Gece – yine – gece. Git
bul, o yaşlı gözü.

•

Git
o yaşlı
göze –

Kasırgalar.
Kasırgalar, gelmiş geçmiş hepsinden,
parçacık sağanağı, diğeri,
biliyorsun ya,
hani
kitapta okumuştuk,
şu fikirdi.

Di, evet
fikirdi. Nasıl
kavradık
biz – biz bu
ellerle
birbirimizi?
Ve şu da yazılıydı.
Nerde? Bir

taten ein Schweigen darüber,
giftgestillt, groß,
ein
grünes
Schweigen, ein Kelchblatt, es
hing ein Gedanke an Pflanzliches dran –

grün, ja
hing, ja
unter hämischem
Himmel.

An, ja,
Pflanzliches.

Ja.
Orkane, Par-
tikelgestöber, es blieb
Zeit, blieb,
es beim Stein zu versuchen – er
war gastlich, er
fiel nicht ins Wort. Wie
gut wir es hatten:

Körnig,
körnig und faserig. Stengelig,
dicht;
traubig und strahlig; nierig,
plattig und
klumpig; locker, ver-
ästelt –: er, es
fiel nicht ins Wort, es
sprach,
sprach gerne zu trockenen Augen, eh es sie schloß.

suskuyla bürüdük üstünü,
zehir emzirilmiş, devasa,
yeşil
bir
susku, bir çanakyaprağı,
bitkigil bir düşünce asılı üzerinde –

yeşil, evet
asılı, evet
altında habis
semanın.

Üstünde, evet,
Bitkigil.

Evet.
Kasırgalar, parçacık sa ğ a-
na ğ ı. Daha
vakit vardı, vardı,
taşta denemek için –
konukseverdi o, lâfa
karışmadı. Ne
kadar da talihliydik:

Taneli,
tane tane ve lifsi. Saplı,
kesif;
salkımca ve ışıĝ an; böbreksi,
yassı ve
yumru yumru; gevşek, dallı
budaklı –: o, lâfa
karışmadı o,
konuştu,
konuştu seve seve o kupkuru gözlere, onları kapamadan önce.

Sprach, sprach.

War, war.

Wir

ließen nicht locker, standen

inmitten, ein

Porenbau, und

es kam.

Kam auf uns zu, kam

hindurch, flickte

unsichtbar, flickte

an der letzten Membran,

und

die Welt, ein Tausendkristall,

schoß an, schoß an.

•

Schoß an, schoß an.

Dann –

Nächte, entmischt. Kreise,

grün oder blau, rote

Quadrate: die

Welt setzt ihr Innerstes ein

im Spiel mit den neuen

Stunden. – Kreise,

rot oder schwarz, helle

Quadrate, kein

Flugschatten,

kein

Meßtisch, keine

Rauchseele steigt und spielt mit.

Konuştun, konuştun.

Di, di, du.

Biz

kapıp koyvermedik, durduk

tam orta yerde, bir

gözenekli yapı, ve

geldi.

Geldi bize doğru, geldi

geçti uçtan uça, yamadı

görünmezce, yamadı

son çeperi de,

ve

dünya, o binbir kristal,

patladı, fışkırdı işte.

•

Fışkırdı, patladı.

Sonra –

Geceler, katışıksız. Daireler,

yeşil veya mavi, kızıl

kareler:

dünya sürüyor en içini

yeni saatlerle

oyuna. Daireler,

kızıl veya kara, ıslık

kareler, ne

uçuş gölgesi,

ne

ölçme tahtası, ne de

buhur-ruh ağıp katılıyor oyuna.

Steigt und
spielt mit –

In der Eulenflucht, beim
versteinerten Aussatz,
bei
unsern geflohenen Händen, in
der jüngsten Verwerfung,
überm
Kugelfang an
der verschütteten Mauer:

sichtbar, aufs
neue: die
Rillen, die

Chöre, damals, die
Psalmen. Ho, ho-
sianna.

Also
stehen noch Tempel. Ein
Stern
hat wohl noch Licht.
Nichts,
nichts ist verloren.

Ho-
sianna.

In der Eulenflucht, hier,
die Gespräche, taggrau,
der Grundwasserspuren.

katılıyor oyuna –

•

(– – taggrau,
der

Grundwasserspuren –

Verbracht
ins Gelände
mit
der untrüglichen
Spur:

Gras.
Gras,
auseinandergeschrieben.)

•

(– – gün bozarık,

yer

altı suyu izlerinden –

Sürülmüş

bölgeye

o

şaşmaz

yörüngeyle:

Otlar.

Otlar,

yazılmış oraya buraya.)

**Niemandrose
(1963)
Hiçkimsenin Gülü**

Celan *Hiçkimsenin Gülü*’nü, 21 Eylül 1963 tarihli mektubunda Ingeborg Bachmann’a şu sözlerle müjdeliyor: “Birkaç haftaya kadar yeni şiir kitabım gün yüzüne çıkacak. Gergefi bir sürü farklı şeyden dokundu.: ve yer yer, aslında tam da olması gerektiği gibi, “sanatsız” bir güzergâh izledim. Dilersen, bir kriz vesikası da diyebilirsin – fakat zaten şiir radikal anlamda bu değilse, başka nedir ki?”

Mart 1959 ile 1963’ün ilk ayları arasında yazılmış elli üç şiirden oluşan *Hiçkimsenin Gülü*’nün yaratım sürecinde de yine, sansasyonel gündem peşinde olan basının durup durup köpürttüğü Goll hadisesiyle Batı Almanya’da yeniden serpilten antisemitizmin gölgesi sezilmektedir. Celan, Soykırım’ı unutturmak arzusuyla felaketin hatırasını canlı tutmaya çalışan herkesi yok etmeye gayret eden edebiyat gestapolarının, açık yahut örtülü, kendisini hedef aldığı kanaatindeydi. Claire Goll’ün intihal suçlamalarıyla yeniden boy veren bu eylemler arasında derin bir bağ olduğuna giderek artan bir saplantıyla inanır olmuştu. Bükreş’teki dostu Alfred Margul-Sperber’e yazdığı 30 Temmuz 1960 tarihli mektubunda, Batı Almanya’da “Neo-Nazi kumpasları”ndan bahisle kaygısını şöyle dile getiriyordu: “Beni ve şiirlerimi yok etmek üzere hayli zamandır yürürlükte olan çabaların bu entrikalarla irtibatlı olduğu çok açık.”

Şairin Almanların çoğuna karşı beslediği öfke ve nefret, *Hiçkimsenin Gülü*’nde yer alan Şubat 1961 tarihli bir şiirinin epigrafında da kendini açığa vurmaktadır. *Haytanın, Düzenbazın Manisi* başlıklı bu şiir, Heinrich Heine’nin Almanya’ya telmihte bulunan *Edom’a* isimli şiirinden “*Sadece bazen, karanlık zamanlarda*” epigrafıyla açılır:

*Eskiden, daha darağaçları varken,
o vakitler, di mi, bir
yukarısı vardı.*

*Nerde benim sakalım, ey rüzgâr, nerde
Yahudi lekem, nerde,
didişip durduğun sakalım benim?*

İsmi, Rilke'nin mezar taşı üzerindeki meşhur "Gül, ey saf çelişki,
nice gözkapacağının altında Hiç kimsenin uykusu olmamanın sevinci"
dizelerini çağrıştırmakla birlikte, aslında yine aynı betikte yer alan
Mezmun başlıklı şiirin dizelerini alınlık olarak seçen *Hiçkimsenin
Gülü*'nü Celan, manevi kardeşi ve keder ortağı saydığı Osip Man-
delstam'a ithaf etmiştir:

*Hiçkimse yeniden yağurmuyor bizi toprakla balçıktan,
hiçkimse anmıyor tozumuzu.
Hiçkimse.*

*Sana şükürler olsun ey Hiçkimse.
Senin uğruna
çiçeğe durmaktır arzumuz.
Sana
doğru.*

*Bir hiçtik
biz, hiçiz ve hep öyle
kalacağız, açıla açıla:
hiçin, Hiç
kimsenin gülü.*

BEI WEIN UND VERLORENHEIT, bei
beider Neige:

ich ritt durch den Schnee, hörst du,
ich ritt Gott in die Ferne – die Nähe, er sang,
es war
unser letzter Ritt über
die Menschen-Hürden.

Sie duckten sich, wenn
sie uns über sich hörten, sie
schrieben, sie
logen unser Gewieher
um in eine
ihrer bebilderten Sprachen.

ŞARAPLA KİMSESİZLİKTE, t a a
dibinde ikisinin de:

geç i p gittim kar içinden, duyuyor musun,
sürükledim Tanrıyı uzağa – yakına, şarkı söylüyordu,
son
seyrimizdi bu bizim
âdem-engeller üzerinden.

e ğ i l i p sindiler, duyunca
tepelerinde bizi,
yazdılar, yalana
çevirdiler kişneyişimizi,
o tasvir bürümüş
dillerinin birinde.

ZÜRICH, ZUM STORCHEN

für Nelly Sachs

Vom Zuviel war die Rede, vom
Zuwenig. Von Du
und Aber-Du, von
der Trübung durch Helles, von
Jüdischem, von
deinem Gott.

Da-
von.

Am Tag einer Himmelfahrt, das
Münster stand drüben, es kam
mit einigem Gold übers Wasser.

Von deinem Gott war die Rede, ich sprach
gegen ihn, ich
liess das Herz, das ich hatte,
hoffen:
auf
sein höchstes, umröcheltes, sein
haderndes Wort –

ZÜRİH, STORK OTEL'DE

Nelly Sachs'a

Çok fazla'dan, Pek az'dan,
Sen'den ve hatta-Sen'den,
parıltının doğurduğu
bulanıklıktan,
Yahudilikten, senin
Rabbinden konuştuk durduk.

Şundan
da.

Bir Uruç Yortusu'nda,
karşıda kaim manastır,
suyu geçip geldiği biraz altınla.

Senin Rabbini bahsettiğimiz,
dil uzatıp durdum ona,
bıraktım bendeki kalbi,
ümede kapılsın diye:
onun
o yüce, hırıldayan,
hırılşan Kelâmına –

Dein Aug sah mir zu, sah hinweg,
dein Mund
sprach sich dem Aug zu, ich hörte:

Wir
wissen ja nicht, weisst du,
wir
wissen ja nicht,
was
gilt.

Bir bana baktı gözlerin, bir uzaklara,
ağzın
göze seslenirken, işittim:

Biz,
biz aslında bilmiyoruz, yani,
bilmiyoruz pek değil mi,
neyin
geçer akçe
sayıldığını.

DIE SCHLEUSE

Über aller dieser deiner
Trauer: kein
zweiter Himmel.

An einen Mund,
dem es ein Tausendwort war,
verlor –
verlor ich ein Wort,
das mir verblieben war:
Schwester.

An
die Vielgötterei
verlor ich ein Wort, das mich suchte:
Kaddisch.

Durch
die Schleuse muß ich,
das Wort in die Salzflut zurück-
und hinaus- und hinüberzuretten:
Jiskor.

SAVAK

Bütün bu kederinin üstünde
senin: yok
ikinci bir gökyüzü.

Bir ağıza,
ki onun'çin bir nicebinsöz idi,
yitirdim –
yitirdim bana kalmış
olan kelimeyi:
Kızkardeş.

Ve
Çoktanrıçılığa yitirdim,
beni arayadurmuş bir kelimeyi:
Kaddış.

Akmalıydım
savak boyunca tuz seli içinden
sözü dışarı, öte yana taşıyıp
kurtarmak için yeniden:
Yizkor.

STUMME HERBSTGERÜCHE. Die
Sternblume, ungeknickt, ging
zwischen Heimat und Abgrund durch
dein Gedächtnis.

Eine fremde Verlorenheit war
gestalthaft zugegen, du hättest
beinah
gelebt.

DİLSİZ GÜZ KOKULARI.

Yıldızpatı, bükülmemiş, seyrediyordu
sılayla uçurum arasında
belleğin boyunca.

Bir garip ıssızlık ete
kemiğe bürünmüştü önünde,
az kalsın
yaşıyordun işte.

TÜBINGEN, JÄNNER

Zur Blindheit über-
redete Augen.
Ihre – “ein
Rätsel ist Rein-
entsprungenes” –, ihre
Erinnerung an
schwimmende Hölderlintürme, möwen-
umschwirrt.

Besuche ertrunkener Schreiner bei
diesen
tauchenden Worten:

Käme,
käme ein Mensch,
käme ein Mensch zur Welt, heute, mit
dem Lichtbart der
Patriarchen: er dürfte,
spräch er von dieser
Zeit, er
dürfte
nur lallen und lallen,
immer-, immer-
zuzu.

(“Pallaksch, Pallaksch.”)

TÜBİNGEN, OCAK

Dil döke döke kör-
lüğe ikna edilmiş gözler.
Onların –“bir
muammadır o saf kaynaktan
fışkıran neyse”leri–, ve yüzen
Hölderlin kulelerine dair
anıları, martıların u ğ u l-
tugirdabında.

Boğulmuş dülgerlerin ziyaretleri
bu
sular altında kalan kelimelere:

Çıkıp gelseydi,
gelseydi bir insan,
gelmiş olsaydı dünyaya, bugün,
Uluğların
ışığı
sakalıyla: eveleyip
gevelerdi anca,
bu devirden
söz ederken,
her- her-
demdem.

(“Pallaksch. Pallaksch.”)

CHYMISCH

Schweigen, wie Gold gekocht, in
verkohlten
Händen.

Grosse, graue,
wie alles Verlorene nahe
Schwestergestalt:

Alle die Namen, alle die mit-
verbranten
Namen. Soviel
zu segende Asche. Soviel
gewonnens Land
über
den leichten, so leichten
Seelen-
ringen.

Grosse. Graue. Schlacken-
lose.

Du, damals.
Du mit der fahlen,
aufgebissenen Kосpe.
Du in der Weinflut.

SİMYEVİ

Susku, kaynamış altın gibi,
kömürleşmiş
ellerde.

Kocaman, kurşuni,
y i t i p gitmiş her şey gibi yakın
kızkardeş biçimi:

Bütün isimler, cümleten
yanıp kavrulmuş
isimler. Kutsanacak
onca kül. Onca
kazanılmış toprak,
üstünde
şu hafif, ah öyle uçağan
can
halkalarının.

Kocaman. Kurşuni. Cüruf-
suz.

Sen, o vakitler.
Benzi solgun,
ısırılıp açılmış o goncayla sen.
Sen, şarap selinde.

(Nicht wahr, auch uns
entliess diese Uhr?)
Gut,
gut, wie dein Wort hier vorbeistarb.)

Schweigen, wie Gold gekocht, in
verkohlten, verkohlten
Händen.
Finger, rauchdünn. Wie Kronen, Luftkronen
um – –
Grosse. Graue. Fäfrte-
lose.
König-
liche.

(Sahiden, bize de
bu saat yolvermedi mi?
İyi,
güzel, sözlerinin geçerken burda can verışı.)

Susku, kaynamış altın gibi,
kömürkömür kömürleşmiş
ellerde.
Parmaklar inceduman. Taçlar gibi, havai
taçlar – –
Kocaman. Kurşuni. İm-
siz.
Haşmet-
li.

EINE GAUNER- UND GANOVENWEISE
GESUNGEN ZU PARIS EMPRÈS PONTOISE
VON PAUL CELAN
AUS CZERNOWITZ BEI SADAGORA

Manchmal nur, in dunkeln Zeiten"

Heinrich Heine, An Edom

Damals, als es noch Galgen gab,
da, nicht wahr, gab es
ein Oben.

Wo bleibt mein Bart, Wind, wo
mein Judenfleck, wo
mein Bart, den du raufst?

Krumm war der Weg, den ich ging,
krumm war er, ja,
denn, ja,
er war gerade.

Heia.

Krumm, so wird meine Nase.
Nase.

Und wir zogen auch nach *Friaul*.
Da hätten wir, da hätten wir.
Denn es blühte der Mandelbaum.
Mandelbaum, Bandelmaum.

PARIS EMPRÈS PONTOISE'DA
SADAGORA ÇERNİVTİLİ
PAUL CELAN'IN SÖYLEDİĞİ
HAYTANIN, DÜZENBAZIN MANİSİ

"Sadece ara sıra, karanlık zamanlarda"

Heinrich Heine, Edom'a

Eskiden, daha darağaçları varken,
o vakitler, di mi, bir
yukarısı vardı.

Nerde benim sakalım, ey rüzgâr, nerde
Yahudi lekem, nerde,
didişip durduğun sakalım benim?

Eğri büğrüydü tuttuğum yol,
çarpık çurpuktu, evet,
evet, çünkü
dosdoğruydu.

Hey-ya.

Yamuk, öyledir burnum benim.
Burun işte.

Ve tuttuk yolunu *Friuli'*nin.
Orda olaydık keşke, orda olaydık keşke.
Çünkü çiçek çiçeğeydi bademağacı.
Bademağacı, âdemağacı.

Mandeltraum, Trandelmaum.
Und auch der Machandelbaum.
Chandelbaum.

Heia.
Aum.

Envoi

Aber,
aber er bäumt sich, der Baum. Er,
auch er
steht gegen
die Pest.

Bademhayali, hayalağacı.
Bi de ardıçağacı.
Kandilağacı.

Hey-ya.
Om.

Envoi

Ama,
hızla boy atıyor, ağaç. O,
evet o da
karşı koyuyor
vebaya.

RADIX, MATRIX

Wie man zum Stein spricht, wie
du,
mir vom Abgrund her, von
einer Heimat her Ver-
schwisterte, Zu-
geschleuderte, du,
du mir vorzeiten,
du mir im Nichts einer Nacht,
du in der Aber-Nacht Be-
gegnete, du
Aber-Du –:

Damals, da ich nicht da war,
damals, da du
den Acker abschrittst, allein:

Wer,
wer wars, jenes
Geschlecht, jenes gemordete, jenes
schwarz in den Himmel stehende:
Rute und Hode –?

(Wurzel.
Wurzel Abrahams. Wurzel Jesse. Niemandes
Wurzel – o
unser.)

RADIX, MATRIX

Taşla konuşur gibi, senin
gibi,
uçurumdan bana doğru,
kardeş olan bir sıladan, bu
yana fırlatılmış, sen,
sen benim
evvelzamanım,
bir gecenin hiçliğinde bana sen,
Rağmen-Gecede rast-
lanmış, sen
Rağmen-sen —:

O vakitler, hani benim olmadığım,
o senin tarlayı,
bir başına arşınladığın:

Kim,
kimdi, o
döl, o katledilip
gökte siyah durakalan:
kamış ve haya —?

(Kök.
İbrahim'in kökü, Yesse'nin nesebi, Hiçkimsenin
dölü – kökümüz
bizim)

Ja,
wie man zum Stein spricht, wie
du
mit meinen Händen dorthin
und ins Nichts greifst, so
ist, was hier ist:

auch dieser
Fruchtboden klafft,
dieses
Hinab
ist die eine der wild-
blühenden Kronen.

Evet,
taşla konuşur gibi, benim
ellerimle
orayı ve hiçlięi
yoklayan sen gibi, öyle
burada ne varsa işte:

Bu münbit
toprak da yarılıyor,
bu
nesil
tacı yabanılaçan-
lardan birisidir.

MANDORLA

In der Mandel – was steht in der Mandel?

Das Nichts.

Es steht das Nichts in der Mandel.

Da steht es und steht.

Im Nichts – wer steht da? Der König.

Da steht der König, der König.

Da steht er und steht.

Judenlocke, wirst nicht grau.

Und dein Aug – wohin steht dein Auge?

Dein Aug steht der Mandel entgegen.

Dein Aug, dem Nichts stehts entgegen.

Es steht zum König.

So steht es und steht.

Menschenlocke, wirst nicht grau.

Leere Mandel, königsblau.

MANDORLA

Bademden içeri – ne var bademden içeri?

Hiç.

Hiçtir olan bademden içeri.

Durur durakalır orda.

Hiçten içeri – kim var orda? Kral.

Kral işte orda, Kral.

Durur ha durur.

Ey Yahudibuklesi, ağarmayacaksın sen.

Ya senin gözün – gözün nereye dikili durur?

Bademe doğru durur senin gözün.

Gözün, Hiçe karşı.

Krala yönelik.

Öylece durur ha durur.

Âdemoğlu buklesi, ağarmayacaksın sen.

Kof badem, kraliyet mavisi.

À LA POINTE ACÉRÉE

Es liegen die Erze bloß, die Kristalle,
die Drusen.

Ungeschriebenes, zu
Sprache verhärtet, legt
einen Himmel frei.

(Nach oben verworfen, zutage,
überquer, so
liegen auch wir.

Tür du davor einst, Tafel
mit dem getöteten
Kreidestern drauf:
ihn
hat nun ein – lesendes? – Aug).

Wege dorthin.
Waldstunde an
der blubbernden Radspur entlang.
Auf-
gelesene
kleine, klaffende
Buchecker: schwärzliches
Offen, von
Fingergedanken befragt
nach –
wonach?

À LA POINTE ACÉRÉE

Cevherler açığa çıkmış, kristaller,
jeotlar.

O yazılmamış, dil
içinde nasırlaşmış olan, açığa
vuruyor bir gökyüzünü.

(Yukarı doğru çatlamış, faş olmuş,
verevine, öyle
uzanmışız biz de.

Vaktiyle sen onun önündeki kapı,
ve tahta
üstünde o katledilmiş
tebeşir yıldızıyla: onun
artık bir –okuyan?– gözü var.

Yollar oraya doğru.
Orman saati
fıkır fıkır tekerlek izi boyunca.
Tor-
top
ufarak, kertik
kayın kozalağı: koyu
açıklık, sorulmuş
sorgulanmış
parmak tefekkürünce –
nereye doğru?

Nach
dem Unwiederholbaren, nach
ihm, nach
allem.

Blubbernde Wege dorthin.

Etwas, das gehn kann, grußlos
wie Herzgewordenes,
kommt.

Ona, o
yinelenemez olana,
her şeye
doğru.

Fıkır fıkır yollar oraya doğru.

Yürüyüp gidebilen bir şey,
kalbolmuşçasına selamsız sabahsız,
geliyor işte.

ANABASIS

Dieses

schmal zwishhen Mauren geschriebne

unwegsam-wahre

Hinauf und Zurück

in die herzhelle Zukunft.

Dort.

Silben-

mole, meer-

farben, weit

ins Unbefahrne hinaus.

Dann:

Bojen-,

Kummerbojen-Spalier

mit den

sekundenschön hüpfenden

Atemreflexen -: Leucht-

glockentöne (dum-,

dun-, un-,

unde suspirat

cor),

aus-

gelöst, ein-

gelöst, unser.

Sichtbares, Hörbares, das

Frei-

werdende Zeltwort:

Mitsammen.

ANABASİS

Bu,
duvarlar arasına yazılmış daracık
üicra hakikat
yukarı ve gerisin geri
kâlp alazı geleceğe.

Oraya.

Hece-
mendireği, deniz-
boyalı, upuzak
seyr'edilmemişliğe.

Ardından:
şamandıralar-
dizim dizim ızdırıp-
şamandıraları
o anbean hoş oynaşan
nefes yansılılarıyla -: fosforlu-
çansesleri (dum-,
dun-, un-,
unde suspirat
cor),
kurta-
rılmış, bede-
li ödenmiş, bizim.

Aşikâr, işitilir,
o azad-
e Mişkan-söz:

Cümleten.

NACHMITTAG MIT ZIRKUS UND ZITADELLE

In Brest, vor den Flammenringen,
im Zelt, wo der Tiger sprang,
da hört ich dich, Endlichkeit, singen,
da sah ich dich, Mandelstamm.

Der Himmel hing über der Reede,
die Möwe hing über dem Kran.
Das Endliche sang, das Stete, –
du, Kanonenboot, heißt "Baobab".

Ich grüßte die Trikolore
mit einem russischen Wort –
Verloren war Unverloren,
das Herz ein befestigter Ort.

SİRK VE KALEYLE İKİNDİ

Brest'te, alev halkaları önünde,
kaplanın h o p atlacağı çadırda,
işittim, ey Fânilik, şarkılar söylüyordun,
işte seni Mandelstamm, gördüm seni orda.

Sarkıyordu gökyüzü limanağzı üstüne,
ve maçuna üzerinde salınıyordu martı.
Söylüyordu bitimli, değişmez olan –
sen gambot, senin adın “Baobab” dı.

Selam çaktım üçrenkliye
Ruşça bir kelimeyle –
yitmemişti yitenler,
kâlpse berkitilmiş yer.

BEI TAG

Hasenfell-Himmel. Noch immer
schreibt eine deutliche Schwinge.

Auch ich, erinnere dich,
Staub-
farbene, kam
als ein Kranich.

GÜNDÜZLERİ

Tavşanpostu gökyüzü. Şimdi bile
yazıyor bir pürüzsüz kanat.

Ben de, hatırla,
toz-
renkli, çıkageldimdi,
bir turna misali.

KERMORVAN

Du Tausendgüldenkraut-Sternchen,
du Erle, du Buche, du Farn:
mit euch Nahen geh ich ins Ferne, –
Wir gehen dir, Heimat, ins Garn.

Schwan hängt die Kirschlorbeertraube
beim bärtigen Palmenschaft.
ich liebe, ich hoffe, ich glaube, –
die kleine Steindattel klafft.

Ein Spruch spricht – zu wem? Zu sich selber:
Servir Dieu est régner, – ich kann
ihn lesen, ich kann, es wird heller,
fort aus Kannitverstan.

KERMORVAN

Sen ey minik kantaron yıldızı,
kızılağaç, kayın, aşkmerdiveni sen,
siz hısımlarla yol alıyorum uzaklara, –
düşüyoruz işte Sıla, senin ağına.

Salınıyor kapkara taflan salkımı
sakallı palmiyenin yanibaşında.
Ben seviyor, umuyor, inanıyorum, –
aralanıyor küçük kaya midyesi.

Sesleniyor bir özdeyiş – kime? Kendisine:
Servir Dieu est régner, – okuyabiliyor,
okuyorum onu, berraklaşıyor gitgide,
uzaklarda Kannitverstan ellerinden.

WAS GESCHAH? Der Stein trat aus dem Berge.
Wer erwachte? Du und ich.
Sprache, Sprache. Mit-Stern. Neben-Erde.
Ärmer. Offen. Heimatlich.

Wohin gings? Gen Unverklungen.
Mit dem Stein gings, mit uns zwein.
Herz und Herz. Zu schwer befunden.
Schwerer werden. Leichter sein.

NE OLDU? Taş beliriverdi dağdan,
Ya kim uyandı? Sen ve ben.
Dil, dil. Yıldızlabir. Yerekomşu.
Yalınca, aleni, sılamsı.

Nereyeydi gidiş? O dinmeyene doğru.
Gitti taşla beraber, ikimizle birlikte.
Kâlp ile kâlp. Öyle ağır bulunmuş.
Daha da ağırlaşmak. Daha bir hafiflemek.

HINAUSGEKRÖNT,
hinausgespien in die Nacht.

Bei welchen
Sternen! Lauter
graugeschlagenes Herzhammersilber. Und
Berenikes Haupthaar, auch hier, – ich flocht,
ich zerflocht,
ich flechte, zerflechte.
Ich flechte.

Blauschlucht, in dich
treib ich das Gold. Auch mit ihm, dem
bei Huren und Dirnen vertanen,
komm ich und komm ich. Zu dir,
Geliebte.

Auch mit Fluch und Gebet. Auch mit jeder
der über mich hin-
schwirrenden Keulen: auch sie in eins
geschmolzen, auch sie
phallisch gebündelt zu dir,
Garbe-und-Wort.

Mit Namen, getränkt
von jedem Exil.
Mit Namen und Samen,
mit Namen, getaucht
in alle
Kelche, die vollstehn mit deinem
Königsblutt, Mensch, – in alle
Kelche der grossen
Ghetto-Rose, aus der
du uns ansiehst, unsterblich von soviel
auf Morgenwegen gestorbenen Toden.

ZİRVEYE ULAŞMIŞ,
gecenin içine püskürtülmüş.

Hangi yıldızlara
yakın! Som
kurşunidövülmüş kâlpşahmerdangümüüşü. Ve
saçları Berenis'in, burada da, – örüyordum,
çözüyordum,
örüyor, çözüyorum.
Örüyorum.

Mavikoyak, senin içinde
yüzdürüyorum altını. Bir de o,
kaltaklarla fahişeler için heba edilmiş olanla,
geliyor geliyorum. Sana
ey sevgili.

Hatta lanet ve duayla bir de. Ve kafamın
üstünde vınlayıp duran
her değnekle: ki onlar da birde
erimiş, onlar da
kamışvari tomartomur yönelmiş sana doğru,
civanperçemiyle kelime.

İsimlerle, her bir
sürgünden emdirilmiş.
İsimler ve dölllerle,
isimlerle senin asil
kanınla dopdolu
cümle
çanakyaprağa daldırılmış, İnsan, – bütün
çanaklarına, o bizi
gözleyip durduğun müthiş
Getto-gülünün ki ebedi, nice ölümle
şafak yollarında çürüyüp gitmiş.

(Und wir sangen die Warschowjanka.
Mit verschliffen Lippen, Petrarca.
In Tundra-Ohren, Petrarca.)

Und es steigt eine Erde herauf, die unsere,
diese.

Und wir schicken
keinen der Unsern hinunter
zu dir,
Babel.

(Söylüyorduk ya Varşavyanka.
Kamış kesilmiş dudaklarla Petrarca.
O tundra kulaklara Petrarca.)

Ve k a b a r ı y o r bir arz, bizim arz,
bu bu.
Göndermeyeceğiz işte
bizimkilerden hiç kimseyi aşağı
sana,
Babil.

WOHIN MIR DAS WORT, das unsterblich war, fiel:
in die Himmelschlucht hinter der Stirn,
dahin geht, geleitet von Speichel und Müll,
der Siebenstern, der mit mir lebt.

Im Nachthaus die Reime, der Atem im Kot,
das Auge ein Bilderknecht –
Und dennoch: ein aufrechtes Schweigen, ein Stein,
der die Teufelsstiege umgeht.

O ÖLÜMSÜZ KELİME, nereme düřtü benim:
alnımın ardındaki deringökvadisine,
sürükleniyor oraya salya çöp eşliğinde,
benimle ömür süren yediyıldız çiçeği

Pusula dolabında heceler, gübre içinde soluk,
göz o hayaller uřaęı –
yine de işte: dimdoğru bir susku, bir taş,
sıyırıp geçiveren iblismerdivenini.

LES GLOBES

In den verfahrenen Augen – lies da:

die Sonnen-, die Herzbahnen, das
sausend-schöne Umsonst.
Die Tode und alles
aus ihnen Geborene. Die
Geschlechterkette,
die hier bestattet liegt und
die hier noch hängt, im Äther,
Abgründe säumend. Aller
Gesichter Schrift, in die sich
schwirrender Wortsand gebohrt – Kleinewiges,
Silben.

Alles,
das Schwerste noch, war
flügge, nichts
hielt zurück.

LES GLOBES

Sersemlemiş gözlerde – orda oku:

güneşin, kalbin yörüngelerini,
uğuldayan şu müthiş Beyhudeyi.
Ölümü ve onunla doğan
her şeyi. Nesiller
zincirini,
burada gömülü ve
hâlâ burada asılı duran, esîrde,
uçurumlar teyelleyerek. Cümle
çehrenin yazısı,
kumkelâmın vızıl vızıl deştiği – ufacıkebedi,
heceler.

Hepsi,
hatta en ağırı bile, palaz
lanmıştı, hiçbir şey
kendini sakınmadı.

DIE SILBE SCHMERZ

Es gab sich Dir in die Hand:
ein Du, todlos,
an dem alles Ich zu sich kam. Es fuhren
wortfreie Stimmen rings, Leerformen, alles
ging in sie ein, gemischt
und entmischt
und wieder
gemischt.

Und Zahlen waren
mitverwoben in das
Unzählbare. Eins und Tausend und was
davor und dahinter
größer war als es selbst, kleiner, aus-
gereift und
rück- und fort-
verwandelt in
keimendes Niemals.

Vergessenes griff
nach Zu-Vergessendem, Erdteile, Herzteile
schwammen,
sanken und schwammen. Kolumbus,
die Zeit-
lose im Aug, die Mutter-
Blume,
mordete Masten und Segel. Alles fuhr aus,
frei,
entdeckerisch,
blühte die Windrose ab, blätterte
ab, ein Weltmeer
blühte zuhauf und zutag, im Schwarzlicht

HECE AĞRISI

Bıraktı kendisini Senin eline:
bir Sen, bâki,
içinde cümle Ben'in kendisine vardığı. Dönüp
duruyordu kelimesiz sevgirdabı, kof biçimler,
ve soğuruluyordu her şey karışıp
ayrışıp
yeniden
karışarak.

Ve sayılar iç
içe örülmüştü
sayılamaz olanla. Bir ve bin ve
evvel ve ahir
kendisinden daha büyük, daha küçük olan,
ermiş ve
bir ileri bir geri
dönüşmüş
filizlenen Aslaya.

Unutulmuş uzandı
unutulacak olana, karaparçaları, kâlp parçaları
yüzüyor
bat a çık a yüzüyorlardı. Kolomb,
mahmur
çiçeği gözünde,
anne çiçeği,
katletti serenleri yelkenleri. Her şey alarga,
başıboş,
kâşifçesine,
soldu rüzgârgülü, döküldü
yap rak yap rak, bir dünyadenizi
çiçekleniyordu öbek öbek aşikâre, siyah ışığında

der Wildsteuerstriche. In Särgen,
Urnen, Kanopen
erwachten die Kindlein
Jaspis, Achat, Amethyst – Völker,
Stämme und Sippen, ein blindes

E s s e i

knüpfte sich in
die schlangenköpfigen Frei-
Tae -: ein
Knoten
(und Wider- und Gegen- und Aber- und Zwillings- und Tau-
sendknoten), an dem
die fastnachtsäugige Brut
der Mardersterne im Abgrund
buch-, buch-, buch-
stabierte, stabierte.

vahŖi dümen çizgilerinin. Tabutlarda,
kül kaplarında, mumya çömlerinde
uyanıyordu bebecikler
YeŖim, Akik, Ametist – halklar,
kavimler ve kabileler, kör biri

O l s u n

düğömlüyordu kendisini
yılanbaŖlı gevŖek
halatlara –: bir düğüm
(ve karŖıt- ve karŖı- ve karŖın- ve tıpatıp- ve bin
cedüğüm), o
dipsiz uçurumdaki
sansar yıldızlarının
büyükperhizarifesigözlü döllerini
hece-, hece-, hece-
lediğı, diğı.

ES IST ALLES ANDERS, als du es dir denkst, als ich es mir
denke,
die Fahne weht noch,
die kleinen Geheimnisse sind noch bei sich,
sie werfen noch Schatten, davon
lebst du, leb ich, leben wir.

Die Silbermünze auf deiner Zunge schmilzt,
sie schmeckt nach Morgen, nach Immer, ein Weg
nach Rußland steigt dir ins Herz,
die karelische Birke
hat
gewartet,
der Name Ossip kommt auf dich zu, du erzählst ihm,
was er schon weiß, er nimmt es, er nimmt es dir ab, mit Händen,
du lost ihm den Arm von der Schulter, den rechten, den linken,
du efstest die deinen an ihre Stelle, mit Händen, mit Fingern,
mit Linien,

– was abriß, wächst wieder zusammen –
da hast du sie, da nimm sie dir, da hast du alle beide,
den Namen, den Namen, die Hand, die Hand,
da nimm sie dir zum Unterpand,
er nimmt auch das, und du hast
wieder, was dein ist, was sein war,

Windmühlen

HEPSİ BAŞKA TÜRLÜ senin düşündüğünden, benim
düşündüğümünden,

hâlâ dalgalanıyor flama, !
küçük sırlar hâlâ sır
ve gölgeler saçıyorlar hâlâ, işte bundan
yaşıyorsun, yaşıyorum, yaşıyoruz.

Dilinin üzerinde eriyor gümüş akçe,
yarın gibi tadı, daima gibi, Rusya'ya
doğru bir yol tırmanıyor kalbine,
Karelyanın huş ağacı
bekleyip durdu,
yaklaşıyor sana doğru Ossip ismi, anlatıyorsun ona
zaten bildiklerini, alıyor, çıkarıp alıyor üzerinden onu, elleriyle,
sen onun kollarını ayırıyorsun omuzlarından, sağ, sol,
ve kendininkileri tutturuyorsun onların yerine, ellerle,
parmaklarla, çizgi çizgi,

–kopmuş olan ne varsa, bir araya geliyor yine–
şimdi senin onlar, al onları işte, senin ikisi de,
ismi, ismi, eli, eli,
tut onları rehin diye,
o da onları tutuyor, ve yine
sende işte senin olan, onda olan,

yel değirmenleri

stoßen dir Luft in die Lunge, du ruderst
durch die Kanäle, Lagunen und Grachten,
bei Wortschein,
am Heck kein Warum, am Bug kein Wohin,
ein Widderhorn hebt dich

– *Tekiah!* –

wie ein Posaunenschall über die Nächte hinweg in den Tag,
die Auguren

zerfleischen einander, der Mensch
hat seinen Frieden, der Gott
hat den seinen, die Liebe
kehrt in die Betten zurück, das Haar
der Frauen wächst wieder,
die nach innen gestülpte
Knospe an ihrer Brust
tritt wieder zutag, lebens-,
herzlinienhin erwacht sie
dir in der Hand, die den Lendenweg hochklomm, –

wie heißt es, dein Land
hinterm Berg, hinterm Jahr?
Ich weiß, wie es heißt.
Wie das Wintermärchen, so heißt es,
es heißt wie das Sommermärchen,
das Dreijahreland deiner Mutter, das war es,
das ists,
es wandert überallhin, wie die Sprache,
wirf sie weg, wirf sie weg,
dann hast du sie wieder, wie ihn,
den Kieselstein aus

hava basıyor ciğerlerine, sen kanallar,
denizkulakları, kanaletler boyunca
sözün şavkında asılıyorsun küreklere,
yok pupada “Niye”, pruvada “Nereye” yok, bir Şofar
havalandırıyor seni

–*Tekiah!*–

bir trombon gümbürtüsü gibi gecelerden güne akan,
kâhinler

paralıyor birbirini, insanın
barışı kendine, Tanrının
kendine, aşk
dönüyor yataklara, yeniden
uzuyor saçları kadınların,
göğüslerindeki
içbükey gonca
yeniden günyüzü görüyor, can-
damarlarına, kâlp-damarlarına doğru uyanıyor,
kalçaları katetmiş elinde senin, –

Nedir senin yurdunun ismi,
dağların, yılların ardındaki?
Biliyorum ismini ben.
Kış masalı gibi ismi,
ismi yaz masalı gibi,
oydu işte annenin üç yıllık yurdu,
o,
sürtüp duruyor her yerde, dil gibi,
fırlat, fırlat at onu,
o zaman yeniden senin olacak, hani
şu çakıl taşı gibi, sezincinin

der Mährischen Senke,
den dein Gedanke nach Prag trug,
aufs Grab, auf die Gräber, ins Leben,
längst
ist er fort, wie die Briefe, wie alle
Laternen, wieder
mußt du ihn suchen, da ist er,
klein ist er, weiß,
um die Ecke, da liegt er,
bei Normandie-Njemen – in Böhmen,
da, da, da,
hinterm Haus, vor dem Haus,
weiß ist er, weiß, er sagt:
Heute – es gilt.

Weiß ist er, weiß, ein Wasserstrahl findet hindurch, ein Herzst-
rahl,
ein Fluß,
du kennst seinen Namen, die Ufer
hängen voll Tag, wie der Name,
du tastest ihn ab, mit der Hand:
Alba.

Moravya ukurundan Prag'a,
mezara, bütün mezarlara,
hayata taşıdığı,
oktan
tarih oldu o, mektuplar, bütün
o fenerler gibi, arayıp
bulman gerek yeniden, orda işte,
minik, beyaz,
hemen şuracıkta, duruyor öylece,
Normandie-Njemen civarında – Bohemya'da,
orda, orda, orda,
arkasında evin, evin önünde,
beyaz o beyaz, diyor ki:
Bugün – gereken bu.

Beyaz o beyaz, bir Çağlarca akıyor her yanından, bir kâlp taşkını,
bir nehir,
biliyorsun ismini, kıyıları
tıka basa gün dolu, o isim gibi,
yokluyorsun onu elinle:
Alba.

**Atemwende
(1967)
Solukdönümü**

1963-1965 yılları arasında yazılmış ve altı bölüm hâlinde düzenlenmiş seksen şiiri içeren *Solukdönümü* hakkında Paul Celan, 8 Mart 1967’de karısı Gisèle Celan-Lestrange’a şunları yazar:

“... El yazması üzerinde çalışıyordum. Hakikaten şimdiye kadar ürettiğim en yoğun, en kapsamlı iş. İtiraf etmeliyim ki, gurur duydum. Nihayet yapıyı farklı uzunluklarda, Almanca tabirle söylersem “*in sich geschlossen*” (kendi kendine yeten/insicamlı) bölümlere ayırdım, zira havalandırılması gerekiyordu. Son olarak da bir boş sayfanın ardından tek bir şiirden (*Einmal*) mürekkep, müstakil bir bölüm...”

Celan, bu betiğe isim olarak seçtiği *Solukdönümü* (*Atemwende*) kavramını ilk kez, Georg Büchner Ödülü dolayısıyla 22 Ekim 1960 tarihinde yaptığı ve bilahare Meridyen başlığıyla yayımlanacak olan şiir ontolojisinde kullanmıştır:

“Şiir: bir *solukdönümünü* işaret edebilir. Kim bilir, belki de şiir –aynı sanat gibi– bu tarz bir *solukdönümü* uğruna, kendi yolunda seyretmektedir (...) Ve belki tam da burada, aynı noktada aynı biçimde özgürleşmiş olan “Ben” ile, yabancılaşmış “Ben” ile birlikte “Öteki” de özgür olurur?!”

Yine aynı konuşmada şair, Büchner’in *Danton’un Ölümü* başlıklı oyunundaki karakterlerden birisi olan Lucile’e atıfla şöyle söylemektedir:

“İki kez, Lucile’in ‘Çok yaşasın kral’ında ve gökyüzü Lenz’in altında bir uçuşuma dönüştüğünde, *Solukdönümü* gerçekleşmiş gibiydi. Bir de belki o uzak ve fakat sadece Lucile figürüyle yaşanabilir hâle bürünmüş görünen âleme doğru yöneldiğimde. Ve hatta bir defasında, nesnelere ve mahlûkata hasredilmiş âlâka sayesinde, açık ve özgür bir şeye yaklaşmış; nihayet, ütopya dolaylarına ulaşmıştık.

Şiir, hanımlar beyler–: Mutlak fâniliğin ve beyhudeliğin o ebedi lâkırdısı!”

“Goll hadisesi” diye anılan intihâl suçmalarının ve 1962’den itibaren psikiyatri kliniklerinde geçirilen zamanın ağır yüküyle

demlenmiş *Solukdönümü*'nün ilk bölümünü oluşturan şiirler Gisèle Lestrangé'in sekiz gravürü eşliğinde *Atemkristall* başlığıyla 1965 yılında, Brunidor bibliyofil serisi içerisinde yayımlanmıştı. *Solukdönümü* şiirlerinin Lestrangé'in gravürleriyle varlık ve anlam kazandığına inanan Celan, Le Vésinet kliniğinden taburcu olmadan bir gün önce karısı Gisèle'e yazdığı 20 Mayıs 1965 tarihli mektupta şöyle söylemekte: "Artık işimize yeniden başlayabileceğiz. Gravürlerinin şiirlerimin yanbaşımda hayata kavuştuğunu gördüm. Sen de, şiiri benim için yeniden mümkün kılan Atemkristall'in, gravürlerinden doğduğunu gayet iyi biliyorsun."

Şairin *Solukdönümü*'nden yirmi "im"...

DIE ZAHLEN, im Bund
mit der Bilder Verhängnis
und Gegenverhängnis.
Der drübergestülpte

Schädel, an dessen
schlafloser Schläfe ein irrlichternder
Hammer
all das im Welttakt
besingt.

SAYILAR, s retlerin
yazgısına
karşı-yazgısına
ortak.

'Tepetaklak kafatası,
uykusuz şakaklarında
cılız ışııyla bir hayal çekicinin
b t n olan biteni
d nya nabzında yırladığı.

MIT ERDWÄRTS GESUNGENEN MASTEN

fahren die Himmelwracks.

In dieses Holzlied

beißt du dich fest mit den Zähnen.

Du bist der liedfeste

Wimpel.

DÜNYAYA DOĞRU ŞAKINMIŞ SERENLERLE

seyrediyor semayikıntıları.

Tutunuyorsun bu ahşapşarkıya
dişinle tırnağınla sıkı sıkıya.

Şarkıyaperçinli o
flamasın sen.

STEHEN, im Schatten
des Wundenmals in der Luft.

Für-niemand-und-nichts-Stehn.
Unerkannt,
für dich
allein.

Mit allem, was darin Raum hat,
auch ohne
Sprache.

DURMAK, gölgesinde
havadaki *Lekenin*.

Dikilmeköylehiçkimsevehiçbirşeyiçin.
Fark edilmeden,
yalnız
senin'çin.

Orda, dil olmaksızın da
yer bulan her ne varsa
onunla.

DEIN VOM WACHEN stößiger Traum.

Mit der zwölfmal schrauben-
förmig in sein
Horn gekerbten
Wortspur.

Der letzte Stoß, den er führt.

Die in der senk-
rechten, schmalen
Tagschlucht nach oben
stakende Fähre:

sie setzt
Wundgelesenes über.

NÖBETLERDEN tos vuran rüyan senin,
boynuzunun içine
on iki kere
sarmal
çentilmiş söz yiviyle.

Vurduğu son darbe.

Dik-
ey daracık
günboğazda, direk
diken kayık:

Taşıyor öte yana
açık yara hasadını.

IM SCHLANGENWAGEN, an
der weißen Zypresse vorbei,
durch die Flut
führen sie dich.

Doch in dir, von
Geburt,
schäumte die andre Quelle,
am schwarzen
Strahl Gedächtnis
klommst du zutag.

YILANKAVİ VAGONDA, ak
serviyi geçerek,
tufan boyunca
sürükleyip götürüyorlardı seni.

Oysa sende, taa
doğuştan,
köpürüyordu öteki pınar,
hafızanın zifiri ışınlarıyla
güç bela tırmanıyordun
güne doğru.

WEGGEBEIZT vom
Strahlenwind deiner Sprache
das bunte Gerede des An-
erlebten – das hundert-
züngige
Mein-
gedicht, das Genicht.

Aus-
gewirbelt,
frei
der Weg durch den menschen-
gestaltigen Schnee,
den Büßerschnee, zu
den gastlichen
Gletscherstuben und -tischen.

Tief
in der Zeiteinschränkung,
beim
Wabeneis
wartet, ein Atemkristall,
dein unumstößliches
Zeugnis.

AŞINIP GİTMİŞ

dilinin ışıyan rüzgârıyla,
alaca bulaca lâkırdısı güya-
yaşanmış onca deneyimin – yüz-
dilli
M~iir,
Hiç~iir.

Fırıl fırıl,
döne döne temizlenmiş,
açık
yol o insan-
vari, o nâdim
kar boyunca,
konuksever
buzul salonlarla masalara doğru.

Orda, derin
zaman yarığında,
buzulpeteğin
yanıbaşında
bekliyor, bir soluk kristali,
su götürmez
tanıklığın senin.

KEINE SANDKUNST MEHR, kein Sandbuch, keine Meister.

Nichts erwürfelt. Wieviel
Stumme?
Siebenzehn.

Deine Frage – deine Antwort.
Dein Gesang, was weiß er?

Tiefimschnee,
Iefimnee,
I – i – e.

KUMSANATI YOK ARTIK, kumkitabı yok, üstat yok.

Hiçe atıldı zarlar. Kaç
lâl ü ebkem?
On yedi.

Senin sorun – senin cevabın.
Senin ilâhin, ne biliyor o?

Kardaderin,
Arderin
A – e – i.

HELLIGKEITSHUNGER – mit ihm
ging ich die Brot-
stufe hinauf,
unter die Blinden-
glocke:

sie, die wasser-
klare,
stülpt sich über
die mitgestiegene, mit-
verstiegene
Freiheit, an der
einer der Himmel sich sattfraß,
den ich sich wölben ließ über
der worddurchschwommenen
Bildbahn, Blutbahn.

AYDINLIK ARZUSU – onunla

çıktım ekmek-
basamağını, uyup
körün
çingırağına:

o, su-
berrâğı,
eviriyor kendini
benimle tırmanmış, kazara
çok yükseğe tırmanmış
özgürlüğün üstüne,
ki orda yiyip bitiriyor kendini gökkatlarından biri,
hani şu sözebatmış
sûret yörüngesi, kan yörüngesi
üzerine kubbelensin diye bıraktığımı.

ERBLINDE schon heut:
auch die Ewigkeit steht voller Augen –
darin
ertrinkt, was den Bildern hinweghalf
über den Weg, den sie kamen,
darin
erlischt, was auch dich aus der Sprache
fortnahm mit einer Geste,
die du geschehn ließt wie
den Tanz zweier Worte aus lauter
Herbst und Seide und Nichts.

HADİ KÖR OL artık bugün:
gözgöz ebediyet bile bak –
boğuluyor
içlerinde, çıkıp geldikleri yol boyunca
sûretleri o yakadan bu yakaya geçiren,
sönüyor
içlerinde, seni de ç e k i p alan dilden
bir jestle, o *som-*
bahar, güz ve hiçlikten
iki kelimenin dansı gibi
olsun diye koyverdiğin.

ENGHOLZTAG unter
netznergigem Himmelblatt. Durch
großzellige Leerstunden klettert, im Regen,
der schwarzblaue, der
Gedankenkäfer.

Tierblütige Worte
drängen sich vor seine Fühler.

SONBAHARHALKASIGÜNÜ ağdamarlı
gökyaprak altında. İri gözeli
âtılsaatler boyunca tırmanıyor, yağmurda,
o zifirimavi,
tefekkür böceği.

Vahşikanaçan kelimeler
üşüşüyor dokunaçları önüne.

LANDSCHAFT mit Urnenwesen.

Gespräche

von Rauchmund zu Rauchmund.

Sie essen:

die Tollhäusler-Trüffel, ein Stück

unvergrabner Poesie,

fand Zunge und Zahn.

Eine Träne rollt in ihr Auge zurück.

Die linke, verwaiste

Hälfte der Pilger-

muschel – sie schenkten sie dir,

dann banden sie dich –

leuchtet lauschend den Raum aus:

das Klinkerspiel gegen den Tod

kann beginnen.

KÜLKABI yaratıklarıyla manzara.
Dumanağızdan dumanağıza
sohbet.

Yiyorlar:
kaçığın yermantarını,
o gömülüp örtülmemiş, dille
dişe rastlayan bir parça şiiri.

Gözyaşı geri dönüyor göze.

Öksüz
sol yarısı deniz-
tarağının – ona veriyor
ve bağlıyorlar seni –
kulak verip aydınlatıyor boşluğu:

başlayabilir artık
ölüme karşı tuğla-oyunu.

AUS FÄUSTEN, weiß
von der aus der Wortwand
freigehämmerten Wahrheit,
erblüht dir ein neues Gehirn.

Schön, durch nichts zu verschleiern,
wirft es sie, die
Gedankenschatten.
Darin, unverrückbar,
falten sich, heut noch,
zwölf Berge, zwölf Stirnen.

Die auch von dir her sternäugige
Streunerin Schwermut
erfährt.

DİZGİNSİZCE DÖVÜLMÜŞ

sözduvarının

hakikatiyle beyaz yumruklardan,
körpe bir dimağ çiçekleniyor senin için.

Enfesçe, hiçbir şeyle perdelenmeden,
savurup duruyor o
düşüngölgelerini.

İçinde, kıvrılıyor,
bugün bile, yerinden oynatılmaz,
on iki dağ, on iki alın.

Serseri melankoli, hem de
senin sayende hülyalı,
idrak ediyor onu.

SCHWIRRHÖLZER fahren ins Licht, die Wahrheit
gibt Nachricht.

Drüben die Ufer-
Böschung schwillt uns entgegen,
ein dunkler
Tausendglanz – die
auferstandenen Häuser! –
singt.

Ein Eisdorn – auch wir
hatten gerufen –
versammelt die Klänge.

BOĞABÖĞÜRTENLER uğulduyor ışığın içinde, hakikat
haber veriyor.

Karşıda kıyı-
yamacı kabarıyor bize doğru,
bir karanlık
binışılı - o
diriltilmiş haneler -
şarkı söylüyor.

Bir buzdiken - biz de
seslenmiştik -
topluyor sesleri.

DAS UMHERGESTOßENE

Immer-Licht, lehmgelb,
hinter
Planetenhäuptern.

Erfundene
Blicke, Seh-
narben,
ins Raumschiff gekerbt,
betteln um Erden-
münder.

ŞURAYA BURAYA İTELENMİŞ

herdemışık, kil sarısı,
gezegenuçlarının
ardında.

Uydurma

bakışlar, sezi-
çizikleri,
oyulmuşlar uzaygemisi içine,
yalvarıyorlar yer-
ağızları için.

ASCHENGLORIE hinter
deinen erschütterte-verknoteten
Händen am Dreiweg.

Pontisches Einstmals: hier,
ein Tropfen,
auf
dem ertrunkenen Ruderblatt,
tief
im versteinerten Schwur,
rauscht es auf.

(Auf dem senkrechten
Atemseil, damals,
höher als oben,
zwischen zwei Schmerzknoten, während
der blanke
Tatarenmond zu uns heraufklomm,
grub ich mich in dich und in dich.)

Aschen-
glorie hinter
euch Dreiweg-
Händen.

Das vor euch, vom Osten her, Hin-
gewürfelte, furchtbar.

Niemand
zeugt für den
Zeugen.

KÜLHÂLESİ o

üçyolağzında örselenip düğümlemiş
ellerinin ardında senin.

Pontus evvel zamanları: burada,
suya gömülmüş dümen yelpazesinin
üstünde,
fosilleşmiş ahdin
dibinde
bir damla,
hışıl hışıl köpürtüyor onu.

(Düşey
solukipinin üstünde, o vakitler,
yukardan da yukarda,
iki ızdırıp düğümü arasında,
cilalı
Tatar mehtabı bize doğru tırmandığında,
ben kendimi sana oydum kendimi sana)

Kül
hâlesi ardınızda
ey üçyolağzı
eller.

Önünüzde, o doğudan bu yana
fırlatılmış zar, dehşetengiz.

Kimse
şahitlik etmiyor
şahitlere.

DEN VERKIESELTEN SPRUCH in der Faust,
vergißt du, daß du vergißt,

am Handgelenk schießen
blinkend die Satzzeichen an,

durch die zum Kamm
gespaltene Erde
kommen die Pausen geritten,

dort, bei
der Opferstaude,
wo das Gedächtnis entbrennt,
greift euch der Eine
Hauch auf.

UNUTUYORSUN UNUTTUĞUNU, avuç
içinde taşıllaşmış özdeyişi,

ışıl ışıl atıyor
bileklerde noktalama işaretleri,

zirveye dek
yarılmış toprak boyunca
kabarıp taşıyor gedikler,

orda, o
hafızanın alazlandığı
kurban çalılığında,
çekiyor içine
sizi YekNefes.

SOLVE

Entosteter, zu
Brandscheiten zer-
spaltener Grabbaum:

an den Gift-
pfalzen vorbei, an den Domen,
stromaufwärts, strom-
abwärts geflößt

vom winzig-lodernden, vom
freien

Satzzeichen der
zu den unzähligen zu
nennenden un-
aussprechlichen
Namen aus-
einandergeflohenen, ge-
borgenen
Schrift.

ÇÖZÜN

Yönü doğudan çevrilmiş
yonga yonga çıra-
lara ayrılmış mezarağacı:

Geçip ağu-
saraylarını, katedralleri
akıntı boyunca y u k a r ı
aşağı süzülerek

minicik alevlerle, o
telaffuzu imkânsız
diye anılacak
nice isim içinde
çözünüp
kurtarılmış
yazının,
azade
noktalama
imleriyle.

COAGULA

Auch deine
Wunde, Rosa.

Und das Hörnerlicht deiner
rumänischen Büffel
an Sternes Statt überm
Sandbett, im
redenden, rot-
aschengewaltigen
Kolben.

PIHTILAŞ

Senin yaran
da, Rosa.

Ve kumyatağı
üstündeki yıldız yerine
senin o
Rumen mandalarının
boynuzışığı, kıp-
kızılkorakesmiş uğul da
yan imbikte.

SCHAUFÄDEN, SINNFÄDEN, aus
Nachtgalle geknüpft
hinter der Zeit:

wer
ist unsichtbar genug,
euch zu sehn?

Mantelaug, Mandelaug, kamst
durch alle die Wände,
erklimmst
dieses Pult,
rollst, was dort liegt, wieder auf –

Zehn Blindenstäbe,
feurig, gerade, frei,
entschweben dem eben
geborenen Zeichen,

steh
über ihm.

Wir sind es noch immer.

GÖRÜŞLİFLERİ, DUYUŞLİFLERİ,
zamanın ardındaki
geceşafrasında dokunmuş:

kim
seni görmeye yetecek
kadar görünmez?

Harmanigöz, bademgöz, aşıp
geldin onca duvarı,
şimdi bu kürsüye
tırmanıyor ve
serip açıyorsun yeniden, orda dürülü duranı –

On kör âsa,
coşkun, dimdoğru, serazat,
yükseliyor henüz-
doğmuş o alâmetten,

ve dikiliyor
tepesinde.

Biz oyuz hâlâ.

EINMAL,
da hörte ich ihn,
da wusch er die Welt,
ungesehn, nachtlang,
wirklich.

Eins und Unendlich,
vernichtet,
ichten,

Licht war. Rettung.

BİR KERESİNDE

işittimdi onu,
dünyayı yıkayordu,
gizliden, geceboyu,
sahiden.

Bir ve bitimsiz,
yoğalmış,
bengilolmuş.

Işığ'dı. Kurtuluş.

Fadensonnen
(1968)
Lifgüneşler

Celan'ın şiir seyrinde *Solukdönümü* ile başlayan fragmanter biçim ve Gizlilidil (*Geheimsprache*) biçiminin ikinci durağı sayılan *Lifgüneşler*, şairin çok daha yoğun ve özgü/l deneyimlerle hayalin en uç noktalarını sınıdığı, 1965-1967 yılları arasında yazılmış yüz beş şiiri içermektedir. *Solukdönümü*'nde boyverip bu betiğe alınlık olan aynı adlı (*Fadenonnen*) şiirinde şair, şöyle seslenir:

külkarası çorak topraklar üzerinde.

Ağaç-endam

bir düşünce

kapıp kavırıyor optik sesi: daha nice

şarkı var söylenecek insanoğlundan

öteye.

Celan'ın en az yorumlanan ve en çok ihmal edilmiş şiir betiği olan *Lifgüneşler*'in bu gölgeli varlığında, *Meridyen*'le kökleşip *Solukdönümü*'yle taçlanan sürecin etkisi büyüktür. Pek çok edebiyat eleştirmenine göre Celan adeta her daim açık bir yaradan sızan; çağrışımlarını sadece kendisinin bildiği ezoterik ve marjinal bir dille şiir yazıyordu. Her dönemde rağbet gören “light estethe” bakış açısı göz önüne alındığında, yine pek çoğu psikiyatri kliniklerinde, “yitgin”liğin dipkaranlığıyla serpilip boy vermiş şiirlerden oluşan *Lifgüneşler*'in, Celan'ın nüfuz edilemezliğine dair hâkim kanıyı daha da perçinlediğine şüphe yok. Ayrıca *Solukdönümü*'nün yarattığı etki henüz sindirilememişken hemen bir yıl sonra *Lifgüneşler*'in yayımlanması da “granit” karşısındaki kayıtsızlığı artırmış görünüyor.

Hiçkimsenin Gülü ya da *Dilkafes*'teki en azından herkes için seziilebilir bütünsel yetkinlik izleri *Solukdönümü*'yle birlikte yerini suskuya daha çok gömülmüş buzdikenlerine bırakmış olsa da, *Lifgüneşler* Celan'ın yaratısında başından beri devinip duran zihin~dil kıvrışımının göz kamaştırıcı merhalelerinden birisidir.

Lif lif, yirmi güneş ışını...

FRANKFURT, SEPTEMBER

Blinde, licht-
bärtige Stellwand.
Ein Maikäfertraum
leuchtet sie aus.

Dahinter, klagegerastert,
tut sich Freuds Stirn auf,

die draußen
hartgeschwiegene Träne
schießt an mit dem Satz:
"Zum letztenmal
Psycho-
logie."

Die Simili-
Dohle
frühstückt.

Der Kehlkopfverschlußlaut
singt.

FRANKFURT, EYLÜL

Kör, ısıltı-
sakallı paravan.
Bir Mayısböceği hayali
aydınlatıyor onu.

Ardında, feryatfğan piksellerde,
beliriyor Freud'un alnı,

dışa doğru
aşırısuskun gözyaşı,
patlatıyor cümleyi:
"Son
defa psiko-
loji."

Çakma
cücekarga
kahvaltısında.

Ve gırtlak ünsüzü
başlıyor şarkıya.

SPASMEN, ich liebe dich, Psalmen,

die Fühlwände tief in der Du-Schlucht
frohlocken, Samenbemale,

Ewig, verunewigt bist du,
verewigt, Unewig, du,

hei,

in dich, in dich
sing ich die Knochenstabritzung,

Rotrot, weit hinterm Schamhaar
geharft, in den Höhlen,

draußen, rundum
der unendliche Keinerlei-Kanon,

du wirfst mir den neunmal
geschlungenen, triefenden
Grandelkranz zu.

KASILMALAR, seviyorum seni, mezmurlar,

coşu geliyor Sen-berzah'ın derinlerindeki
seziduarları, ey dölboyannmış,

Bâki, fânî kılınmışsın sen,
ebedileştirilmiş, fânî, sen,

selah,

içine, içine
okuyorum kemikâsaçiziklerini,

ah kıpkızıl, kasık tüylerinden hayli geride
tıngırdatılmış, oyuklarda,

dışarda, çepeçevre
bitimsiz hiç mi hiç nizamında,

fırlatıyorsun bana dokuz kere
düşümlenip de akan
gözdişi çelengini.

HENDAYE

Die orangene Kresse,
steck sie dir hinter die Stirn,
schweig den Dorn heraus aus dem Draht,
mit dem sie schöntut, auch jetzt,
hör ihm zu,
eine Ungeduld lang.

HENDAYE

Turuncu Latineęi,
tuttur onu alnının gerisine,
sustur dikenini çıkar, o şimdi
bile yaltaklanıp durduğu telden,
ve kulak ver ona,
bir sabırsızlık boyunca.

PAU, NACHTS

Die Unsterblichkeitsziffer, von Heinrich
dem Vierten in
den Schildkrötenadel gewiegt,
höhnt eleatisch
hinter sich her.

PAU, GECELEYİN

Dördüncü Henry ile
soylukaplumbeşiğinde sallanan
ölümsüzlük şifresi,
ardında ince alay
eleatikler misali.

PAU, SPÄTER

In deinen Augen-
winkeln, Fremde,
der Albigenserschatten –

nach
dem Waterloo-Plein,
zum verwaisten
Bastschuh, zum
mitverhöckerten Amen,
in die ewige
Hauslücke sing ich
dich hin:

daß Baruch, der niemals
Weinende
rund um dich die
kantige,
unverstandene, sehende
Träne zurecht-
schleife.

PAU, DAHA SONRA

Kıyısında göz-
lerinin elgin,
Albigengölgesi –

Geçip
Waterloo-Meydanı'nı,
öksüz kalmış
rafya kunduraya ve
onunla beraber elden çıkarılmış
Âmin'e doğru,
ebedi yuvaboşluğundan içeri
şakıyor okuyorum seni:

o hiç ağlamayan
Baruch,
her yanında
sivri,
anlaşılmamış, durugören
gözyaşını
iyice perdahlayabilsin diye.

LYON, LES ARCHERS

Der Eisenstachel, gebäumt,
in der Ziegelsteinnische:
das Neben-Jahrtausend
fremdet sich ein, unbezwingbar,
folgt
deinen fahrenden Augen,

jetzt,
mit herbeigewürfelten Blicken,
weckst du, die neben dir ist,
sie wird schwerer,
schwerer,

auch du, mit allem
Eingefremdeten in dir,
fremdest dich ein,
tiefer,

die Eine
Sehne
spannt ihren Schmerz unter euch,

das verschollene Ziel
strahlt, Bogen.

LYON, LES ARCHERS

Demir ok ucu, fırlamış,
tuğla nişin içinden:
komşu binyıl
gömölüp zaptedilmez yabancılığına,
izliyor
göçebe gözlerini senin,

şimdi,
zarını bu yana savurduğun bakışlarla
uyandırıyor sun yanibaşındakini,
ağırlaşıyor gitgide,
ağırlaşıyor.

Sen de, içindeki
bütün ötekilikle,
daha derin
çekiliyorsun kabuğuna.

Bir
kiriş
geriyor sancısını aranızda,

ışılıyor
kayıp hedef, ve y a y.

WO BIN ICH

heut?

Die Gefahren, alle,
mit ihrem Gerät,
bäurisch verhumpelt,

forkenhoch
die Himmelsbrache geißt,

die Verluste, kalkmäulig – ihr
redlichen Münder, ihr Tafeln! –
in der entwinkelten Stadt,
vor Glimmerdroschken gespannt,

– Goldspur, entgegengestemmte
Goldspur! –,

die Brücken, vom Strom überjauchzt,

die Liebe, droben im Ast,
an Kommend-Entkommendem deutend,

das Große Licht,
zum Funken erhoben,
rechts von den Ringen
und allem Gewinn.

NERDEYİM

bugün?

tehlikeler, hepsi,
olanca aygıtıyla,
hödükçe mıymıntı,

ulu-yaba
göknadasa çekilmiş,

kayıplar, tebeşirağızlı –siz
dobra ağızlar, siz ey karatahtalar!–
köşesiz şehirlerde,
mikafaytonlara koşulmuş,

–altınızı, aksiyöne itilmiş
altınızı!–

köprüler, akarsuyla coşup taşan,

aşk, o yukardaki dalda,
yaklaşanla kaçanla kılı kırk yaran,

Yüce Işık,
coşkun kıvılcım,
döngünün sağında
ve bütün getirinin.

DIE TEUFLISCHEN

Zungenspäße der Nacht
verholzen in deinem Ohr,

mit den Blicken Rückwärts-
gesträhltes
springt vor,

die vertanen
Brückenzölle, geharft,
durchmeißeln die Kalkschlucht vor uns,

der meerige Lichtsumpf
bellt an uns hoch –
an dir,
irdisch-unsichtbare
Freistatt.

ŞEYTANİ

dilşakaları gecenin,
oduna dönüşüyor kulaklarında senin,

ve bakışların -
geriye doğru taradığı,
fırlayıveriyor ileriye,

boşu boşuna
çalınıp harcanmış köprücanları,
yontuyor önümüzde baştan sona kireç vadisini,

denizvari ısıltı bataklığı
bağırıp çağırıyor bize –
sana ey,
dünyevi-görünmez
sığınak.

DAS AUSGESCHACHTETE HERZ,
darin sie Gefühl installieren.

Großheimat Fertig-
teile.

Milchschwester
Schaufel.

OYULUP İÇİNE
duygu döşenmiş kâlp.

Önüretimhazır-
kurum irivatan.

Sütkardeş
kürek.

STILLE, Fergenvettel, fahr mich durch die Schnellen.
Wimpernfeuer, leucht voraus.

SÜKÛNET, ey kocakarı, götür akıntı boyunca beni.
Aydınlatсын yolu, kirpiklerinin alevi.

SEELEBLIND, hinter den Aschen,
im heilig-sinnlosen Wort,
kommt der Entreimte geschritten,
den Hirnmantel leicht um die Schultern,

den Gehörgang beschallt
mit vernetzten Vokalen,
baut er den Sehpurpur ab,
baut ihn auf.

RUHKÖRÜ, küllerin ardında,
mübarek-abes kelâm içinde,
hızla yaklaşıyor o kafiye yoksunu,
beyin zarı incecik sarmış omuzlarını,

ve kulakyolu çın çın öterken
sesli harfler ağıyla,
o bir söküyor
bir örüyor Görgüvanı.

IRISCH

Gib mir das Wegrecht
über die Kornstiege zu deinem Schlaf,
das Wegrecht
über den Schlafpfad,
das Recht, daß ich Torf stechen kann
am Herzhang,
morgen.

İRLANDALI

Bahşet bana yol hakkını
tahıl merdiveninden uykuna varmanın,
geçiş hakkını
uyku patikası üzerinden,
o hakkı işte, kâlpbayırından
turba sökebileyim diye,
yarın.

TAU. Und ich lag mit dir, du, im Gemülle,
ein matschiger Mond
bewarf uns mit Antwort,

wir bröckelten auseinander
und bröselten wieder in eins:

der Herr brach das Brot,
das Brot brach den Herrn.

ÇİY. Yatıyordum uzanmış seninle, sen, çer çöp içinde,
peltemsi bir ay
cevap yağıdırıyordu bize,

dağıldık un ufak olup
kırıntı kırıntı gene kavuştuk:

Rab böldü ekmeği
ekmek böldü Rabbi.

KLEIDE DIE WORTHÖHLEN AUS

mit Pantherhäuten,

erweitere sie, fellhin und fellher,
sinnhin und sinnher,

gib ihnen Vorhöfe, Kammern, Klappen
und Wildnisse, parietal,

und lausch ihrem zweiten
und jeweils zweiten und zweiten
Ton.

PANTER POSTUYLA KAPLA

kelâmoyuklarını,

genişlet onları, şuraya deri buraya deri,
oraya duyu buraya sezi,

kulakçık, karıncık, kapakçıklar bağışla onlara,
ve yabanilik ve kafatası kemiği,

ve kulak kesil onların ikinci,
her biri ikinci, ikinci
sesine.

NAH, IM AORTENBOGEN,
im Hellblut:
das Hellwort.

Mutter Rahel
weint nicht mehr.
Rübergetragen
alles Geweinte.

Still, in den Kranzarterien,
unumschnürt:
Ziw, jenes Licht.

ŞURACIKTA, AORTYAYINDA,

Işıl-kanda:

Işıl-kelâm.

Rahel Ana

ağlamıyor artık.

Öte yakaya taşıdı

olanca yası.

Dingin, taş damarlarda,

azade:

Ziv, o ışıltı.

REDEWÄNDE, raumeinwärts –
eingespult in dich selber,
grölst du dich durch bis zur Letztwand.

Die Nebel brennen.

Die Hitze hängt sich in dich.

KONUŞMADUVARLARI, içrek uzam –
özüne sarılı senin,
son duvara dek avaz avaz katediyorsun yolunu.

Yanıp kavruluyor pus.

Hararet asıyor kendini senin içine.

HAUT MAL

Unentsühnte,
Schlafsüchtige,
von den Göttern Befleckte:

deine Zunge ist rußig,
dein Harn schwarz,
wassergallig dein Stuhl,

du führst,
wie ich,
unzüchtige Reden,

du setzt einen Fuß vor den andern,
legst eine Hand auf die andre,
schmiegst dich in Ziegenfell,

du beheiligt
mein Glied.

HAUT MAL

Ey günahı bağışlanmamış
narkoleptik,
tanrılarca lekelenmiş ey:

dilin isli senin,
idrarın kara,
dışkın safra suyundan,

başı çekiyorsun,
sen de benim gibi,
rezilane nutuklarda,

bir ayağı diğerinin önüne,
bir eli öbürünün üstüne koyuyor,
sarınıp yatıyorsun keçi postuna,

sen, kutsuyorsun
uzvumu.

HEDDERGEMÜT, ich kenn
deine wie Kleinfische wimmelnden
Messer,

härter als ich
lag keiner am Wind,

keinem wie mir
schlug die Hagelbö durch
das seeklar gemesserte
Hirn.

BERBATMİZAÇ, tanıyorum
senin küçük balıklar gibi üşüşen
bıçaklarını,

kimse seyretmedi rüzgâr üstüne
benden daha Orsa,

ve kimse benim gibi
doğranmadı dolu sağanağıyla
sefere hazır lime lime
beyne.

KEIN NAME, der nannte:
sein Gleichlaut
knotet uns unters
steifzusingende
Hellzelt.

YOK İSİM diye anılan:
onun sesuyumu
eđiriyor bizi
şarkıya perçinlenecek
ışığsayvan altında.

DENK DIR

Denk dir:
der Moorsoldat von Massada
bringt sich Heimat bei, aufs
unauslöschlichste,
wider
allen Dorn im Draht.

Denk dir:
die Augenlosen ohne Gestalt
führen dich frei durchs Gewühl, du
erstarkst und
erstarkst.

Denk dir: deine
eigene Hand
hat dies wieder
ins Leben emporgelittene
Stück
bewohnbarer Erde
gehalten.

Denk dir:
das kam auf mich zu,
namenwach, handwach
für immer,
vom Unbestattbaren her.

DÜŞÜN BİR

Düşün bir:

Masadalı bataklık askeri
belletiyor anayurdu kendine,
teldeki her dikene karşı
en
silinmez biçimde.

Düşün bir:

hayal meyal gözsüzler
alıp götürüyorlar özgürce seni hengâme içinden, gi
de rek güçleniyor
güçleniyorsun.

Düşün bir: bizzat

senin elin
kavradı yeniden,
hayatta
hep cefa çekmiş
bu yaşanılasi
toprak parçasını.

Bir düşün:

o sonsuza dek
isme-uyanmış, ele-uyanmış,
çıkıp geldi bana
gömülemez olandan.

Lichtzwang
(1970)
Işıkzoru

Celan'ın şiir seyrinde *Solukdönümü*'yle başlayan yeni evrenin üçüncü durağı olan *Işıkzoru* (Lichtzwang), şairin Haziran-Aralık 1967 arasında yazdığı şiirlerden oluşmaktadır. Celan dosyayı intiharından bir hafta önce yayımcıya bizzat teslim etmiş ve *Işıkzoru*, şairin ölümünden üç ay sonra, Temmuz 1970'te yayımlanmıştır.

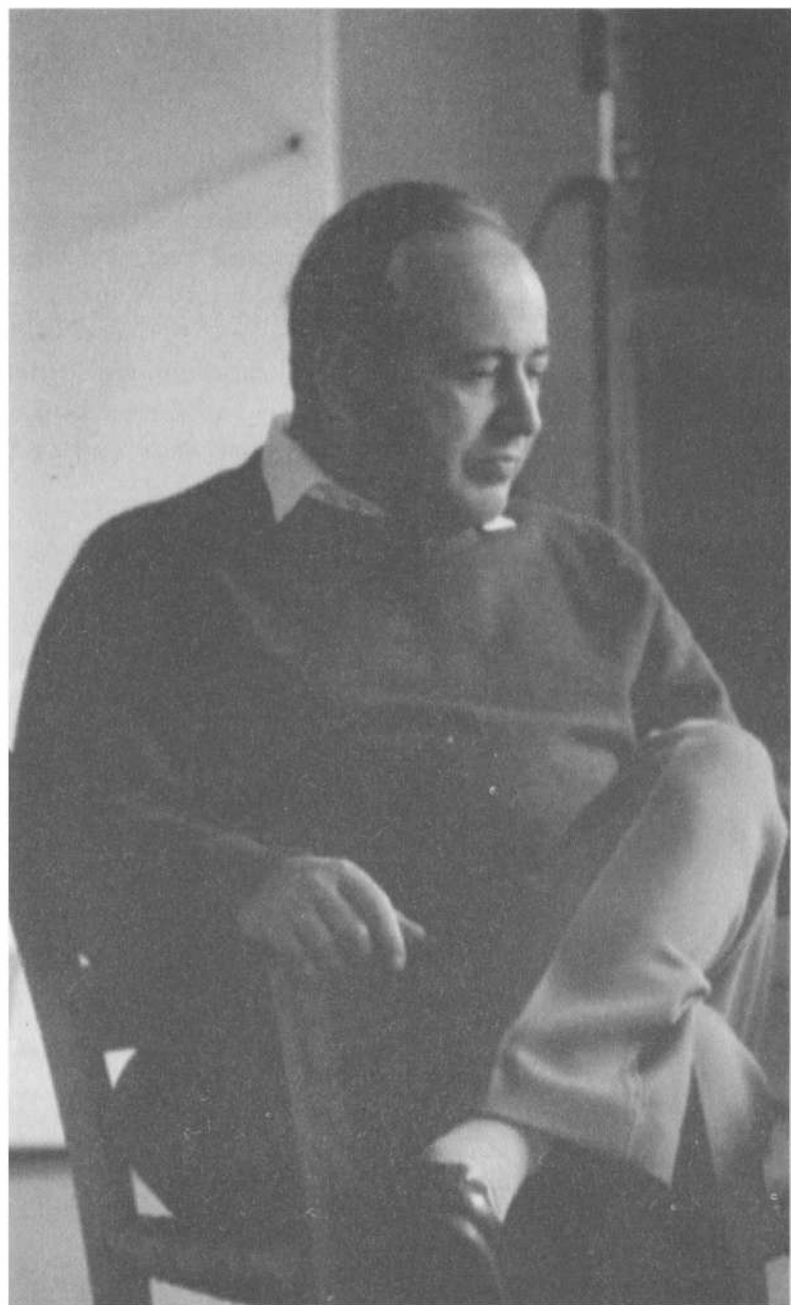
Meridyen konuşmasında, "... Hepimiz tarihlerin nesebinden değil miyiz? Peki ya kendimizi hangi tarihlere bağlıyoruz?" diyen Celan için 1967, son derece örseleyici Karşılaşmalar (*begegnungen*) getiren bir yıl olmuştu. 30 Ocak'ta şair, kalbini bir santim ıskalayan bir mektup açacağıyla kendini öldürmeye kalkıştı. Karısının müdâhalesiyle derhal hastaneye kaldırılıp ameliyat edildi. Şubat'tan ekime kadar Sainte-Anne Akıl Hastanesi'nde yattı; nisan sonundan itibaren iş ve seyahat için dışarı çıkmasına izin verildi. Ardından karısının yoğun talebi üzerine evden ayrılıp yalnız başına yaşamak zorunda kalan şair, bunca travmaya rağmen *Solukdönümü*'nü yayımcıya teslim etmenin yanı sıra *Lifgüneşler* ile *Işıkzoru*'nu kuran şiirlerin önemli bir kısmını da bu dönemde bitirdi. Haziran-Ağustos ayları arasında Jules Supervielle'in bir şiir kitabını Almancaya çevirdi. 22 Temmuz ile 2 Ağustos arasında Almanya'ya gitti ve 24 Temmuz'da Freiburg Üniversitesinde, aralarında Martin Heidegger'in de bulunduğu binden fazla dinleyiciye şiirlerini okudu. Heidegger'in daveti üzerine Celan ertesi gün düşünürü, Kara Orman'daki "Denkhütte"sinde ziyaret etti. Şair, bilhassa dil tasavvuruna büyük bir hayranlık beslediği düşünürü Nazi geçmişinden ötürü kamusal bir öze teşvik edebilme arzusu içindeydi. Şairle filozofun bu "loş" karşılaşması 20. yüzyıl entelektüel tarihinin dönüm noktalarından birisi kabul edilmenin yanı sıra, *Lifgüneşler*'deki –edebiyat ve felsefe alanında– en tartışmalı şiirlerden birinin de doğumuna vesile oldu: *Todtnauberg*:

*Mastı çiçeği, Gözotu,
başı yıldız taçlı kuyudan
bir yudum,*

*o
kulübede,*

*deftere
—kimin adı düşüldü ki
benimkinden önce?—,
bugün, bu deftere
yazılmış bir satır,
bir umuda,
bir düşünürün
kalbi
bulacak
sözüne dair,*

Apokrifal hakikat(ler)in karanlığını, sözün *Işıkzoru*'yla dağıtmaya
çalışan şiirler...

MIT MIKROLITHEN gespickte
schenkend-verschenkte
Hände.

Das Gespräch, das sich spinnt
von Spitze zu Spitze,
angesengt von
sprühender Brandluft.

Ein Zeichen
kämmt es zusammen
zur Antwort auf eine
grübelnde Felskunst.

MİKROLİTLERLE SÜSLÜ,
bağışlayan-bağışlanmış
eller.

O sohbet,
hâr alazla
köpük köpük kavrulmuş,
uçtan uca eğiren kendini.

Bir alâmet
tarıyor onu durmadan,
derince seyre dalan
bir kayasanatına cevaben.

IN DIE NACHT GEGANGEN, helferisch,
ein stern-
durchlässiges Blatt
statt des Mundes:

es bleibt
noch etwas wild zu vertun,
bäumlings.

DALIP GİTMİŞ GECEYE, elulağı misali,
bir yıldız-
geçirgen yaprak
ağız yerine:

bir şeyler kalıyor
yine de barbarca saçıp savuracak,
ağacadoğru.

ABGLANZBELADEN, bei den
Himmelskäfern,
im Berg.

Den Tod,
den du mir schuldig bliebst, ich
trag ihn
aus.

IŞILHAYALYÜKLÜ, göğün
kınkanatlılarıyla
dağda.

Ölümü,
o bana borçlu olduğun
ölümü
tamamlıyorum.

BEI BRANCUSI, ZU ZWEIT

Wenn dieser Steine einer
verlauten ließe,
was ihn verschweigt:
hier, nahebei,
am Humpelstock dieses Alten,
tät es sich auf, als Wunde,
in die du zu tauchen hättest,
einsam,
fern meinem Schrei, dem schon mit-
behauenen, weißen.

BRANCUŐI'DE İKİMİZ

Bu taşlardan birisi
açıĝa vuracak olsaydı
onu perdeleyen şeyi:
burada, hemen şuracıkta,
bu ihtiyarın koltukdeĝneĝinde,
içine dalmak zorunda kalacaĝın
bir yara misali açılırdı,
yalaĝuz,
benim beyaz, çoktan yontulmuş
çıĝlıĝımdan epey uzakta.

TODTNAUBERG

Arnika, Augentrost, der
Trunk aus dem Brunnen mit dem
Sternwürfel drauf,

in der
Hütte,

die in das Buch
– wessen Namen nahms auf
vor dem meinen? –,
die in dies Buch
geschriebene Zeile von
einer Hoffnung, heute,
auf eines Denkenden
kommendes
Wort
im Herzen,

Waldwasen, uneingeebnet,
Orchis und Orchis, einzeln,

Krudes, später, im Fahren,
deutlich,

der uns fährt, der Mensch,
der's mit anhört,

die halb-
beschrifteten Knüppel-
pfade im Hochmoor,

Feuchtes,
viel.

TODTNAUBERG

Mastı çiçeği, Gözotu,
başı yıldız taçlı kuyudan
bir yudum,

o
kulübede,

deftere
–kimin adı düşüldü ki
benimkinden önce?–,
bugün, bu deftere
yazılmış bir satır,
bir umuda,
bir düşünürün
kalbi
bulacak
sözüne dair,

orman içre ölü torfları, engebeli
orkideyle orkide, bir başlarına,

kabasaba şeyler sonra, seyrederken yolda,
alenen,

bizi götüren, o adam,
işıtıyor o da,

yarım yamalak kat-
edilmiş sapa yollar
yüksek turba bataklığında,

yoğun,
rutubet.

EINEM BRUDER IN ASIEN

Die selbstverklärten
Geschütze
fahren gen Himmel,

zehn
Bomber gähnen,

ein Schnellfeuer blüht,
so gewiß wie der Frieden,

eine Handvoll Reis
erstirbt als dein Freund.

ASYA'DA BİR KARDEŞE

Kendiliğinden ulu
ağır silahlar
arşıâlâya çıkıyor,

on bombardıman uçağı
açıyor uçurumağzını,

çiçek çiçek yaylım ateşi,
barış kadar tabii ki,

bir avuç pirinç
tükenip gidiyor dostun gibi.

HIGHGATE

Es geht ein Engel durch die Stube –:
du, dem unaufgeschlagenen Buch nah,
sprichst mich
wiederum los.

Zweimal findet das Heidekraut Nahrung.
Zweimal erblaßts.

HIGHGATE

Yokluyor odayı bir melek —:
sen, açılmamış kitabın yakınındaki,
bağışla
yeniden akla beni.

İki kere besleniyor fundalık.
Sarıp soluyor iki kere.

DIE ENTSPRUNGENEN

Graupapageien
lesen die Messe
in deinem Mund.

Du hörsts regnen
und meinst, auch diesmal
sei's Gott.

FİRARI

gri papağanlar
senin ağzından
söylüyorlar ayini.

Yağmuru duyuyor
ve, bu defa da Tanrı, diye
düşünüyorsun.

MAGNETISCHE BLÄUE im Mund,
erkeuchst du Pol um Pol,

gesömmelter Schnee
wirft sich drüber,

bald hängt der taumlige Star
im doppelten Liedschwarm.

AĞIZDA manyetik mavi,
soluk soluğa varıyorsun kutuptan kutuba,

yazlayan kar
yağdırıyor kendini yukarda,

yalpalayan sığırcık karar kılacak birazdan
çifteötüş sürüsünde.

SCHWIMMHÄUTE zwischen den Worten,

ihr Zeithof –
ein Tümpel,

Graugrätiges hinter
dem Leuchtschopf
Bedeutung.

AĞÖRGÜSÜ sözcüklerin arasında,

zamanavrusu onların –
bir gölet,

ışılperçem
anlamın
ardındaki bozcıkıntılık.

BRUNNEN-

artig

ins Verwunschne getieft,
mit doppelt gewalmten
Tagträumen drüber,

Quader-

ringe

um jeden Hauch:

die Kammer, wo ich dich ließ, hockend,
dich zu behalten,

das Herz befehligt

den uns leise bestrickenden Frost
an den geschiedenen
Fronten,

du wirst keine Blume sein

auf Urnenfeldern

und mich, den Schriftträger, holt
kein Erz aus der runden
Holz-Lehm-Hütte, kein
Engel.

KUYU-

vari

dibini bulmuş efsunun,
çift kırma çatılı
hülyalarla üstünde:

yontmataş-

halkalar

her nefesin etrafında:

oda, koruyayım diye seni
sinmiş, bıraktığım,

kâlp buyuruyor

bizi usulca ayartan buza

ayrı

kıyılarda,

küller mezarlığında çiçek

olmayacaksın sen

ve beni, bu hurufat hamalını, hiçbir

maden filizi o değirmi balçıkahşap

külübeden alıp getirmeyecek,

hiçbir melek.

MIT TRAUMANTRIEB auf der Kreisbahn,
an-
geschwelt,

zwei Masken statt einer,
Planetenstaub in den gehöhlten
Augen,

nachtblind, tagblind,
weltblind,

die Mohnkapsel in dir
geht irgendwo nieder,
beschweigt
einen Mitstern,

die schwimmende Trauerdomäne
vermerkt einen weiteren Schatten,

es helfen dir alle,

der Herzstein durchstößt seinen Fächer,
keinerlei
Kühle,

es helfen dir alle,

du segelst, verglimmst und verglost,

Augenschwärme passieren die Enge,
ein Blutkloß schwenkt ein auf die Bahn,
Erdschwärme sprechen dir zu,
das Wetter im All
hält Ernte.

RÜYADÜRTÜSÜYLE yörüngede,
için için
yanan,

bir yerine iki maske,
gezegentozu oyuk
gözlerde,

gecekörü, günkörü,
dünyakörü,

içindeki haşhaş kapsülü
bir yerlere iniyor,
sükuta gömüyor
bir hem-yıldızı,

yüzergezer matem-alanı
bir başka gölgeyi de kaydediyor,

hepsi yardım ediyor sana,

kâlptaş delip geçiyor körüğünü,
zerre kadar
serinlik yok,

hepsi yardım ediyor sana,

süzülüyor, için için soluyor, sönüyorsun,

gözoğulları geçiyor berzahı,
vızır vızır dönüyor bir kan topağı yörüngede,
ve yüreklendiriyor seni yeroğulları,
uzayboşluğundaki hava
sürdürüyor hasadı.

FAHLSTIMMIG, aus
der Tiefe geschunden:
kein Wort, kein Ding,
und beider einziger Name,

fallgerecht in dir,
fluggerecht in dir,
wunder Gewinn
einer Welt.

SOLGUNSESLİ, örs-
elenmiş derinden:
kelime değil, şey değil,
ve ikisi de tek bir isimden,

sende çöküş-yakışığı,
sende uçuş-yakışığı,
bir dünyanın
açık yara hasadı.

WAHNGÄNGER-AUGEN: in euch
münden die übrigen Blicke.

Eine einzige
Flut
schwillt an.

Bald glänzt ihr
den Felsen zutode, auf den sie
gesetzt
haben, wider
sich selbst.

HEZEYANAVCISIGÖZLER: sizde
nihayet buluyor artakalan bakışlar.

Yegâne
tufan
kabarıyor.

Birazdan
ölüme perdahlayacaksınız
o kayayı,
hani şu kendilerine karşı
üzerine bahse tutuştukları.

SCHWANENGEFAHR,

Lappentaucher-

Bedrohung,

der Eisbewimperte mit

Kraken-

armen,

du, bekrallter

Jakuten-

Puschkin:

Hei, Chebeldei, Chebeldei.

KUĞUTEHLİKESİ,

batağan-

tehdidi,

ahtapot-

kollarıyla

o buz kirpikli,

sen, cırnaklı

Yakut-

Puşkin:

Hey, Şebeldey, Şebeldey.

**Schneepart
(1971)
Karparçası**

Celan'ın ölümünden sonra yayımlanmış ikinci kitabı olan *Karparçası*'ndaki şiirler, Aralık 1967-Ekim 1968 tarihleri arasında yazılmıştır. Celan'ın, Ilana Shmueli'ye 24 Ocak 1970 tarihli mektubunda “muhtemelen yazdığım en güçlü ve en cesur parçalar” diye nitelediği bu şiirler, yönelim bozukluğunu ve mental rahatsızlığı belirgin biçimde açığa vuruyor olsalar da, hatasız bir ifade yeteneği sergilemektedir. Keza *Karparçası*'nın, *dönümüyle* (Wende) birlikte yeni bir ifade *Meridyen*'i kollayan Celan'ın şiirsel seyrinde, malzeme ve kaynakların kontrolü açısından, yer yer *Lifgümeşler* ve *Işıkzoru*'ndan daha güçlü olduğu bile söylenebilir.

Karparçası'ndaki şiirlerin on aylık seri ve yoğun bir akışla varlığa kavuştuğu süreç, Celan'ın École Normale Supérieure'de kesintisiz olarak ders verebildiği ilk döneme denk gelmektedir. Anılan dönem aynı zamanda şairin, okulun yakınındaki bir sokakta, küçük bir apartman dairesinde eşinden ve oğlundan ayrı yaşadığı ilk yıldır. Yine Prag Baharı ve mayıs ayında patlak veren Paris Öğrenci Ayaklanması gibi 1968'e damgasını vuran çığır açıcı olayların da, Celan'ın bu dönemde yazdığı şiirlere yansıdığı gözlenmektedir.

Paul Celan, *Karparçası*'nın yetmiş şiirlik el yazmasını Eylül 1969'da karısı Gisèle Celan-Lestrange'a teslim eder; bu nüsha daha sonra 1971 Suhrkamp baskısında kullanılmıştır. Şairin yayımcısına bitmiş hâlde bizzat teslim edemediği ilk betik olan *Karparçası*, üstü çizilmiş dizeler ve bunlara eşlik eden soru işaretleri; içindekiler sayfasıyla bölüm düzenlemesinin örtüşmemesi ve yine karısına yazdığı 23 Ağustos 1968 tarihli bir mektupta sözünü ettiği “yeni bitmiş şiirler”in bu kitabın beşinci bölümü olup olmayacağına dair belirsizlikler sebebiyle tamamlanmamışlığa dair bir şüphe doğuruyorsa da, Celan'ın sıkı dokunmuş dil gergesinde yine benzersiz bir “punktum” oluşturuyor.

Yaylımateş günberi!

DU LIEGST im großen Gelausche,
umbuscht, umflockt.

Geh du zur Spree, geh zur Havel,
geh zu den Fleischerhaken,
zu den roten Äpfelstaken
aus Schweden –

Es kommt der Tisch mit den Gaben,
er biegt um ein Eden –

Der Mann ward zum Sieb, die Frau
mußte schwimmen, die Sau,
für sich, für keinen, für jeden –

Der Landwehrkanal wird nicht rauschen.
Nichts
stockt.

PÜRDİKKAT dinliyorsun uzanıp
çalılıkta pusuya yatmış, kara batmış.

Spree'ye git, yürü Havel'e,
git kasap çengellerine,
İsveçli
kızıl elma sıırıklarına –

Geliyor işte masa hediyelerle,
eğilip bükülüyor bir cennetin çevresinde –

Adam kevgire döndü, kadın
yüzmek zorunda kaldı, pis böcü,
kendi için, kimse için, herkes için –

Çağıldamıyor çağıldamayacak Landwehr Kanalı
Hiçlik

durakalıyor.

UNLESBARKEIT dieser
Welt. Alles doppelt.

Die starken Uhren
geben der Spaltstunde recht,
heiser.

Du, in dein Tiefstes geklemmt,
entsteigst dir
für immer.

OKUNAKSIZLIĞI bu
dünyanın. Her şey iki misli.

Kavi saatler
hak veriyor gedik vakitlere,
boğuk bir sesle.

Sen, ey sıkışıp kalmış
içinin en içine, doğ
taş kendinden ilanihaye.

IN ECHSEN-

häute, Fall-

süchtige,

bett ich dich, auf den Simsen,

die Giebel-

löcher

schütten uns zu, mit Lichtdung.

KERTENKELE

derilerinde, Epi-
leptik,
döşüyorum seni, pervazlara,
alınlık-
oyukları
örtüyor bizi, ısıltıgübresiyle.

SCHNEEPART, gebäumt, bis zuletzt,
im Aufwind, vor
den für immer entfensterten
Hütten:

Flachträume schirken
übers
geriffelte Eis;

die Wortschatten
heraushaun, sie klatfern
rings um den Krampen
im Kolk.

KARPARÇASI, kamburlaşmış, sonuna dek,
yamaç rüzgârında,
ebediyen penceresiz
kulübeler önünde:

yassırüyalar sekiyor
kırım kırım
buzun üstünde;

sözgölgelerini
yontup, yanardağçukurundaki
kenetlerin etrafına
çatmak üzere.

ETWAS WIE NACHT, scharf-
züngiger als
gestern, als morgen;

etwas wie einer
Fischmäuligen Gruß
übern Jammer-
tresen;

etwas Zusammengewehtes
in Kinderfäusten;

etwas aus meinem
und keinerlei Stoff.

GECE GİBİ BİR ŞEY, daha
sivridilli
dünden, yarından;

onun o balıkağızlı selamı
gibi bir şey
keder tezgâhı
üzerindeki

çocukyumruklarıyla birlikte
uç a ese patlayan bir şey;

özü benden
ve hiç mi hiçten olan bir şey.

HERVORGEDUNKELT, noch einmal,
kommt deine Rede
zum vorgeschatteten Blatt-Trieb
der Buche.

Es ist
nichts herzumachen von euch,
du trägst eine Fremdheit zu Lehen.

Unendlich
hör ich den Stein in dir stehn.

KARANLIK BASMIŞ, sözlerin
buluyor bir kez daha
kaynağacının habercisi
yaprak sürgününü.

Sizden anca
hiçlik hasıl olur,
bir garabete tımarlısın sen.

İlelebet
duyuyorum içinde duran taşı.

MAUERSPRUCH

Entstellt – ein Engel, erneut, hört auf –
kommt ein Gesicht zu sich selber,

die Astralwaffe
mit
dem Gedächtnisschaft:
aufmerksam grüßt sie
ihre
denkenden Löwen.

DUVAR SLOGANI

Bozunmuş –bir melek, yeni baştan, tükeniveriyor–
bir çehre ayılıyor,

belleğeğirmenli
astral-
silah:
pürdikkat selamlıyor
kendi
tefekkür aslanlarını.

DAS IM-OHRGERÄT treibt eine Blüte,
du bist ihr Jahr, dich beredet
die Welt ohne Zunge,
das weiß
jeder sechste.

KULAKİÇİ AYGIT sürgün veriyor,
sen onun yılısın, senden
bahsediyor dilsiz dünya,
her altıncı
bunu biliyor.

EINKANTER: Rembrandt,
auf du und du mit dem Lichtschliff,
abgesonnen dem Stern
als Bartlocke, schläfig,

Handlinien queren die Stirn,
im Wüstengeschiebe, auf
den Tischfelsen
schimmert dir um den
rechten Mundwinkel der
sechzehnte Psalm.

RÜZGÂRÇAKILI: Rembrandt

ışıkbiemeyle haşır neşir,
güneşmahrumu yıldızda
saç lülesi gibi, şakaksıl,

alnı katediyor avuç çizgileri,
çöl yığıntıları içerisinde,
ağzının sağ kıyısındaki
mantarkayalar üzerinde
balkıyor
on altıncı mezmur.

LÖBPUPPEN: also
hier steints nicht,

nur Landschneckenhäuser,
unausgeblasen,
sagen zur Wüste: du
bist bevölkert —:

die Wildpferde stoßen
in Mammut-
hörner:

Petrarca
ist wieder
in Sicht.

LÖSBEBEKLERİ: yani
burada taşlaşmıyor,

sadece, üflenip boşaltılmamış
topraksalyangozkabukları,
çöle diyor ki: sen
meskûn kılındın —:

yaban atları
tosluyor mamut-
boynuzlarına:

Petrarca
yeniden
ortalıkta.

EIN LESEAST, einer,
die Stirnhaut versorgend,

eine Lichtquelle, von dir
schläfrig geschluckt,
passiert das hungrige
Wirtsgewebe,

Sehhilfe, streifig,
über mondbefahrene
Rückstreu-Sonden. Im großen: im kleinen.

Erden, immer noch, Erden.
Hornhautüber-
zogner Basalt,
raketengeküßt:
kosmisches
Umlauf-Geschau, und doch:
Binnenland-Horizonte.

Terrestrisch, terrestrisch.

BİR MÂNÂDALI, birisi,
alın derisini besleyen,

senin mahmurca
yudumladığın bir ılık kaynağı,
kurt gibi acıkmış anadokuyu
geçip gidiyor,

görüő desteęi, çizgi çizgi,
ay-tarayan gerisaçılımlı
sondalar için. Büyük ölçekli: küçük ölçekli.

Yeryüzleri, hâlâ, yeryüzleri.
Kornea kaplı
bazalt,
füzelerce öpölmüş:
kozmik
devir seyirlięi, ama yine de:
karayla kuşatılmış ufuklar.

Karasal, karasal.

Ein Leseast, einer,
die Stirnhaut versorgend – als schriebst du
Gedichte –,
er trifft auf den Kartengruß auf,
damals, vorm
Blutklumpenort, auf der Lungen-
schwelle,
jahrhin, aus Pilsen,
jahrüber,
zeitwild von soviel
Leisegepreßtem:

Bon vent, bonne mer,

ein flackernder
Hirnlappen, ein
Meerstück,
hißt, wo du lebst,
seine Hauptstadt, die
unbesetzbare.

Bir okuyuşdalı, birisi,
alın derisini besleyen –şiiirler
yazmışsın gibi–,
beliriveriyor
bir kartpostal selamında,
o vakitler, kan
pıhtısıbölgesinden evvel, ciğer-
eşiğinde, yılberi, Pilsen'den,
yılöte,
zaman-kaçığı öyle yoğun
suskuya boğulmaktan:

Bon vent, bonne mer,

titreşen
bir beyinlobu,
bir umman parçası,
çekiyor, yaşadığın yere,
o zaptedilmez baş-
kentinin bayrağını.

ZERR DIR den Traum vom Stapel,
pack deinen Schuh rein,

Rauschelbeeräugige, komm,
schnür zu.

KOPARIP AL rüyanı yığından,
koy pabuçlarını içine,

ey gözü çoban üzümü,
bağla bağcıklarını, gel.

KALK-KROKUS, im
Hellwerden: dein
steckbriefgereiftes
Von-dort-und-auch-dort-her,
unspaltbar,

Sprengstoffe
lächeln dir zu,
die Delle Dasein
hilft einer Flocke
aus sich heraus,

in den Fundgruben
staut sich die Moldau.

ACIÇIĞDEM, tan
vaktinde: senin
şurasından burasından
eskitilmişaranıyoraşıñ,
parçalanamaz,

Patlayıcılar
gülümsüyor sana,
Oyuk Özgüvarlık
kurtarıyor bir kar tanesini
kendisinden,

gizli hazinelerde
birikiyor Vltava.

SCHNELLFEUER-PERIHEL

Reite dein Staubkorn zu,
ihr müßt mit,
mahnt das Flugblatt.

(Du, Akosmische, als ich.)

Eines Knödels Trabanten, klug,
auf den Geister-Pawlatschen.

YAYLIMATEŞ-GÜNBERİ

Sür eğit toz zerreni,
haydi çabuk ol, diye
kışkırtıyor el ilanı.

(Sen, akozmik, benim gibi)

Bir hamur topunun uyduları, zeyrek mi zeyrek,
hayaletimsi sahneler üzerinde.

DAS GEDUNKELTE Splitterecho,
hirnstrom-
hin,

die Bühne über der Windung,
auf die es zu stehn kommt,

soviel
Unverfenstertes dort,
sieh nur,

die Schütte
müßiger Andacht,
einen
Kolbenschlag von
den Gebetssilos weg,

einen und keinen.

KARARMIŞ yankı yongası,
beyinakarsu-
larında,

üstünde kalakaldığı
menderes bendi,

orda bir yığın
penceresizlik,
bak,

oluk oluk
miskin ibadet,
bir
dipçik darbesi uzakta
niyaz ambarlarından,

bir ve hiçbir.

**Zeitgehöft
(1976)
Zamanaylası**

Celan'ın, ölümünden sonra yayımlanmış şiir kitaplarının sonuncusu olan *Zamanaylası*, Eylül 1968-Şubat 1970 tarihleri arasında yazılan elli şiiri içermektedir. Bu toplamda yer alan şiirlerin hiçbiri hayattayken şair tarafından yayımlanmamış veya yayıma hazır olduğu teyit edilmemişti. *Zamanaylası*, üzerlerinde yer yer şairin el yazısı düzeltmelerinin bulunduğu, daktilo edilmiş üç öbek şiir müsveddesinden derlenmiştir. Betik ismini, ilk öbekte yer alan şiirlerin başlığından almaktadır. İkinci bölümde, şairin Çernivtsi'den çocukluk arkadaşları olan David Seidman ile Ilana Shmueli'nin Ekim 1969'da organize ettikleri on yedi günlük kısa İsrail gezisi sırasında yazılmış şiirler bir araya getirilmiştir. Üçüncü bölüm ise, Celan'ın intiharından hemen önce, Şubat-Nisan 1970 arasında yazdığı son yedi şiirden oluşmaktadır.

Celan'a özgü sayısız bireşimden biri olan *Zeitgehöft*'ün (zeit~gehöft) olası kökenlerine ilişkin bir ize, Rainer Maria Rilke'nin *Ausgesetzt auf den Bergen des Herzens* (Kalbin Dağlarında Üpüryan) şiirinde rastlamak mümkün:

*Kalbin dağlarında üpüryan. Bak nasıl da küçük orda,
bak: son beldesi sözlerin, yukarda,
o da küçücük ama, son
avluşu duyusun. Onu tanıyor musun?*

...

*(Ausgesetzt auf den Bergen des Herzens. Siehe, wie klein dort,
siehe: die letzte Ortschaft der Worte, und höher,
aber wie klein auch, noch ein letztes
Gehöft von Gefühl. Erkennst du's?
...)*

VON DER SINKENDEN WALSTIRN

les ich dich ab –
du erkennst mich,

der Himmel
stürzt sich
in die Harpune,

sechsbeinig
hockt unser Stern im Schaum,

langsam
hißt einer, der's sieht,
den Trosthappen: das
balzende Nichts.

DALAN BALINANIN ALNINDAN

okuyorum seni –
tanıyorsun beni.

gökyüzü
çullanıyor
zıpkının üstüne,

altıbacaklı yıldızımız
çöküp sığılıyor köpüklere,

yavaşça
kaldırıyor, bunu gören birisi,
tesellilokmasını:
kızışan Hiçlik.

ERST wenn ich dich
als Schatten berühre,
glaubst du mir meinen
Mund,

der klettert mit Spät-
sinnigem
droben
in Zeithöfen
umher,

du stößt zur Heerschar
der Zweitverwerter unter
den Engeln,

Schweigewütiges
sternt.

SANA YALNIZCA

gölge gibi dokunduğumda,
bana inanır mısın
ağzım,

sen, o güç bela tırmanan,
geç kalmış-
sezilerle
yukardaki
zamanaylalarına,

bir yığın tâli kullanıcıya
rastlıyorsun meleklerin
arasında,

balkıyor ışılsıl
o suskuharareti.

KLEINE NACHT: wenn du
mich hinnimmst, hinnimmst,
hinauf,
drei Leidzoll überm
Boden:

alle die Sterbemäntel aus Sand,
alle die Helfenichtse,
alles, was da noch
lacht
mit der Zunge –

KÜÇÜK GECE: sen kabul edip
alınca beni içeri, içeri,
üç keder kadar
yukarı
zeminden:

ki orda kum yapımı bütün ölüm harmanileri,
bütün o zerrece fayda vermeyenler,
hâlâ dille
gülüp duranların
hepsi.

DEIN UHRENGESICHT,
von Blaufeuern über-
lagert,
verschenkt seine Ziffern,

meine
Herkunft
hielt Umschau, sie geht
in dich ein, die mit-
vereinten
Kristalle
flennen.

SAATÇEHREN SENİN,
maviyalımlarla
kat kat örtülmüş,
açık ediyor şifrelerini.

benim
soyum
sağa sola bakındı,
süzülüyor içine,
kavuşuk
kristaller
feryat ediyor.

EIN STERN

lauscht einem Licht,
eine Stunde verstößt
eine Stunde,

herzschwer
rollt Azur
über dich hin,

dein blutiger
Speichel
beglückt
ein besessenes Staubkorn,

ein Mutterstummel
führt ein Frühgesicht
durch einen Schmerz,

sein Gott
schreitet mähend die Bilderfront ab,
auf den Graten
der obersten
Wiege.

BİR YILDIZ

kulak veriyor bir ışığa,
bir saat reddediyor
bir saati,

kalbağırılığınca
gökmavisi devriliyor
üstüne senin,

sevindiriyor
kanlı
salyan
saplantılı bir toz zerresini,

bir annebudağı
götürüyor eski bir çehreyi
bir ağrı boyunca,

ve tanrısı,
biçerek katediyor hayal cephesini,
en ulu
beşiğin
sırtlarında.

KLEINES WURZELGETRÄUM, das mich hier hält,
blutunterwaschen,
keinem mehr sichtbar,
Todesbesitz,

wölb du eine Stirn vor,
daß eine Rede gehe, von Erde,
von Inbrunst, von
Äugigem, auch
hier, wo du mich abliest vom Blindblatt,
auch
hier,
wo du mich so genau
widerrufst.

BENİ BURADA TUTAN küçük kök hayali,
aşınmışovulaovulakanla,
kimsenin artık göremediği,
ölümün mülkü,

bir alın kavisi çiz sen,
yeryüzüne, hevese ve
gözgil olana dair
bir konuşmanın sürüp gidebileceği,
burada bile, beni okunaksız bir yapraktan
okuduğun yerde,
burada,
beni hepten lağvettiğin
yerde bile.

MANDELNDE, die du nur halbsprachst,
doch durchzittert vom Keim her,
dich
ließ ich warten,
dich.

Und war
noch nicht
entäugt,
noch unverdornt im Gestirn
des Lieds, das beginnt:
Hachmissini.

SEN EY BADEM KESİLMİŞ, yarım buçuk dile gelmiş,
yine de tomurcuğu baştan sona titremiş olan,
seni
bıraktım beklemeye,
seni.

Ama henüz
gözden mahrum
ve yine de o şarkılar burcunda
dikenlenmemiş değildi,
hani o şöyle başlayan şarkı misali:
Haşinisini.

KOMM, leg die Welt aus mit dir,
komm, laß mich e^{ch} z^uschütten mit
allem Meinen,

Eins mit dir bin ich,
uns zu erbeuten,

auch jetzt.

GEL, kendinle anlam ver dünyaya,
gel, benim olan her şeyle
doldurayım sizi,

seninle Bir'im ben,
bizi zaptetmek üzere,

şimdi bile.

DIE POLE

sind in uns,
unübersteigbar
im Wachen,
wir schlafen hinüber, vors Tor
des Erbarmens,

ich verliere dich an dich, das
ist mein Schneetrost,

sag, daß Jerusalem ist,

sags, als wäre ich dieses
dein Weiß,
als wärst du
meins,

als könnten wir ohne uns wir sein,
ich blättere dich auf, für immer,

du betest, du bettest
uns frei.

KUTUPLAR

içimizde,
aşılmaz
uyanırken,
uyuyoruz öte yakaya, Merhamet
kapısına,

heba ediyorum seni sana,
k a r avuntum bu benim,

de ki Yerusâlim ey,

söyle, bu senin
aklığınmışım gibi,
sen sanki benimmiş-
sin gibi,

ve güya bizsiz biz olabilirmişiz gibi,
yaprak yaprak açıyorum sonsuzca seni,

sense yakarıp sere serpe
bırakıyorsun bizi.

DER KÖNIGSWEG hinter der Scheintür,

das vom Gegen-
Zeichen umtodete
Löwenzeichen davor,

das Gestirn, kieloben,
umsumpft,

du, mit der
die Wunde auslotenden
Wimper.

SAĞIR KAPININ ardındaki kral yolu,

önünde, karşı-alâmetin
ölümle kuşattığı
aslanburcu,

takımyıldız, alabora,
çamura batmış,

sen, o yara
iskandili
kirpiğinle.

ICH TRINK WEIN aus zwei Gläsern
und zackere an
der Königszäsur
wie Jener
am Pindar,

Gott gibt die Stimmgabel ab
als einer der kleinen
Gerechten,

aus der Lostrommel fällt
unser Deut.

İKİ BARDAKTAN şarap içiyor
ve sürüp açıyorum
en kral yarığı
hani şu
Pindar'daki herif gibi,

Tanrı bırakıyor ses çatalını
az adillerden
biri olarak,

dökülüyor çarkıfelekten
bizim metelikler.

ES WIRD etwas sein, später,
das füllt sich mit dir
und hebt sich
an einen Mund

Aus dem zerscherbten
Wahn
steh ich auf
und seh meiner Hand zu,
wie sie den einen
einzigen
Kreis zieht

BİR ŞEY OLACAK, ileriki zamanlarda,
seninle dolup
yükselen
bir ağza

Paramparça
cinnetten
doğrulup
seyrediyorum elimi,
çizerken o yek
yegâne
çemberi.

DAS NICHTS, um unsrer
Namen willen
– sie sammeln uns ein –,
siegelt,

das Ende glaubt uns
den Anfang,

vor den uns
umschweigenden
Meistern,
im Ungeschiednen, bezeugt sich
die klamme
Helle.

HİÇLİK, vuruyor
mührünü
–bizi bir araya getiren–
isimlerimiz hatırına,

son, başlangıç
sanıyor bizi,

bizi suskuyla
sa r ı p sarmalayan
ustaların önünde,
o ayırdedilemezlikte,
doğruluyor kendini
yapış yapış aydınlık.

DAS FREMDE

hat uns im Netz,
die Vergänglichkeit greift
ratlos durch uns hindurch,

zähl meinen Puls, auch ihn,
in dich hinein,

dann kommen wir auf,
gegen dich, gegen mich,

etwas kleidet uns ein,
in Taghaut, in Nachthaut,
fürs Spiel mit dem obersten, fall-
süchtigen Ernst.

YADIRGININ

ağındayız,
fânîlik hükmünü şaşkın şaşkın
yürütüyor bizim sayemizde,

bak nabzıma, ona da,
kendi içinde,

o zaman rastlaşırsız işte
seninle, benimle,

bir şey bürüyor bizi
gündüzün derisine, gecenin derisine,
şu oyun için, epi-
leptik vakarı yüce.

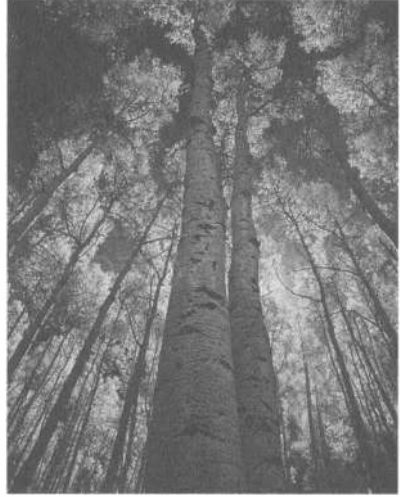
KROKUS, vom gastlichen
Tisch aus gesehn:
zeichenfühliges
kleines Exil
einer gemeinsamen
Wahrheit,
du brauchst
jeden Halm.

GÜZÇİĞDEMİ, o şenlikli
masalarda rastlanan:
paylaşılmış
bir hakikatin
işarete duygun
küçük sürgünü,
senin her bir sapa
ihtiyacın var.

Açıklama ve Yorumlar

Espenbaum | Toz ağacı

Espenbaum, dein Laub blickt weiß
ins Dunkel. / Meiner Mutter Haar
ward nimmer weiß | Toz ağacı,
yaprakların beyaz beyaz seyreder
karanlığı. / Hiç mi hiç ağaramadı
anneciğimin saçları: Halk arasın-
da Toz Ağacı diye anılan Titrek
Kavak (*Aspen/Populus tremula*), en
hafif rüzgârda bile titreşen tırtıl
biçimli çiçekleri ve göz alıcı beyaz
kabuğuyla yaşayan en büyük orga-
nizma kabul edilir. 20-30 metreye
kadar uzayabilen titrek kavakların
her birinin kendine ait bir gövde-
si, dalları ve yaprakları olmasına

rağmen kök sistemleri ortaktır. Ayrıca Hristiyan mitolojisine göre İsa'yı
öperek ele veren Yahuda İşkariyot, yaşadığı pişmanlık ve vicdan azabı
sebebiyle kendisini bir titrek kavak ağacına asmıştır.

Şiir, Rumen halk müziğinde yaygın bir form olan beyit kalıbıyla yazıl-
mıştır.

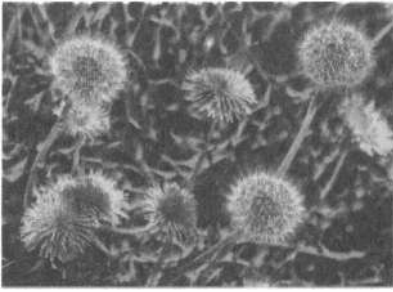
Meiner Mutter Haar ward nimmer weiß |

Hiç mi hiç ağaramadı anneciğimin saçları

Löwenzahn, so grün ist die Ukraine |

Ah Aslandişi, öyle yeşil işte Ukrayna:

Celan'ın annesi Friederike Antschel, 1942-43 kışında, 46 yaşındayken,
Ukrayna'nın Haisyn bölgesi yakınlarındaki Mikhaylovka Toplama Kam-
pı'nda Naziler tarafından öldürülmüştür. Ukrayna ~ kar ~ annenin saçları
motifi, Celan'ın *Schwarze Flocken*, *Mandorla* vd. şiirlerinde de sıkça belirir.

Löwenzahn | *Aslandişi*

Halk arasında daha ziyade karahindiba veya radika olarak anılan bitki, Türkçenin köklerinde aslandişi, katagan, acıgünek, güneyik, çıtlık gibi isimlerle yaşamaktadır. Nisan ayında çayırılık alanlarda veya yol kenarlarında yetişen, sarı çiçekli, otsu

bir bitkidir. “Kengel” denilen acı bir sütle dolu uzun kök üzerinde rozet hâlindeki yaprakları ve çiçek sapları yer alır. Aslandişi, trahomdan egzama kadar pek çok hastalığın tedavisinde geleneksel bir şifa kaynağı olarak kullanılmaktadır.

Runder Stern | Döner-yıldız: Yahudilerin kollarındaki pazubentlere ya da göğüslerine takmak zorunda oldukları sarı, yuvarlak yıldız.

Aschenkraut | *Kül Çiçeği*

Latince ismi *Senecio Cineraria* olan kül çiçeği, papatyagiller familyasından yarı çalimsı bir bitkidir. Daha çok dış mekânlarda, peyzaj bitkisi olarak kullanılır. Gümüş rengi yapraklarından ötürü kül çiçeği olarak anılan bitkinin gövdesi keçe gibi sık ve

beyaz tüylerle kaplıdır. Yaz aylarında ve sonbaharda dallarının uç kısımlarında, şemsiye görünümünde parlak sarı renkli çiçekler açar.

Dunkles Aug im September | *Eylülde Kasvetli Göz*

Orion: Yunan mitolojisinde Poseidon’un oğlu; dev bir avcı. Güzel karısını kaybettikten sonra kral Oinopion’un kızı Merope’yi baştan çıkarmaya kalkışmış; kral da bunun üzerine Orion’u kör etmiş. Hephaistos sayesinde gözlerine yeniden kavuşan Orion daha sonra, kutsal bakire tanrıça Artemis tarafından bir akrebe sokturularak öldürülmüş ve her zaman yanında gezdirdiği köpeği Sirius’la birlikte gökyüzünde bir takımyıldıza dönüşmüş.

Erinnerung an Frankreich | Fransa Hatırası

Ingeborg Bachmann'a ithaflı şiirlerden biri.

der Himmel von Paris | Paris semaları: Celan, 1938-39 eğitim yılını tıp öğrenimi görmek üzere Fransa'nın Tour şehrinde geçirmişti. Şiirlerinde gözlenen sürrealist izler bu dönemin etkilerini yansıtmaktadır.

Monsieur Le Songe: "Bay Rüya". Rilke'nin Paris'e ilişkin bir niteleme-
siyle karşılaştırma için bkz. Duino Ağrıtları'nda Hertha Koenig'e ithafli
5. ağıt: "şapkacı, Madame Lamort (*la mort*~*Bayan Ölüm*)"

In Ägypten | Mısır'da

Haziran 1948'de Celan tarafından doğum günü hediyesi olarak Ingeborg Bachmann'a gönderilmiş şiir. Ruth: Eski Ahit'teki Ruth Kitabı'na adını veren, Davud'un büyük büyük annesi ve İsa'nın atalarından sayılan Moavlı kadın. Ruth Kitabı, Yahudilikte bir kadının

In Ägypten

von Ingeborg

Am Icelt pün Äg' de Fransa ragen: dei hei d'essen!

Am Icelt, hi' hi' in d'essen ragen: in Äg' de Fransa ragen.

Am Icelt hi' ragen ragen d'essen: hi' hi' d'essen! d'essen! d'essen!

Am Icelt hi' ragen ragen ragen: hi' hi' de Fransa ragen.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

Am Icelt hi' ragen ragen mit den ragen ragen de Fransa.

adını kullanan iki kitaptan (*diğeri Ester Kitabı*) birisidir. Anlatıya göre İsraili Mahlon ile evlenen Ruth, kocasının ve kayınpederinin ölümü üzerine kendi halkına ve ailesine dönmek yerine, kayınpederi Nao-
mi'yle kalmayı tercih eder ve şunları söyler: "Seni bırakıp geri dönmemi isteme! Sen nereye gidersen ben de oraya gideceğim, sen nerede kalırsan ben de orada kalacağım. Senin halkın benim halkım, senin Tanrın benim Tanrım olacak. Sen nerede ölürsen ben de orada öleceğim ve orada gömüleceğim. Eğer ölümünden başka bir nedenle senden ayrılırsam, Rab bana daha kötüsünü yapsın." Ruth, Yahudiler arasında sadakatin timsali kabul edilir.

Noemi: Ruth'un kayınpederi. Noemi ismi memnuniyet, hoşluk, letafet gibi anlamlar taşır.

Miriam: Musa ile Harun'un ablası. Eski Ahit'te bir kadın peygamber olarak sunulan Miriam'ın, İsrail halkı Kızıldeniz'i geçip Firavun'un ordusu boğulduktan sonra coşku içinde Deniz İlahisi'ni söylediğine inanılır: "Rabbe ezgiler sunun, yüceldikçe yüceldi çünkü, döktü atları da atlıları da denize!"

So schlafe | *Sen uyu öylece*

Ingeborg Bachmann'a ithaf edilmiştir.

Die feste Burg | *Ulu Hisar*

Krş. Martin Luther'in ilahisi; "Bir ulu hisardır bizim Tanrımız".

Augen | *Gözler*

Altıncı dizede (*als ich Nesseln pflückt*'), Andersen'in *Yaban Kuğuları* masalından izler sezilir. Masal, bir büyücü tarafından kuğuya dönüştürülen on bir kardeşini kurtarmak için ısırgan otları toplayıp onlara giysi yapmaya çalışan bir prensesi konu edinir.

Unstetes Herz | *Hercâi kâlp*

Farn | aşkmerdiveni: Eğrelti otu olarak da anılan ve yılın her dönemi yeşil olan bir bitki.

Mit Äxten spielend | Baltalarla Oynayıp

den Bettel der Worte zu Füßen | ayağındaysa sözlerin sefaleti: Ingeborg Bachmann'ın bu şiire cevaben yazdığı *Scherbenhügel* (Kırıntılar tepesi) başlıklı şiirin ikinci kıtası şöyle:

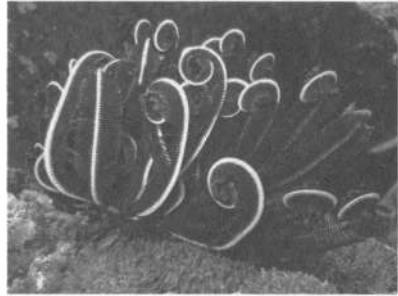
“Sessiz ol! Koru sefaletini, / gözyaşıyla donakalmış o sözleri / kırıntılar tepesinin altında / her daim oluk oluk toplanan.”

Strähne | Bukle

die ich wehn ließ | diye bıraktığım o bukle; umbuscht von Singrün und Kummer | kuşatılmış cezayirmenekşeleriyle ve kederle.

Singrün: Genellikle mezarlıklarda bulunan her dem yeşil küçük cezayirmenekşesi; Vinca minör. Benzer bir kullanım için bkz. Rilke, *Duino Ağtaları*, 10. Ağıt.

Haarstern | tüy yıldızı: Deniz laleleri veya zambakları (*crinoidae*), tüy yıldızları olarak da bilinir. Çamurlu deniz diplerinde yaşayan ve derisi dikenliler sınıfından olan bu deniz hayvanının vücudu, bir sap ile buna bağlı kollardan yapılmış bir çiçeği andırır. Deniz lalelerinin sapsız

olanları bir yere tutunmadan kas bağlantılı kollarıyla serbest olarak yüzerler; saplılar ise, saplarıyla bir yere bağlı olarak yaşarlar. Sapın kaide kısmı genişlemiş veya kök şeklindedir. Sarı, kırmızı, yeşil, beyaz renkte olabilen deniz laleleri, mercanlarla aynı sınıfta olmakla beraber bu canlılardan farklı olarak koloniler hâlinde yaşamazlar.

Von Dunkel zu Dunkel | *Karanlıktan Karanlığa*

Setzt solches über? Und erwacht dabei? / Wes Licht folgt auf dem Fuß mir, / daß sich ein Ferge fand? / Yoksa bir kayık mı o, karşıya geçen ve uyandıran geçerken? / Kimin ışığı bu peşimsıra / belirecek bir kayıkçıyı bekleyen?: Celan, *übersetzen* (tercüme etmek) fiilinin aktarmak veya nakletmek biçimindeki ikinci anlamını doğrudan Heidegger'den almıştı. Şair, bir şiiri dile aktarma sürecini su kütlesi üzerinden bir şeyi karşı tarafa ulaştırma eylemiyle simgeliyor; eylemi gerçekleştiren özneyi de kayıkçı figürüyle özdeşleştiriyordu. Kendisine Picasso'nun *Le désir attrapé par la queue* (Kuyruğundan Yakalanmış Arzu) isimli oyununu tercüme ettiği Zürihli yayımcı Peter Schifferli'ye yazdığı 1 Mayıs 1954 tarihli mektupta, Celan şöyle yazıyor:

“İlk taslak yeni bitti. Ve Picasso metninin bu ilk taslağı, sadece tercüme edilmeyi değil aynı zamanda –Heidegger'in bir kavramını bağlam dışı kullanacak olursam– aktarılmayı da talep ediyor. Anlayacağınız benim uğraşım, yer yer bir kayıkçının hizmetini yerine getirme meselesi. Umarım ki emeğimin bedelini de sadece satırların değil, kürek darbelerinin sayısı belirlesin!”

Şiirin primordial dil»kayıkçı»nakil bağlamında daha detaylı bir değerlendirmesi için bkz. *Tedirgin Sobbet 1951-1970*, James K. Lyon, çev: Cem Yavuz, Everest Yayınları, 2021.

Assisi | *Assisi*

Umbrische Nacht | Umbria gecesı: İtalya'nın Umbria bölgesindeki Perugia şehrine bağlı bir belde olan Assisi, dilenciler tarikatı olarak bilinen Fransisken tarikatının kurucusu Aziz Francis'in memleketidir. Assisi şiirinde Celan, Aziz Francis'in (*Francesco*) Kardeş Güneş İlahisi'nin (*Canticum Fratris Solis*) iç uyak ve tekrara dayalı üslubuna yaklaşma arzusu içinde görünür: “Sana şükürler olsun Tanrım, tüm var ettiklerin için, / bize günü getiren / Kardeş Güneş için bilhassa. Ne şahane, nur içinde nurdur o, / Seni bize anlatır, yücelerin yücesi / Sana şükürler olsun Tanrım, kardeş rüzgâr için, / Bize lütfettiğin o sakın ve fırtınalı havalara, / Sana şükürler olsun Tanrım, kızkardeş su için. / gösterişsiz / ama kıymetli ve çok temiz o. / Sana şükürler olsun Tanrım, kardeş ateş için, aydınlatırsın gecelerimizi onunla...” (*Laudato sie, mi Signore cum tucte le Tue creature, / spetialmente messor lo frate Sole, / lo qual è iorno, et allumini noi per*

lui. / Et ellu è bellu e radiante cum grande splendore: / de Te, Altissimo, porta significatione. / Laudato si, mi Signore, per frate Uento / et per aere et nubilo et sereno et onne tempo, / Laudato si, mi Signore, per sor'Acqua, / la quale è multo utile et humile et pretiosa et casta.)

mit dem Stein, den du hertrugst | taşla senin bu yana taşıdığın: Fransisen tarikatının mensupları, üstlerinde koyu kurşuni bir cüppe ve harmani, belleri önden düğümlenen bir ip kuşakla sarılı, ayaklarında sandalet, dilenerek yaşarlar (*bkgz. Allahın Garibi, Nicos Kazancakis*) ve halk içerisinde İncil'in hükümlerini vaaz ederlermiş. Bizzat Aziz Fransis'in gelip geçenlerden "taş dilenerek" Assisi yakınlarındaki iki yıkık kiliseyi tamir etmeye uğraştığı rivayet edilir.

Grautier | boz katır [*harfiyen: gri hayvan*]: Aziz Fransis, ruhun bineği olarak gördüğü bedeni "kardeş katır" diye anarmış.

Vor einer Kerze | Bir Mumun Önünde

Aus getriebenem Golde, so / wie du's mir anbefahlst, Mutter, / formt ich den Leuchter | Oyulmuş altından, tıpkı / buyurduğun gibi, anne, / biçimledim şamdanı: Eski Ahit; "Saf altından bir şamdan yap. Ayağı, gövdesi dövme altın olsun. Çanak, tomurcuk ve çiçek motifleri kendinden olsun." (*Mısır'dan Çıkış 25:31*)

deines / Totseins Tochter | senin / ölü-oluşunun kızı: Krş. "Külfetli ve telafiyle doludur / ölü oluş, azıcık ebediyet / yavaş yavaş duyulabilsin diye." (*Und das Totsein ist mühsam / und voller Nachholn, daß man allmählich ein wenig / Ewigkeit spürt.*) Rilke, *Duino Ağtuları*, 1. Ağt.

Ölüm ve ölü-olmaklık bahsinde Celan üzerinde derin bir etkiye sahip bir kaynak olarak ayrıca bkgz. "Ölüm, bir mevcudun Dasein'dan (veya dirimden) artık-Dasein-olmayana dönüşmesidir." (*Umschlag eines Seienden aus der Seinsart des Daseins {bzw. des Lebens} zum Nichtmehrdasein*) ve "Sadece-nesnel-olarak-mevcut-olan; cansız, maddi bir şeyden 'daha fazlası'dır. Onda, hayatından olmuş bir berhayat olmayanla karşılaşılır." (*Das Nur-noch-Vorhandene ist "mehr" als ein lebloses materielles Ding. Mit ihm begegnet ein des Lebens verlustig gegangenes Unlebendiges*) Martin Heidegger, *Varlık ve Zaman*.

Mit wechselndem Schlüssel | Değişen Bir Anahtarla

Celan şiirin başlığını ve şiirin çekirdeğini, "değişen anahtarları" adalet tanrıçası Dike'nin elinde bulunan ve geceyle gündüzü birbirinden ayıran

büyük kapıyı tasvir eden pre-Sokratik filozoflara dair bir kitaptan (*Die Vor-sokratiker, Wilhelm Capelle*) almıştı. Ne var ki söz konusu kaynakta, şairin rüzgâr ve yoğun kar arasında beyhude bir çabayla kilidini açmaya çalıştığı ev imajını çağrıştıracak bir değini yer almamaktadır. Şiirin çizdiği tabloda şair, değişen anahtarlarını yani şiirini kullanarak dile (*Varlıkveine*) sığırır. Ancak bu ev, Heidegger düşüncesinde olduğu gibi bir koruma vaat etmez; zira artık içinde “sükuta gömülmüş”, dili bağlı kar fırtınası hüküm sürmektedir.

Waldig | Ormancıl

Şiir, muhtemelen sükutla “lanetlenene” dek etrafına dünyanın üşüştüğü Söz’ün sularında seyretmektedir. Şair, *Karanlıktan Karanlığa* şiirindeki kayıkçının nakil eylemine benzer bir tutumla “kargışlanmış” olanı kur-taracaktır; bu defa *Hiçyeri* (Nirgends), bir ormandır.

die Schneise: Kelime esasen insan eliyle ya da yaban havyanlarınca oluşturulmuş dar orman yollarını ifade etmekle birlikte, gündelik dilde orman içerisindeki açık/aydınlık alan anlamına gelen *kayran* (*Lichtung*) tabiriyle eş anlamlı olarak kullanılır. Almancada, insan eliyle yapılmış kesimlerle ortaya çıkan oluşumlara göndermede bulunan bu orman içi açık alanlar (*Waldschneisen*), Heidegger’in kayranının bir varyasyonu sayılabilir, zira her ikisi de etrafını çevreleyen kesif ve karanlık ormanın ortasında aydınlık bir bölgeyi anıştırmaktadır.

Die Halde | Yamaç

staunend in eins schaut | hayretle B i r o l u p bize bakan: Karşılaştırmalı bir okuma için, Shakespeare’in Celan tarafından da çevrilmiş olan 105. sonesinin bitiş dizeleri:

“Ayrı ayrı oldu çoğu kez adil, nazik ve gerçek, / Aynı anda üçü bir yerde bulun-madı şimdiye dek.”

Andenken | Hatırlayış

Celan, Hölderlin’in “avluda bir incir ağacı büyüyor” (*Im Hofe aber wächst ein Feigenbaum*) dizesiyle gelişen yine aynı isme sahip meşhur şiirinin 56. dizesini işaretlemiş: “denizin alıp verdiği hatıra”. Bu dize, Hölderlin’in *Andenken*’inin en çok alıntılanan şu dizelerinden hemen sonra gelmekte: “Neyse geriye kalan, şairlerden armağan” (*Was bleibet aber, stiften die Dichter*).

Welchen der Steine du hebst | *Hangi Taşı Kaldırsan*

Äon | devir: Özellikle jeoloji, kozmoloji ve astronomide bir milyar yıllık bir döneme atıfta bulunmak için kullanılan terim, genel anlamda belirsiz bir uzunluktaki süreyi ifade eder. Ayrıca birçok gnostik sistemde yer alan, tanrının çeşitli şekillerde kendisinden ortaya çıkması, sızması anlamında kullanılan bir kavramdır.

Schibboleth | *Şibboleth*

Schibboleth: Parola; Eski Ahit'te geçen başak mânâsındaki bu İbranice kelime, Galatyalıların savaşı kaybeden Efraimileri ayırt etmek üzere kullandığı bir paroladır. Lisanlarında “ş” harfi olmadığı için Efraimiler, kelimeyi telaffuz edemiyor ve kendilerini ele veriyorlardı. Bkz. Hakimler 12:6: “O zaman onlara, ‘Şibboleth deyin bakalım’ derlerdi. Adamlar ‘Sibboleth’ derdi. Çünkü ‘Şibboleth’ sözcüğünü doğru söyleyemezlerdi. Bunun üzerine onları yakalayıp Şeria Irmağı'nın geçitlerinde öldürürlerdi. O gün Efrayimliler'den kırk iki bin kişi öldürüldü.”

Şibboleth kavramından hareketle Celan'ın poetikasına zengin bir yaklaşım için bkz. *Shibboleth: For Paul Celan (Sovereignities in Question The Poetics of Paul Celan içinde)*, Jacques Derrida, Fordham University Press, 2005.

Doppelflöte | çifte flüt: Assisi'deki Aziz Francesco Katedrali'nde bulunan, Simone Martini tarafından yapılmış fresk.

No pasarán: Geçit yok; İspanya İç Savaşı'nda, faşist general Franco'nun Madrid kuşatması sırasında, devrimci Dolores Ibárruri Gómez (*la Pasionaria*) tarafından, 18 Temmuz 1936 tarihinde kullanılan slogan.

Zwillingersröte / in Wien und Madrid | ikiz kızılık / Viyana'yla Madrid'de: Viyanalı işçiler, 13-14 Şubat 1934'te Avusturya faşist rejimine karşı ayaklanmıştı. 16 Şubat 1936'da ise Halk Cephesi, diğer bütün

bölgelerde sağcılara kaybetmesine rağmen Madrid'de parlamento seçimlerini kazanmıştı.

Mezestre: Sancağı veya bayrağı gönderin yarısına kadar çekmek ya da indirmek.

Einhorn | *Unikorn*: Celan için, Unikorn aynı zamanda şiiri simgeliyordu.
Estremadura: İspanya'nın batı sınırında otonom bir bölge.

Schliere | Çizgi Çizgi

Schliere im Aug | Süzül çizgi çizgi gözde; Glasspur | akışkan cam izi: Celan şiirde, bir yaranın yol açtığı ve bu yüzden de ışığı kırarak dünyayı görme biçimini temelli değiştiren gözdeki “şerit”i anırtıyor olsa da, *Schliere* kelimesi aynı zamanda jeolojide, lavlar soğurken oluşan camı şekilleri ifade eder.

ein durchs Dunkel getragenes Zeichen | karanlık boyunca taşınan bir alâmet: Karşılaştırmalı bir okuma için bkz. “Olanca zayıyat arasında ulaşılabilir, yakın ve kaybedilmemiş tek bir şey kaldı: dil (...) her şeye rağmen o, masun kaldı. Fakat kendi yanıtsızlığının, dehşet verici suskunun, ölümcül konuşmaların yarattığı karanlıkların içinden geçmesi gerekti. Geçip gitti ve olup bitene dair geride tek bir kelime bırakmadı, sadece hadisenin içinden geçip gitti.” *Şişedeki Mesaj (Karşılaşmalar içinde)*, çev: Cem Yavuz, *Doğu Batı Yayınları*, 2020.

Tenebrae | Tenebrae

Tenebrae: Zifiri karanlık; bkz. “Öğleyin on ikiden üçe kadar bütün ülkenin üzerine **karanlık** çöktü. (A sexta autem hora tenebrae factae sunt super universam terram usque ad horam nonam)” (Matta 27:45)

“Rab bu sözleri dağda ateşin, bulutun, **koyu karanlığın** içinden bütün topluluğunuza yüksek sesle söyledi.” (Yasanın Tekrarı 22:5)

İsa’nın çarmıha gerilişiyle dünyayı kaplamış zifiri karanlık temalı geleneksel Tenebrae ilahilerini tersyüz eden bu şiir, Soykırım çölündeki Kutsal’ı telmihen söylenmiş bir tür *anti-mezmurdur*.

Nah sind wir, Herr, / nahe und greifbar | Yakındayız ey Rab, / şuracıkta, elinin altında: Hölderlin’in Patmos başlıklı şiiri şöyle açılır: “Yakın / ve idraki güç olandır Tanrı. / Zira tehlikenin olduğu yerde serpilip/ gelişir o kurtaran da. (Nah ist / Und schwer zu fassen der Gott. / Wo aber Gefahr ist, wächst / Das Rettende auch.)”

ineinander verkrallt | tırnak tırnağa yapışmış birbirimize: Gerald Reitlinger'in *Nihai Çözüm: Hitler'in Avrupa Yahudilerinin Kökünü Kazıma Girişimi* (Die Endlösung: Ausrottung Der Juden Europas 1935-1945) isimli kitabını 1956 yılında okuyan Celan'ın, kitapta geçen "ölürken bile birbirlerine tırnak tırnağa yapışmış" biçimindeki ifadeyi Tenebrae şiirine kalıp olarak aktardığı anlaşıyor.

als wär / der Leib eines jeden von uns / dein Leib, Herr. | senin bedenini-
miş gibi ey Rab / her birimizin bedeni; Es war Blut, es war, / was du
vergossen, Herr. | Kandı, kandı o / akıttığın ey Rab: "Çünkü bu benim
kanımdır, günahların bağışlanması için birçokları uğruna akıtılan antlaş-
ma kanıdır." (Matta 26:28)

Mulde: Yanardağ çukuru, krater.

Augen und Mund stehn so offen und leer | Gözlere ve ağza, öylece boş
açık kalakalmış: Kasım 1954'te, İkinci Dünya Savaşı Tarih Komitesi
tarafından Paris'te, ülkenin Nazi idaresi altındaki durumunu mercek
altına alan, "Direnişin, Tehcirin ve Fransa'nın Kurtuluşunun Tarihi"
başlıklı bir sergi düzenlenmişti. Serginin yanı sıra Soykırım'a dair Alain
Resnais'nin yöneteceği *Gece ve Sis* isimli ilk kapsamlı belgesel film çekile-
cekti. Resnais, senaryoyu yazma işini Mauthausen Toplama Kampı'ndan
sağ çıkmayı başarmış Jean Cayrol'a vermişti. Cayrol'la önceki yıl tanışmış
olan Celan ise, o sıralarda yazarın *L'espace d'une nuit* (Bir Gece İçinde) isimli
romanının çevirisini henüz tamamlamıştı. Bir süre sonra, 1956 başında
Jean Cayrol şairden, film için yazdığı metni Almancaya çevirmesini talep
etti. Cayrol'un senaryo metninde şu ifadeler yer alıyor: "En sonunda,
hepsi aynı yüz ifadesine bürünüyor. Gözleri açık ölmüş, yaşsız mahluklar.
(Zuletzt haben alle das gleiche Gesicht. Es sind alterslose Wesen, die mit offenen
Augen sterben)

Weiß und Leicht | Beyaz ve Uçağan

Celan bu şiiri, *Gece, Karyatağı, Matière de Bretagne* ve diğer birkaç şiirle
birlikte şu notla Ingeborg Bachmann'a yollamış: "Sana birkaç şiir yollu-
yorum, oku onları Ingeborg. / Uğraş uğraş sana yer açmadığım bir şiir
var. Sanırım şiirin hakikati bunu dayatıyor. / *Beyaz ve Uçağan*'ı bitirmem
günler aldı, sonunda, o kelime çıkageldi: Yitmiş olan (*Verlorne*). Birden,
bunun sen olduğunu ayımsadım, kendimi savunmaya çalıştım, fakat
hakikatin hatırı için, öylece kalmak zorundaydın."

Im Windschatten | Rüzgâr duldasında: Celan, bir gemicilik terimi olan “rüzgâr duldası” (*Windschatten*) tabirine Heidegger’in *Nedir Düşünmek Denen* isimli eserinde rastlamış ve terimin altını çizmişti.

Die Strahlen. Sie wehn uns zuhauf | Işınlr. Yığıp duruyor bizi: Celan, Gershom Scholem’in *Yaratılışın Sırları* (Die Geheimnisse der Schöpfung) isimli kitabında Tevrat’a atıfla ışımayı~ışınları bilgilerle özdeşleştirdiği bir yorumun altını çizmiş: “Bilgeler gökkubbe gibi, birçoklarını doğru- luğa döndüren yıldızlar gibi sonsuza dek parlayacak.” (*Daniel 12:3*)

Die Stirnen / die man uns lieh, / um der Spiegelung willen. | şu alınları, ödünç verilmiş bize, / yansıtma hatrına: Şekina’yla irtibatlı bir yorum için bkz. *Fadensonnen* / *Lifgüneşler* açıklamalar bölümü *Nab, im Aortenbogen* şiiri *Ziw* girdisi.

Schneebett | *Karyatağı*

Sterbegeklüft | dipsizölümyarığı; Hartwuchs im Herzen | nasır bağlamış kâiple; Atemgeflecktes Geleucht. Strichweise Blut. / Wölkende Seele, noch einmal gestaltenah. / Zehnfingerschatten – verklammert | Soluğan lekeli çerağ. Şerit şerit kan. / Buludî ruh, yeniden biçimadeta. / Gölgesi onparmağın – kenetlenmiş; Kristall um Kristall, | Kristal üstü kristal: Şiirin gergefini işleyen bütün bu terkiplerin çağrışım izleri, Arno Schmidt’in *Leviathan*’ında sürülebilir.

Windgerecht | *Rüzgâra Yaraşır*

Tafelwand | Yazı taşı: Kayrak, arduvaz, kayağantaşı olarak da anılır. İnce yapraklar hâlinde ayrılabilen killi, mikalı, kloritli; kara, gök veya kül rengi olabilen başkalaşım kayasıdır. Bu levha hâlindeki kaya parçaları, genellikle, ahşap çerçeveli bir ilan ya da duyuru panosu olarak, özellikle barlar ve misafirhanelerde üzerlerine tebeşirle not almak sûretiyle kullanılır. Ayrıca eskiden okullarda, askeri yapılarda ve hiç kuşkusuz toplama kamplarında, personeli/mahkûmları bilgilendirmek için kullanıldığı da bilinmektedir.

mit dem Nachtfries | geceyle frizlenmiş: Mimaride korniş ile arşitrav (taban kirişi ile çatı) arasında kalan ve yapı boyunca uzanan düz veya kabartmalarla bezeli şeride, friz adı verilir.

Leuchtassel | *Işılçıyan: Scolopendra electrica*; eklembacaklılar familyasında yer alan ve karanlıkta parıltıya özelliğine sahip çıyan veya kırkayak cinsi böcek. Çıyanlarda bacak sayısı türlere göre 20-350 arasında değişebilir; kırkayaklarda ise bacak sayısı 750'ye kadar çıkar.

Üstten bakıldığında çıyanların bacakları, gövdeden yan tarafa doğru uzandıkları için rahatlıkla görülebilir; kırkayaklarda ise bacaklar gövdenin altındadır. Bu farklı bacak yapısı yüzünden de çıyanlar oldukça hızlı hareket ederken kırkayaklar yavaştır.

brandbestattet | ateşe küle verilmiş: **Bronz Çağı**'nda yeniden doğuş inancını uyarınca ölümlerin yakılarak gömülmesi (*Brandbestattung*) bir gelenektir.

Matière de Bretagne | *Matière de Bretagne*

Matière (Fr.): Madde, iltihap, irin, cerahat.

Bretagne: Celan, *Dilkafe*'te ve *Hiçkimsenin Gülü*'nde yer alacak şiirlerin bir kısmını, 26 Nisan-1 Mayıs 1957 tarihleri arasında kaldığı **Bretonya**'da yazmıştı.

GINSTERLICHT | Kuşçubuğ'ışığı:

Kuşçubuğu, dikenli katırtırnağı (*Ulex europaeus*) olarak da anılan, altın sarısı çiçeklere sahip, her dem yeşil, Akdeniz'e özgü bir çalıdır.

Steindattel | kaya midyesi: *Lithophaga lithophaga*;

orta boy deniz çift kabuklu yumuşakçalarının bir cinsidir. Ayrıca bkz. *Kermorvan* başlıklı şiir.

Staude: Çepel; çalı çırpı veya yabancı madde.

Köln, Am Hof | *Köln, Meydanda*

Celan, Wuppertal'da bir konferans sırasında Ingeborg Bachmann'la görüşmüş ve daha sonra çift, 14 Ekim 1957'de Köln'e gelerek meydana

yakın bir otelde konaklamışlardı. Bu yeniden karşılaşmayı imleyen şiirin ilk kelimesi (*Herzzeit*), daha sonra iki şair sevgilinin mektup külliyatına da isim olacaktır.

ihr Uhren tief ins uns | siz ey saatler, taa derinimizdeki: Celan, 7 Kasım 1957 tarihli mektubunda Bachmann'a şunları yazıyor: "Geçende 1950'den kalma bir cep ajandasına rastladım. 14 Ekim tarihine şöyle not düşmüşüm: Ingeborg. Paris'e geldiğin gündü. 14 Ekim 1957'de [bu defa] Köln'deydik, Ingeborg. Siz ey saatler, taa derinimizdeki."

Allerseelen | *Cümle Ervah*

Allerseelen: Hristiyan geleneğinde her yıl 2 Kasım'da, ölmüşler ve arafta kalmış ruhlar için niyazda bulunulan anma günü. Soyut olumsuzlamaya dayalı biçemi uyarınca bu şiirde de Celan'ın tabiri dini bağlamından ziyade litürjik teknik ve söylem dolayımıyla değerlendirdiği sezilmektedir.

Entwurf Einer Landschaft | *Bir Manzara Taslağı*

Rundgräber | Çember mezarlar: Stonehenge ve Miken dönemi mezarları. Quelltuff | Kalker tüfü: Kalsiyum bikarbonatlı sıcak kaynak sularının geçtikleri yerlerde çökelti sonucu gözenekli, hafif taşlar oluşur. Bu taşların çok delikli, hafif ve fazla miktarda organik maddeler içerenlerine kalker tüfü; az boşluklu ve daha yoğun olanlarına traverten adı verilir.

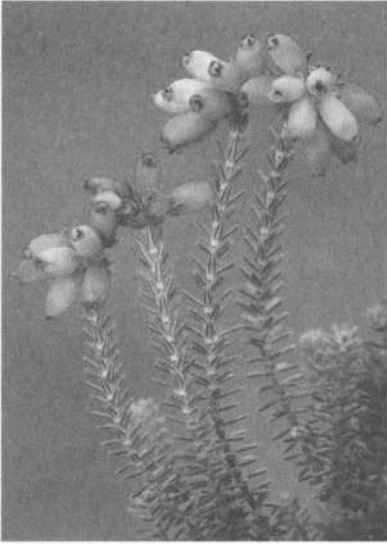
Oben, Geräuschlos | *Yukarda, Sessiz Sedasız*

Brunnenkranz | kuyu bileziği: Su kuyularının etrafında yer alan yekpare ya da örme taştan yapılmış silindirik, ortası delikli bölüm. voller Nacht | pürgece: Gece dolu. Bugünlerde Fransızcadaki anlamı (*saf-arı*) Türkçeyi işgal etmiş olsa da "pür" kelimesi esasen, dilimizde başına geldiği kelimelere "dolu, çok" gibi anlamlar katarak bileşik sıfat veya zarflar oluşturur.

Ein Holzstern | *Bir ahşap yıldız*

kleinen Rauten | minik elmaslar: Elmasın altıgen biçimli kesimi; pırlanta. die Windgalle | fırtına hâlesi: Jacob&Wilhelm Grimm Sözlüğü'ne göre "Gökyüzünde, güneşin aksi istikametinde görülen parıltı ya da hâle; yaklaşan fırtınanın ve rüzgârının işareti."

Hâle: Gökyüzü elmasımsı (altıgen) buz kristalleri içeren bulutlarla doluyken ışığın bu buz kristalleri tarafından kırılması ve yansıtılmasıyla ay veya güneş çevresinde oluşan, ışık tayfındaki beyaz dahil bütün renkleri taşıyan çember şeklindeki görsel oluşum. Taçla (*corona*) arasındaki en önemli fark, hâlede kırmızı rengin çemberin ay veya güneşe bakan iç tarafında, taçta ise dış tarafında yer almasıdır. Hâle, halk arasında fırtına habercisi olarak kabul edilir.

Sommerbericht | *Yaz Bildirisi*
quer / durch die Glockenheide gelegt. | verevine / fundalık boyunca serilmiş: Botanikte *Erica Tetralix* olarak anılan *Glockenheide*, pembe çiçekler açan çapraz yapraklı bir funda türüdür.

Hartgräser | kırtıl: Yaylalarda yetişen, dikenli tohumlara sahip, küme küme, çimene benzer sert ve parlak ot.

Bahndämme, Wegränder, Ödplätze, Schutt | *Demiryolu Dolguları, Yol Kenarları, Kıraç Yerler, Mezbelelik*

Distelähnlichem | deve dikenini cinsinden: Papatyagillerden deve dikenini, Almandada *Distel* diye bilinir. Türkçede ayrıca meryemnadikeni, sütlü kengel, akkız, karayanrik, kibbun ve kılıçpüskülü olarak da anılmaktadır.

Die Luftschleier vor / deinem verzweifelten Aug. | Hava perdeleri / önünde çaresiz gözlerinin: Mukayeseli bir okuma için bkz.

Dağlarda Sohbet (Karşılaşmalar içinde), çev: Cem Yavuz, Doğu Batı Yayınları, 2020.

“... solda Türkmence açmada, yabancı, hiçbir yerde olmadığı gibi açmada, ve sağda, az ötede bir öbek Çançığı, birkaç Kızpembe karanfili. Fakat heyhat, kuzenlerin yok gözleri. Daha doğrusu var olmasına var da, bir perde asılı önünde, hayır hayır, önünde değil, ardında, seyyar bir perde; takılır ağa, bir hayal girer girmez içeri, ve birden başlar dönmeye, kozasını örmeye hayalin etrafında, perdenin lifi; ve döner döner de, bir çocuk peyda eder, yarı hayal yarı perde.”

Die Augärten, damals, | Augärten, o günlerde: *Augärten*, Viyana Praterinsel'in doğu köşesindeki Leopoldstadt'ta bulunan büyük bir parktır. vom Marchfeld, vom / Steppengras dort. | Morava çayırılarından, / ordaki bozkır otlarından: *Morava çayırı*, Doğu Alpler ile Batı Karpatlar arasında tortul bir havza olan Viyana Havzası'nın kuzey bölgesidir.

Das tote Ringelspiel | ölü atlıkarınca: *Ringelspiel*, Avusturya Almancasında atlıkarınca (carousel) verilen isimdir. Viyana Prater Park'taki atlıkarıncalar 1945 yılında yanmış ve ancak 1949'da, Celan Viyana'dan ayrıldıktan sonra onarılıp yeniden kullanıma sunulmuş.

Engführung | Stretto

*Ölüm Fügü*yle birlikte en çok yorumlanan şiirlerinden olan *Engführung*'u Celan, *atomşiiri* veya *atomikölüm şiiri* olarak niteliyordu.

Stretto: Bilhassa klasik müziğin füg formunda veya operaların *coda* (son) bölümünde temponun hızlanıp seslerin birbirini seri biçimde kovalayışını ifade etmek üzere kullanılan terim (*İtalyanca: sıkışık*).

mit der untrüglichen Spur | o şaşmaz yörüngeyle; taggrau, / der Grundwasserspuren | gün bozarık, / yer altı suyu izlerinden: Celan, senaryosu Jean Cayrol tarafından yazılan Alain Resnais'nin *Gece ve Sis* belgeselinde şöyle bir pasaj çevirmişti: “Aynı demiryolu hattı: Aynı gün ışığı ve güneş. Yavaş yavaş adımların – neyin peşinde? Cesetlerin izinde mi?”

du bist – / bist zuhause | sen – / evdesin sen: Krş. Hölderlin'in *Der Rhein* (Ren) başlıklı şiirinin 186-188. dizeleri: “Önceden nasıllarsa / gene öyle sevgililer, / o çiçeklerin coştugu / evdeler.” (*Die Liebenden aber / Sind, was sie waren, sie sind / Zu Hause, wo die Blume sich freuet*)

ich tickte euch zu | t i k t a k işledim size: Celan bir konuşmasında, bu dizelerde saatli bombaların işleyişini duyurmaya çalıştığını belirtmiş.

Partikelgestöber | parçacık sağanağı: Heinz Schöffler'e yazdığı 24 Haziran 1965 tarihli mektupta Celan şunları söylüyor: "Stretto'da, 'parçacık sağanakları' ile atomları ve atom bombalarını da anıştırmaya çalışmıştım." wir / lasens im Buche, war / Meinung. | hani / kitapta okumuştuk, / şu fikirdi: Dizeler, Atomcu Demokritos'un meşhur "Atomlar ve uzay boşluğu dışında hiçbir şey yoktur. Kalan her şey fikirdir," sözüne atıfta bulunuyor.

Chöre, damals, die / Psalmen. Ho, ho- / sianna. | korolar, ta o zamanki, / mezmurlar. Ho, ho- / zana: Kasım 1958'de Celan, Bonn Üniversitesinde bir şiir okuma etkinliğine katılmıştı. Şair, Stretto'yu okuduktan kısa bir süre sonra bir öğrenci, üzerinde çalakalem karalanmış zincirli bir köle karikatürüyle şiirden bir dizenin parodisini içeren bir metnin yer aldığı döviz salonda dolaştırdı. Karikatürün altındaki metinde, şiirde iki defa geçen ve ikincisi "mabedler"i anıştıran *Hosianna* kelimesiyle kurgulanmış bir cümle yazılıydı: "Davudoğluna hozana!" (*Matta 21:9*). Şüphesiz bu ifade, Celan'ın Yahudiliğine bir göndermeydi.

Hozana yahut Hoşana: Yahudilikte ve Hıristiyanlıkta ilahilerde kullanılan "kurtar bizi" mânâsındaki bu kelime, Eski Ahit'te bir kurtuluş nidası olarak geçerken Yeni Ahit'te daha ziyade bir takdis işlevi taşır. Mesela Celileli hacılar Kudüs'e girerken İsa'ya "Hozana! Rabbin adıyla gelene övgüler olsun!" (*Markos 11:9*) diye seslenmektedirler.

Bei Wein und Verlorenheit | Şarapla kimsesizlikte

sie / schrieben, sie / logen unser Gewieher | yazdılar, yalana / çevirdiler
kişneyişimizi: Celan, 12 Mart 1959 tarihli mektubunda Ingeborg Bach-
mann'a şunları yazıyor:

"Anlatacak fazla bir şeyim yok. Her gün birkaç rezillik yaşıyorum işte,
her köşebaşında bol miktarda mevcut. Bana (ve Gisèle'e) yalancılığına
lütfeden son "arkadaş" da René Char. Tabii niye olmasın? Ne olsa şiirle-
rini çevirdim (ne yazık ki!), eh hâliyle, geçmişte azar azar da olsa tattığım
o şükranlarını sunmasa olmazdı. Neredeyse her yanı yalan ve kahpeliğe
sarmış. Yapayalnız ve çaresiziz."

Zürich, Zum Storchen |

Zürich, Stork Otel'de

Şiir, Celan'ın Almanca yazan bir
diğer Yahudi şair Nelly Sachs
ile bir Uruç Yortusu'nda, 26
Mayıs 1960 tarihinde Zürich'te
bir oteldeki ilk buluşmasından
doğmuştur. İmzalı el yazması
nüsha, Sachs arşivinde bulun-
maktadır.

Vom Zuviel (war die Rede,) vom
/ Zuwenig | Çok fazla'dan, Pek
az'dan...: Krş. "Felaketle karşı-
laştırıldığında her kelime çok
az ve çok fazla..." *Das Buch Hiob
und das Schicksal des jüdischen
Volkes, Margarete Susman, 1946.*

Zürich, Zum Storchen

Dr. Nelly Sachs

ein Jüdisch war die Rede, von
Jüdisch. Von den
an den - den, von
den - den, von
Jüdisch, von
Jüdisch, von
Jüdisch, von

Da-
von.
da die eine Himmelstafel, der
Himmel steht, da die
mit einem feldt über Wasser.
da die eine feldt von die Rede, ich sprach
fiedt die, ich
fiedt die Rede, da ich habe,
fiedt die:
da die eine feldt, von, von, von, von
fiedt die Rede -

da die eine feldt, von, von, von,
da die eine feldt,
fiedt die Rede, da die eine feldt, ich habe

da die eine feldt, von, von, von,
da die eine feldt,
fiedt die Rede, da die eine feldt,
da die eine feldt,
fiedt die Rede.

Paul Celan

Ayrıca bkz. *Atemwende*'de yer alan *Cello-Einsatz* başlıklı şiirin son dizeleri: "her şey daha az / olduğundan, / her şey daha çok. (*alles ist weniger, als / es ist, / alles ist mehr.*)"

das / Münster stand drüben | karşıda kaim manastır: İki şairin Zürih'te buluştukları otelin kafesinden Limmat Nehri'nin karşı kıyısındaki büyük katedral görünmektedir.

es kam / mit einigem Gold übers Wasser | suyu geçip geliyordu biraz altınla: *Eyüp Kitabı* 37:22'ye atıf; "Altın parıltısı geliyor kuzeyden, / Tanrı korkunç görkeme bürünmüş."

Ayrıca bkz. *Fadenonnen* / *Lifgüneşler* açıklamalar bölümü *Nah, im Aortenbogen* şiiri Ziw girdisi.

die Schleuse | *Savak*

An / die Vielgötterei / verlor ich... | Ve/ Çoktanrıçılığa yitirdim: Krş. "Benden başka tanrın olmayacak." (*Mısırdan Çıkış* 20:3)

Kaddisch | Kaddiş: Musevi ayinlerinde Tanrı'nın ismini takdis ve hükümrانlığının tesisi için okunan ilahidir. Ölümle ya da yasla ilgili olmasa da birinin ölümünden sonra sinagogda bu duayı okumak yaygın bir âdettir. Ebeveynin, eşin, kardeşin veya çocuğun ölümünden sonra yas tutanlar, kayıplarına rağmen yine de Tanrı'ya hamdüsenada bulunduklarını göstermek için 30 günden 11 aya kadar uzayabilen bir süre boyunca Kaddiş okurlar. "[Tanrı] hükümrانlığını sen yaşarken, bir an önce kursun." sözleriyle açılan ilahi, *Şema Yisrael* ve *Amidah* gibi diğer temel dualarla birlikte, yalnızca on Yahudiden oluşan minyan ekibiyle okunur.

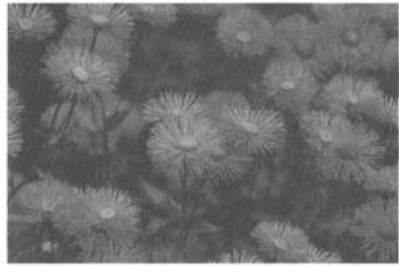
Jiskor | *Yizkor*: İbranice "Hatırla" anlamına gelen bu kelime, Musevilerin yas duasına verilen isimdir. Celan kelimeyi aynı anlamda, günlüğünün 25 Ekim 1959 tarihli girdisinde eleştirmen Günther Blöcker'le bağlantılı olarak da kullanmıştır: "Tek çözüm Stockholm'e gidip, Nelly Sachs'la birlikte bir *Yizkor* şiiri yazmak... / yadediyoruz... / ölülerimizi... / mezarlarımızı... / havada... onların hatırasına hakaret eden / güruhtan birini / tanıyoruz sözlerinden: 'yılanlarla oynuyor / yazıyor...' / Adlı adınca anıyoruz işte: Günther Blöcker, / Berlin'de / mukim. / Ve tek başına değil, şürekası da var..."

Celan'a göre pek çok Alman entelektüelin kendisine yönelik hasmane tutumunun özünde, bu isimlerin Nazi geçmişleri yatıyordu. *DilKafes* yayımlandığı zaman ünlü eleştirmen Günther Blöcker, şairin *Ölüm Fügü*

ve *Stretto* gibi Soykırım odaklı şiirlerini “nota kâğıdındaki kontrpuan alış-tırmaları” diye küçümsemekle kalmamış, Celan’ın Almancayla serazat bir ilişki içerisinde olduğunu ileri sürmüştü. Celan için bu ifadeler, Blöcker’in sabık bir Nazi olduğunu ispata kâfiydi. Şair ayrıca Blöcker’in yazısına tepki olarak 21 Ekim 1959 tarihinde *Yahudibaklası* (Wolfsbohne) isimli bir şiir yazmış fakat bu şiiri kitaplarına almamıştı. Ve yine, 23 Ekim 1959’da Max Frisch’e mektubunda şöyle yazacaktı: “Hitlerizm, Hitlerizm, Hitlerizm. Asker kepleri. Rychners’in himmetleriyle yeni eleştirmenler kuşağının önde gelen siması sayılan ve –ne yazık ki– Kafka ile Bachmann üzerine denemeleri de bulunan Bay Blöcker’in neler yazdığına bir bakın lütfen.”

Stumme Herbstgerüche | Dilsiz güz kokuları

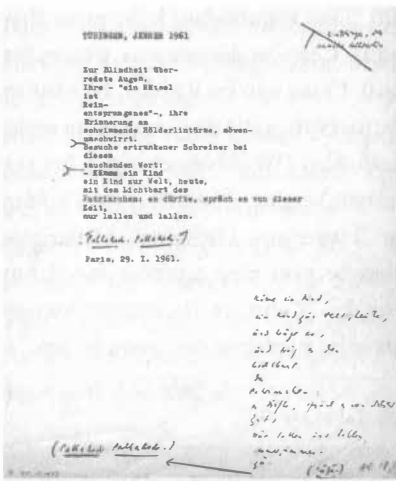
Sternblume | Yıldızpatı: Yaklaşık 600 türü bulunan papatya-giller ailesinden bir bitki. Çiçek başlarının yıldıza benzer şekli sebebiyle, Yunanca yıldız anlamına gelen *Aster* ismiyle de anılır. Çiçeğe bu adın verilmesine dair pek çok efsaneden birine

göre, Burçların Anası olarak bilinen tanrıça Asterea gökyüzünden dünyaya baktıkça olan biten karşısında büyük bir üzüntü yaşar ve döktüğü gözyaşları papatya ailesinden çiçekler olarak dünyayı süslemiş. zwischen Heimat und Abgrund durch / dein Gedächtnis. | sılayla uçurum arasında / belleğin boyunca: Sıla ve uçurum istiaresi için bkz. *Radix, Matrix*: “Taşla konuşur gibi, senin / gibi, / uçurumdan bana doğru, / kardeş olan bir sıladan, bu / yana fırlatılmış...”

Tübingen, Jänner | Tübingen, Ocak

29 Ocak 1961 tarihinde yazdığı bu şiirle Celan, ömrünün 36 yılını marangoz Ernst Friedrich Zimmer’in gözetimi altında, Neckar Irmağı kıyısındaki bir kule odasında geçiren Alman dilinin en büyük şairi Hölderlin’i ve onun cinnetini anarken, Soykırım’la başlayıp Goll olayıyla katmerlenen ve nihayet Seine Nehri’nde son bulacak ızdırıp dolu ruhsal seyrini de sezdirir. *Tübingen, Ocak* şiirinde Hölderlin, dünyanın artık anlamaktan çok uzak olduğu şiiriyetin sembolü hâline gelmiştir.

Jänner: Avusturya Almancasında Ocak.

“Ocak’ın 20’sinde dağlardan geçmekte olan Lenz [*durchs Gebirg*], cinnet kendisine galebe çalana dek Yakub yalvaç misali müteal olanla boğuşur ve dağlarda duyduğu sesin peşinde dolanır durur. ‘Başiboş Yahudiyim ben’ diye haykırır Lenz, ‘sessizlik deyip geçtiğimiz... şu dehşet sesi iştmiyor musunuz?’” Büchner’in Lenz öyküsündeki bu satırlara atıfla Celan,

kendi şiir fenomenolojisi *Meridyen*’de “şiirin tarihi” ve Ocak konusunda şunları söyler: “... her şiirin kendi ‘20 Ocak’ı olduğu bile söylenebilir. Belki de bugün yazılmakta olan şiirlerin yeniliği tam olarak bu noktadadır: bu gibi tarihleri olabildiğince net bir biçimde hafızaya kazıma girişimi. Fakat hepimiz bu tür tarihlerin nesebinden değil miyiz? Peki ya kendimizi hangi tarihlere bağlıyoruz? Ama şiir zaten konuşmakta! Tarihlerini hatırd tutarak, elbette kendi tarzında, kendine has hâliyle konuşmakta...” *Karşılaşmalar; Paul Celan, çev: Cem Yavuz, Doğu Batı Yayınları, 2020.*

ein / Rätsel ist Rein- / entsprun-
genes | bir / muammadır o saf
kaynaktan / fışkıran neyse: Höl-
derlin’in *Der Rhein* (Ren) başlıklı
şiirinden alıntı.

Besuche ertrunkener Schreiner |
Boğulmuş dülgerlerin ziyaretle-
ri: Hölderlin’i akıl hastanesinde
ziyaret edip taburcu olduktan
sonra ona Neckar kulesinde bir
oda (*Zimmer*) hazırlayarak 36 yıl
boyunca bakımını üstlenen Ernst
Friedrich Zimmer bir dülgerdi.

Yine şairi kuledeki odasında ziyaret edip bir resmini çizen litograf Johann Georg Schreiner'in soyadı da (*Schreiner*), Almancada dülger-marangoz mânâsına gelmektedir.

mit / dem Lichtbart der / Patriarchen | Uluğların ışılan / sakalıyla; nur lallen und lallen | eveleyip / gevelerdi anca: Krş. "Musa elinde iki antlaşma levhasıyla Sina Dağı'ndan indi. Rable konuştuğu için yüzü ışıldıyordu, ama kendisi bunun farkında değildi." (*Mısır'dan Çıkış* 34:29) ve "Musa, 'ya Rab!' dedi, 'Ben kulun ne geçmişte ne de benimle konuşmaya başladığından bu yana iyi bir konuşmacı oldum. Çünkü dili ağır, tutuk biriyim.'" (*Mısır'dan Çıkış* 4:10)

"Pallaksch, Pallaksch.": Ne Evet ne Hayır, bazen Evet bazen Hayır, hem Evet hem Hayır; Est&Non! Şiirin sonunda yer alan ve Hölderlin'in Neckar kulesinde kendisini ziyarete gelenlerin önünde tekrarladığı bu kelimelerinin muğlaklığı, şair ile toplum arasındaki iletişimin imkânsızlığını ve poetik söz ile tarihsel pratik arasındaki kopuşu ima eder gibidir.

Chymisch | Simyevi

Schweigen | Susku: Soykırım sırasında yaşadıklarından sonra Celan'ın şiirinde *Schweigen* tabiri ve onun açık-örtük çağrışımları bir saplantıya dönüşmüştü. Hatta karısına yazdığı bir mektupta, "sükutun kelimeleri"nce kuşatıldığından bahsediyordu. Celan'ın şiirini büyük oranda bir "susku evreni" içine kurduğunu ya da mizacı gereği orada bulduğunu söylemek mümkün. Susku/sükut kavramının Celan'ın şiirinde tuttuğu yere ilişkin daha kapsamlı bir değerlendirme için bkz. *Tedirgin Sobbet* 1951-1970, James K. Lyon, çev: Cem Yavuz, Everest Yayınları, 2021.

Eine Gauner- Und Ganovenweise | Haytanın, Düzenbazın Manisi

Celan 7 Kasım 1962 tarihinde bitirip pek çok arkadaşına yolladığı bu şiiri, "bir anti-Nazi şiir, bir çılgılık" olarak niteliyordu.

Başlıkta yer alan *Paris Emprès Pontoise* ifadesi François Villon'un dördtlüğünden alıntıdır: "Ben François, adım yük bana / Paris'te doğmuşum Pontoise civarında /

Je suis francois dont ce me poise
De bi paria emprès pontoise
Qui d'une corde d'une coife
Aaura mon col que mon cul poise

Üç arşın urgan dolanınca / Boynum anlayıverir kışım kaç okka. (*Je suis François, dont il me poise, / Né de Paris emprès Pontoise. / Et de la corde d'une toise / Sçaura mon col que mon cul poise.*)

Çernivtsi: Celan'ın doğum yeri olan ve şu an Ukrayna toprakları içerisinde bulunan bu kasaba, şairin doğumundan bir yıl önce (1919) Avusturya-Macaristan İmparatorluğu hâkimiyetinden çıkarak Romanya'ya bağlanmıştır.

Sadagora: İkinci Dünya Savaşı'na kadar Hasidik Yahudiliğin merkezi olan, Çernivtsi yakınlarındaki bu kasaba, Celan'ın annesi Friederike Antschell'in doğum yeri olmasının yanı sıra "haytaların düzenbazların" kaçıp saklandığı yer olarak da nam salmıştır.

Celan'ın Almanların çoğuna karşı duyduğu öfke ve güvensizlik bu şiirin epigrafında da kendini sezdirir. Orijinal başlığı "Paul Celan Tarafından Söylenmiş Bir Alman Şarkısı" olan (ve bilahare şairin "Haytanın, Düzenbazın Manisi" şeklinde değiştirdiği) şiir, Heinrich Heine'nin "Edom'a" isimli şiirinden bir dizeyle açılır: "*Sadece bazen, karanlık zamanlarda*"

Sosyalist görüşleri yüzünden Almanya'dan sürülerek ömrünü Fransa'da tamamlamak zorunda kalmış ve kitapları neredeyse bir asır sonra Naziler tarafından yakılan Alman dilinin bir diğer büyük~Yahudi şairi Heine'nin, söz konusu şiirine, Tevrat'a göre Esav kavminin anayurdu olan Akabe Körfezi ile Lut Gölü arasındaki *Edom'u* isim olarak seçerken Almanya'ya telmihte bulunduğu aşikârdır.

Judenfleck: Kelime anlamıyla "Yahudi lekesi" anlamına gelen tabir, Almanya'da kökleri 1530'lara dayanan ve toplum içinde ayrıştırılabilmeleri için bütün Yahudilerin takmak zorunda olduğu pazubendi nitelemektedir. Krumm, so wird meine Nase | Yamuk, öyledir burnum benim: Celan'ın *Meridyen* konuşması taslaklarında şu ifadelere rastlanmakta: "Şiir, kanca veya yamuk burunlu olsa dahi Öteki'ni, kendi ötekiliği içerisinde kavramayı öğretir bize (...) Şiirin bir yolu da, kanca burunlunun varoluş hikmetine saygı duymaktır."

Und wir zogen auch nach Friaul. / *Da hätten wir, da hätten wir* | Ve tuttuk yolunu Friuli'nin. / *Orda olaydık keşke, orda olaydık keşke*: 15. yüzyılda, İsviçrelilerin meşhur mızrakçı askerlerine karşı durmak amacıyla kurulan Alman paralı askerlere (*Landsknecht*) atfedilen *Wir zogen in das Feld* isimli şarkıdan alıntı.

Denn es blühte der Mandelbaum. / Mandelbaum, Bandelmaum. | Çünkü çiçek çiçeğeydi bademağacı. / Bademağacı, âdemağacı: Celan'ın şiirlerinde bademin metaforik menzili için bkz. Mandelnde | *Sen ey badem kesilmiş girdisi.*

Machandelbaum | Ardiçağacı: Celan muhtemelen, üvey annesi tarafından öldürüldükten sonra babasına yedirilen ve artan kemikleri bir ardıç (veya badem) ağacının altına atılan küçük bir çocuktan söz eden ürpertici bir Grimm masalına göndermede bulunuyor. Masalda, üvey kızkardeşi ağabeyinden kalan kemikleri ağlayarak ardıç ağacının altındaki çimenliğe bıraktıktan bir süre sonra bir kuş şöyle ötmeye başlar: “Annem beni kesip de / Babam mideye indirince / Toplayıp kemiklerimi Marlen / Bıraktı ardıcın dibine...”

Envoi: Şiirde son söz ya da ithaf kıtası.

Radix, Matrix | *Radix, Matrix*

Radix: Kök, köken veya döl anlamına gelen Latince kelime.

Matrix: Rahim veya dölyatağı.

Rute und Hode –? / (Wurzel. / Wurzel Abrahams. Wurzel Jesse. Niemandes / Wurzel – o / unser. | kamış ve haya –? / (Kök. / İbrahim'in kökü, Yesse'nin nesebi, Hiçkimsenin / dölü – kökümüz / bizim): İşay şeklinde de telaffuz edilen Yesse'nin köklerine ilişkin ayet için bkz. “İşay'ın kütüğünden yeni bir filiz çıkacak, Kökünden bir fidan meyve verecek.” (Yeşaya 11:1)

Celan'ın *Mezmun* başlıklı şiirinde Hiçkimsenin gülü (*Niemandrose*) biçiminde beliren bu hiç-kök vurgusu, aynı zamanda bu betiğe alınlık da olmuştur.

Mandorla | *Mandorla*

Mandorla: Hâle. Geleneksel Hıristiyan ikonografisinde İsa ve Meryem'in badem şeklinde bir hâle içerisinde gösterilişine, ilk kez 5. yüzyılda Roma Santa Maria Maggiore Kilisesi'nin mozaiklerinde rastlanır. Badem biçimli hâle, 6. yüzyıldan itibaren *Tecelli*, *Uruç*, *Meryem'in ölümü*, *Mahşer* vb. tasvirlerde standart bir figür olarak kullanılmaya başlamıştır.

Şiire ilişkin daha kapsamlı yorumlar için bkz. *Mystische Motive in Paul Celans Gedichten*, Joachim Schulze, *Poetica*, Vol. 3, 1970; *An Act of Omission: Paul Celan*, Klaus L. Berghahn, *Monatshefte*, Vol. 85, No. 4, 1993; *The Washing of the Word*,

À la pointe acérée | À la pointe acérée

À la pointe acérée (Fr.): Keskin uça.

Karşılaştırmalı bir okuma için bkz.: “Ah nasıl işler içe bitişi güz günlerinin! Can yakana değin işler de işler! Çünkü öyle hoştur ki bazı duygular, bulanık oluşları engelleyemez yoğunluklarını; ve yoktur Sonsuz’unkinden daha keskin bir bıçak ucu.” *Le Confiteur de l’artiste*, Charles Baudelaire. die Drusen | jeotlar: Kayaçlar içerisinde gelişmiş kristallere verilen isim.

Anabasis | Anabasis

Anabasis: Yunanca yukarıya doğru tırmanma, çıkış. Xenophon’un, Perslere karşı düzenlenen seferden bozguna uğramış bir hâlde dönerken Helenlerin Anadolu topraklarında karşılaştıkları zorlukları anlattığı aynı adlı kitap, ismini muhtemelen ordunun coğrafya gereği Sardis’ten başlayıp Mezopotamya’ya kadar sürekli tırmanmasından almış olmalıdır. *unde suspirat* / *cor*: Wolfgang Amadeus Mozart’ın solo ve orkestra için bestelediği *Exsultate, Jubilate* ilahisinde geçen, “*avut ah eden kalbimizi*” anlamındaki Latince ifade.

Zeltwort | Mişkan-söz: *Mişkan* (mesken), Mısır’dan çıkıştan sonra Sina Çölü’nde dolaşırlarken İsrailoğulları için Musa peygamber tarafından inşa edilmiş çadır-tapınaktır.

Nachmittag mit Zirkus und Zitadelle | Sirk ve Kaleyle İkinci Sirklerden çok hoşlanan ve kendisi hayata veda ettikten sonra gençlik dönemlerinde bir süre sirk sihirbazlığı yapacak olan oğlu Eric’i sık sık böyle gösterilere götüren Celan, bu şiiri 15 Ağustos 1961 tarihinde, kıta

Avrupalının en batı ucundaki liman şehri Brest’te bir sirk gösterisinin ardından yazmış.

Mandelstamm: Manevi kardeşi saydığı Osip Mandelstam'ı ilk kez bu şiirde soyadıyla anan Celan'ın kelimeyi *Mandelstamm* şeklinde yazışı hakkında bkz. Mandelnde | *Sen ey badem kesilmiş* girdisi.

Kran | maçuna: Gemi vinci; iki sütunu dar açıyla, üçüncüsü ise destek şeklinde yerleştirilerek birbirine bağlanan; eskiden buhar gücüyle günümüzde ise hidrolik motorlarla çalıştırılan sabit veya hareketli yükleme-boşaltma düzeneği.

Trikolore | üçrenkli: Fransız bayrağı.

Kermorvan | Kermorvan

Celan yaz aylarını, Kermorvan deniz feneri yakınlarındaki sayfiyede geçiriyordu. Ker (ev)~mor (deniz)~van (adam, insan) kelimelerinden oluşan Kermorvan terkiibi Bretoncada, *denizcinin evi* anlamına gelmektedir.

Tausendgüldenkraut-Sternchen | minik kantaron yıldızı: Dağlık alanlarda, ormanlarda, yol kenarlarındaki yamaçlarda bol miktarda bulunan kantaron, küçük yıldız biçimli sarı çiçekleri olan bir çiçektir. Şifalı bitki olarak kullanılmaktadır.

du Erle, du Buche, du Farn | kızılağaç, kayın, aşkmerdiveni sen: *Buche*, Celan'ın memleketi olan Bukovina'ya (*Buchenland: Kayınlar yurdu*) atıfta bulunmaktadır. Aşkmerdiveni ise eğrelti otu olarak da bilinen bitkidir. *ich liebe, ich hoffe, ich glaube* | *Ben seviyor, umuyor, inanıyorum*: "İşte kalıcı olan üç şey vardır: İman, umut, sevgi. Bunların en üstünü de sevgidir" (1. Korintliler 13:13). Dizede Celan'ın, İncil'in sıralamasını tersine çevirdiği görülüyor.

Steindattel | kaya midyesi: *Lithophaga lithophaga*; orta boy deniz çift kabuklu yumuşakçalarının bir cinsidir. En eski fosillerinden bazıları Mezozoik döneme ait kayalarda bulunmuştur. Bu cinsteki türlerin kabukları uzun ve dardır.

Servir Dieu est régner: “Tanrıya hizmet etmek, hükmetmektir.” Kermorvan beylerine ait şatoların duvarlarındaki hanedan armalarında yazılı vecize. Kannitverstan: Johann Peter Hebel’in (1760-1826), “anlama/iletişim” kavramı etrafında örgülenen öyküsü. Amsterdam’ı ziyaret eden inançlı ve saf bir Alman genci, şehirde gördüğü zenginlik karşısında büyülenmiştir. İhtişamlı bir evi hayranlıkla inceledikten sonra, yoldan geçen ilk kişiye bu evin kime ait olduğunu sorar. Hollandalının –belki Türkçede bir şive benzetmesiyle “ağnamıyorum” şeklinde karşılanabilecek– “kannit-verstan” cevabını, aslında ses ve anlam itibarıyla Almandaki “ich kann nicht verstehen” (*anlamıyorum*) ile son derece benzer bir ifade olmasına rağmen anlamlandıramayan genç, bu tabiri evin sahibinin ismi zannederek gıptayla yoluna devam eder. Ardından limanda gördüğü mallarla yüklü devasa bir gemi karşısında neredeyse dili tutulur ve rastladığı ilk kişiye, geminin sahibini sorar. Bu Hollandalıdan da “kannitverstan” cevabını alan Alman genci, “Amma şanslı adammış. Keşke ben de Bay Kannitverstan kadar zengin olsaydım,” diye iç geçirir. Tam o sırada, gözüne ilerlemekte olan bir cenaze korteji ilişir. Kortejin sonundaki adamın paltosundan hafifçe çekerek “Özür dilerim, bu uğruna çanlar çalan ve sizin teessürle yürümenize sebep olan kişi iyi bir dostunuz olsa gerek,” der. Bu defa da “kannitverstan” cevabını alan genç, derince düşünceye dalar: “Zavallı Kannitverstan, bütün o servetin şimdi ne oldu? Sana da bana da kalacak olan şey aynı kefen!” Sonra birden ferahlar; bir dahaki sefere dünyada bu kadar zengin varken kendisinin neden bu kadar fakir olduğunu sorguladığında, aklına sadece Amsterdamlı Bay Kannitverstan’ın büyük evi, zengin gemisi ve nihayet o daracık mezarı gelecektir.

Hinausgekrönt | Zirveye ulaşmış

graugeschlagenes Herzhammersilber | kurşunidövlümüş kâlpşahmerdan-gümüşü: Krş.: “kalbimin o berrak darbeleri şahmerdanlarından biri bile / gevşek, bikarar ya da kopmuş bir tel yüzünden gömülmesin sessizliğe. (*Daß von den klar geschlagenen Hämmern des Herzens keiner versage an weichen, zweifelnden oder reißenden Saiten.*)” Rilke, *Duino Ağıtları*, 10. Ağıt.

Berenikes Haupthaar, auch hier | saçları Berenis’in, burada da: Adını, Mısır kraliçesi Berenis’ten alan takımyıldız; *Coma Berenices*.

Efsaneye göre kral III. Batlamyus ordusunun başında Suriye seferine çıktığında kraliçe Berenis, eşi savaştan sağ salim dönerse dillere destan saçlarını

kesip tanrıça Aphrodite'e adayacağına and içer. Batlamyus zaferle evine dönünce de, kocasının itirazına rağmen saçlarını keserek *Zephyrion*'daki (Mersin) Aphrodite tapınağına bırakır. Ancak bir süre sonra saçlar tapınaktan kaybolur. Tanrılar, bu fedakârlığı ödüllendirmek üzere Bennis'in güzel saçlarını gökyüzüne alıp bir takımyıldızla çevirmiştir.

phallisch gebündelt zu dir, / Garbe-und-Wort. | kamışvari tomartomur yönelmiş sana doğru, / civanperçemiyle kelime: Almancada *Heil aller Schäden* (her derde deva) olarak da anılan *Garbe* ya da *Schafgarbe*, Türkçede civanperçemi, binyaprak veya yara otu olarak bilinen sarı çiçekli bir bitkidir.

Getaucht / in alle / Kelche, die vollstehn mit deinem / Königsblutt | isimlerle senin asil / kanınla dopdolu cümle / çanakyaprağa daldırılmış: Çanakyaprak, çiçeklerin en dış halkasını oluşturan ve çoğunlukla yeşil renkli yapraklardan her biridir. Çanakyapraklardan oluşan bütüne *kaliks* veya *kaliks halkası* adı verilir.

Und wir sangen die Warschowjanka | Söylüyorduk ya Varşavyanka: Polonya işçi hareketinden doğmuş bir marş. Sözleri Wacław Świecicki'ye ait olan *Varşavyanka*, Enternasyonal'in ardından dünyada en çok bilinen ve hemen her dilde farklı bir versiyonu yazılmış sosyalist marşlardır.

Wohin mir das Wort | O ölümsüz kelime

Siebenstern | yediyıldız çiçeği: İlk-baharın ikinci yarısında çiçek açan ve turba alanlarda büyüyen çuha çiçeği familyasından bir bitki. Rozet şeklinde eliptik yapraklara ve hem kaliksi hem de organları itibarıyla yedili bir yapıya sahiptir.

Siebenstern kelimesi ayrıca Almancada *Siebengestirn* denen ve dilimizde *Ülker* veya *Süreyya* olarak anılan Pleiadlar (*Yedi kızkardeşler*) yıldız kümesiyle de ilişkilendirilebilir.

Nachthaus | Pusula dolabı: Motamot çevrildiğinde *gece evi* gibi bir anlam taşıyan bu tabir, deniz taşıtlarında pusulayla birlikte diğer seyir ve aydınlatma cihazlarının muhafaza edildiği, genellikle güvertede bulunan kabini ifade eder.

Les Globes | *Les Globes*

Les Globes (Fr.): Küreler.

Harmonices Mundi'de Johannes Kepler, evrenin sırlarını ortaya koymak üzere farklı şekiller denedi. Gezegenler, armonik boşluklara denk gelen aralıklarla dizilmiş olmalıydı. Bu uyumlu aralıklar da "kürelerin bir müziği" olduğunu akla getiriyordu. Celan, Beda Alleman'a yazdığı bir mektupta Kepler'in şu sözlerini aktarıyor: "Tanrı bir küreyle sembolize edilir; kürenin bir kesiti bir daire oluşturur, işte bu daire de insanı ifade eder."

Ayrıca "göz~küre" çağrışım menziline anılabilecek bir diğer örnek, Baudelaire'in *Les Aveugles* (Körler) şiiridir: "Uyur gezerler gibi tuhaf ve ürpertici / bilinmez nereye dalmış zifiri göz küreleri." *Les Fleurs du mal*.

Die Silbe Schmerz | *Hece Ağrısı*

die Zeit- / lose | mahmur / çiçeği: Türkçede güzçiğdemi, aççiğdem, vargit çiçeği gibi isimlerle de anılan *Colchicum*, zambakgiller ailesinden zehirli bir kır bitkisidir. Latince ismini, Doğu Karadeniz bölgesinin eski ismi Colchis'ten almıştır. Hem sonbaharda hem de ilkbaharda çiçek açan türleri vardır; bu

nedenle Almanca ismi (*Herbst-zeitlose*) zamanla mukayyet olmamaya dair bir çağrışım içerir. Milattan önce 1500'lerden kalma Mısır papirüslerinde de adı anılan mahmur çiçeği, antik çağlardan beri gut ve romatizma gibi hastalıkların tedavisinde de kullanılmaktadır. Genellikle mor-beyaz

renklerde olan çiçeklerinin huni biçiminde genişleyen altı taç yaprağı, altı *stameni* (erkek organ), üç de *pistili* (dişi organ) vardır.

Celan'ın, aynı zamanda bu betiğe alınlık olmuş *Niemand's rose* (Hiçkimsenin gülü) ifadesinin yer aldığı *Psalm* (Mezmun) şiiri de, bitkilerin dişil ve eril üreme organlarına göndermeyle kapanır: "Ruhışıl / dişilliğiyle, / ıssızgöğ erilliğiyle, / ve kızıl tacıyla / erguvani sözden, şarkısıdır / söylediğimiz, ah o / dikenlerin işte. (*Mit / dem Griffel seelenbell, / dem Staubfaden himmelswüst, / der Krone rot / vom Purpurwort, das wir sangen / über, o über / dem Dorn.*)

Kanopen: Eski Mısır'da ve Etrüsk dönemi İtalyasında, mumyalanan ölü-lerin iç organlarının saklandığı kaplar.

die Kindlein / Jaspis, Achat, Amethyst – Völker, / uyanıyordu bebecikler / Yeşim, Akik, Ametist – halklar, / kavimler ve kabileler: Krş. Eski Ahit; "Üçüncü sırada gökyakut, agat, ametist; dördüncü sırada sarı yakut, oniks ve yeşim olacak. Taşlar altın yuvalara kakılacak. On iki taş olacak. Üzerlerine mühür oyar gibi İsrailoğulları'nın adları bir bir oyulacak. Bu taşlar İsrail'in on iki oymağını simgeleyecek." (*Mısırdan Çıkış* 28:19-21)

Es ist alles anders | Hepsi başka türlü

die karelische Birke | Karelyanın huş ağacı: Sıradışı mermerimsi dokulu, kehribar renkli, parlak huş ağaçlarının anavatanı olarak tanınan orman ve göl diyarı Karelya kuzeybatı Rusya'da, İkinci Dünya Savaşı sırasında Ruslarla Finler arasında şiddetli çatışmalara sahne olmuş bir bölgedir.

da hast du sie, da nimm sie dir, da hast du alle beide; da nimm sie dir zum Unterpfand | şimdi senin onlar, al onları işte, senin ikisi de; tut onları rehin diye: Almanca bir çocuk tekerlemesine gönderme; "Makas bileme / makas bileme / en esaslı ustalık / işte sağ el / şimdi sol el / sana rehin veriyorum / senin artık / al onları / senin ikisi de." (*Scheren schleifen / Scheren schleifen / ist die beste Kunst / Die rechte Hand / die linke Hand / die geb ich dir / zum Unterpfand / Da hast du sie / da nimm du sie / da hast du sie / alle beide.*)

den Namen, den Namen, die Hand, die Hand | ismi, ismi, eli, eli: bkz. Eski Ahit; "Evimde, evimin dört duvarı arasında / Oğullardan da kızlardan da daha iyi bir anıt ve ad vereceğim; / Yok edilemez, ebedi bir ad olacak bu." (*Yeşaya* 56:5)

ein Widderhorn hebt dich | – *Tekiab!* – | bir Şofar havalandırıyor seni / –*Tekiab!*–: Musevilerin Roş Aşana ve Yom Kippur günlerinde çaldığı,

koç veya keçi boynuzundan yapılmış boruya Şofar adı verilir. Kıyamet günü İsrail'in üfleyeceği boruyu hatırlatan kelime, Akkadça *Şapparu*'dan (boynuz) İbraniceye Şofar, Arapçaya Sur olarak geçmiştir. Tekiah ise, Şofar'ın uzun notasıdır.

das Wintermärchen | Kış masalı: Celan bu ifadeyle, öncülü kabul ettiği Alman dilinin kurucu şairi Heinrich Heine'nin *Deutschland, Ein Wintermärchen* (Almanya, Bir Kış Masalı) isimli uzun yergi-şiiri üzerinden Avusturya Macaristan İmparatorluğu döneminde doğu Yahudilerinin sürgün edildiği –ve bu sürgün kabile içerisinde bulunan annesinin de üç yıl boyunca kaldığı– Bohemya'yı anırtıyor.

den Kieselstein | çakıl taşı: İbranice *tz'ror* kelimesi çakıl taşının yanı sıra bağ (ilişki) anlamına da gelir. Vefat eden için okunan *El Male Rahamim* duası, ölenin “hayat bağıyla bağlanması” arzusuna yöneliktir. Museviler, mezar ziyaretlerinde kabrin üstüne küçük taşlar/çakıl taşları bırakırlar. Göçenlerin unutulmadığını işaret eden bu taşlar sayesinde, inanışa göre hem müteveffa onurlandırılmış hem de hayatla bağı sürdürülmüş olur.

bei Normandie-Njemen | Normandie-Njemen civarında: Terkip Normandiya bölgesiyle Neman Nehri'nin katettiği Litvanya-Beyaz Rusya-Polonya-Letonya topraklarını işaret etmekle birlikte, aynı zamanda İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna dek doğu cephesinde Ruslarla birlikte çarpışan Fransız Hava Kuvvetleri'ne ait uçak filosunun da adıdır.

ein Fluß; Alba | bir nehir; Alba: Latince beyaz anlamına gelen *Alba* kelimesi, Romanya'nın Mureş Nehri kıyısında kurulan bir şehre ve şafak vakti âşıkların birbirlerinden ayrılışını konu edinen troubadour şarkılarına da isim olmuştur.

Die Zahlen | Sayılar

Sayıların ezoterik yorumlarına ilgi duyduğu bilinen Celan'ın, bazı şiirlerinde özellikle Kabalistik geleneğin *cifr/gematria* sayısal düzeneğine göndermelerde bulunduğu görülür. Bu şiirde söz konusu olan ise, sayıların alfabe unsurlarının düzeni veya nicelik açısından dildeki imajlarla ilişkilendirilmesidir. Bu anlamda sayıların sûretlerin karşı/yazgısına ortaklığı, soyut kesinlik ifade eden bir dizgenin şiirdeki sûretlerle birlikte değişimini işaret eder.

irrlichternder (*irrlicht*) | will-o'-the-wisp (*ignis fatuus*): Boş umut; hayalin cılız ışığı.

Stehen, im Schatten | Durmak, gölgesinde

Bibliyofil Atemkristall baskısında özel bir vurguya sahip olan bu şiir, iki yanında Gisèle Lestrange'ın birer gravürüyle yayımlanmış tek şiirdir. des Wundenmals in der Luft | havadaki *Lekenin*: Krematorium bacalarından çıkan dumanların utanç verici bir olaydan (*Soykırım*) kalan izi (*Stigma*) anıştırdığı "havadaki leke" imajındaki *Wundenmal* kelimesi, birebir çevrildiğinde yara izi anlamına gelir.

für dich / allein | yalnız / senin'çin: Bu dizeler, Goll hadisesi sırasında Celan'ın sık sık andığı, Babilli bilge Hilel'in şu sözlerine atıfta bulunmaktadır: "Kendim için değilsem, kim benim için olacak? Yalnız kendim içinsem, ben neyim? Ve şimdi değilse, ne zaman?" (*Wenn ich nicht für mich bin, wer ist dann für mich? Solange ich aber nur für mich selber bin, was bin ich? und: Wenn nicht jetzt, wann sonst?*)

Dein vom Wachen | Nöbetlerden tos vuran

Horn | boynuz: Musevilerin ibadete çağrı için kullandıkları *Şofar* hakkından bkz. *Est ist alles anders* girdisi.

in sein / Horn gekerbt / Wort-
spur | boynuzunun içine 7 çentil-
miş söz yivi: Boynuzla alâkalı bir
diğer muhtemel gönderme için
krş. *Odysseia* 19, 560: “Ey misafir
/ tabiri güçtür rüyaların, / çoğu da

tatmin etmez insanları, / zira uçup giden o rüyalar iki kapıdan geçer: biri
boynuz, biri fildişi. / Kesme fildişi kapıdan gelen rüyalar, / aldatır bizi
taşıyarak beyhude sözleri. / Cilalı boynuz kapıdan çıkıp gelen rüyalarsa /
onları gören fanilere / bağışlar hakikati.”

Im Schlangenwagen | Yılankavi vagona

“Yılankavi vagon” imajının ardında, nehir ve dağ yollarını kıvrıla kıvrıla
geçerek Celan’ın annesini ve akrabalarını Çernivtsi’den ölüme –Mikhay-
lovka Toplama Kampı’na– götüren trenin izi sezilir. Söz konusu imaj
aynı zamanda, vagon içerisinde yılankavi bir biçimde kıvrışıp yatmış
insanları da çağrıştırmaktadır (*Benzer çağrışımlı şiirler için bkz. Tenebrae ve
Hangi Taşı Kaldırsan*).

weißen Zypresse | ak servi: Orfizimde ölümlerin mezarlarına konan tablet-
ler, öte dünyaya göç edenlerin yol haritası gibidir. Ruhun tanrısal kay-
nağına güvenle geri dönmesini sağlayan bu tabletlerde, Hades’ten geçiş
talimatları şöyle sıralanır: “Hades yurdunun solunda bir pınar bulacaksınız
/ hemen yanında da *ak bir servi* / aman ha, sakın yaklaşma o pınara / bir de
buz gibi sularıyla Hatıralar Gölü’nden fışkıran / öteki pınar, şu önünde
bekçiler duran / de ki onlara: ben Yer’in ve yıldızlı Göğün evladıyım / Ve
siz de biliyorsunuz bunu...”

Weggebeizt | Aşınıp gitmiş

Jeolojik çağrışımlarının yanı sıra *weg/beizen* fiili, desen oymak üzere
madeni bir yüzeyi asitle aşındırmak mânâsına gelir. Şairin eşi Gisèle Lest-
range, gravürlerinde bu asitle oyma/aşındırma tekniğini kullanmaktadır.
Mein- / gedicht, das Genicht | *M~iir*, / *Hiç~iir*: Celan, “alaca bulaca
lâkırdısı güya- / yaşanmış onca deneyimin” dizelerinden sonra *Mein-ge-
dicht* terkiibini “yüz-dilli” nitelemesiyle kullanarak, *Mein* kelimesinin eski
Almancadaki sahtelik/yalancılık anlamlarına göndermede bulunmakta.
Nitekim hemen ardından *Gedicht* (şiir) ve *nicht* (hiç) kelimelerinden

türettiği *das Genicht* devreye giriyor. Türkçede benzer bir etki yaratmak üzere bu Celangil kelimeleri, sahilik yoksunluğunu ihsas edecek şekilde *M~iir*, / *Hiç~iir* olarak tercüme ettim.

Keine Sandkunst mehr | Kumsanatı yok artık

Latince Geomantia, ilmi'r-remi: Kum üzerine çizgiler çizerek bakılan bir fal çeşidi. Remil falının üstatlarının Danyal yahut İdris yalvaç olduğu rivayet edilir. Remil şekilleri on altı adettir. Önceleri zar atılarak nokta, çizgi ve şekillerin oluşturulmasıyla bakılan fal, daha sonra bu on altı şeklin kâğıda çizilip torbadan çektilmesiyle sürdürülmüştür. Şekiller dört unsura, gök cisimlerine, burçlara, yön, zaman veya cinsiyet durumlarına göre değişen farklı cetvellerden yararlanılarak yorumlanır. Remlin mutlak sükûnet içinde, mümkünse kuşluk vakti, sağ elle ve sağdan sola doğru dökülmesi gibi kuralları vardır.

Engholztag | Sonbaharhalkasıgünü

Ağaçların yıllık büyümesini işaret eden *Engholz/Spätholz* tabiri, Türkçe literatürde geç odun ya da sonbahar odunu diye anılır. Halkaları daha geniş olan erken/ilkbahar odununun (*Frühholz*) aksine, geç odunun halkaları dardır (*eng*).

Tierblütige | vahşikanaçan: Şairin vahşi hayvan (*Tier*), kanlı (*blutig*) ve açmak/çiçeklenmek (*blühen/blüte*) kelimeleriyle türettiği bir terkip.

Landschaft mit Urnenwesen | Külkabı yaratıklarıyla manzara

Klinkerspiel | tuğla-oyunu:

Felemenkçe kökenli bir kelime olan *Klinker*, vurulduğunda tıktırtı sesi çıkaran ve binaların yapımında kullanılan çok sert bir tür tuğlayı ifade eder. Kuzey Almanya'da ise oyun için kullanılan kilden yapılmış küçük, sert bilyelere *Klinkers* adı verilmektedir.

Aus Fäusten | Dizginsizce dövülmüş

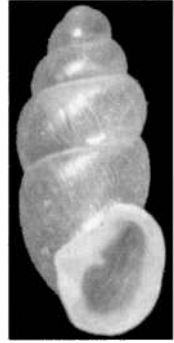
Celan şiiri, École normale'deki okutmanlık görevinden izin alıp psikiyatri kliniğine yattığı sıralarda, 1 Ekim 1964 tarihinde yazmıştı. İlk üç dizede (*Dizginsizce dövülmüş sözduvarının / hakikatiyle beyaz yumruklardan, / körpe bir dimağ çiçekleniyor senin için.*) şairin aldığı elektroşok tedavisinin yansımaları sezilmektedir.

Schwirrhölzer | *Boğaböğürtenler*
Boğaböğürten, üst paleolitik
döneme ait en eski müzik alet-
lerindendir. Günümüzde de bazı

Afrika kabileleriyle Aborjinler tarafından kullanılan boğaböğürten, yaklaşık 20 cm uzunluğunda, 3 cm genişliğinde bir ahşap veya kemik parçasından oluşur. Bu parçanın bir ucuna açılmış delikten bir ip geçirilmiştir. İpten tutup çevrildiğinde gök gürlemesine veya boğa böğürmesine benzer bir ses çıkarır.

Eisdorn | buzdiken: *Carychium exile*, buzdikeni, rutubetli döküntü içerisindeki çürüyen yaprakların yüzeylerinde yaşayan minik bir yumuşakça türü. İç sarmal etrafında dönen yaklaşık 1,75 mm uzunluğunda narin, beyazımsı ve yarı saydam bir zar kabukla kaplıdır. Ayrıca Grimm masallarında deniz yıldızı (*asterias glacialis*).

Aschenglorie | *Külhâlesi*

Pontisches Einstmals | Pontus evvel zamanları: Celan, 1947 yazını arkadaşları Petre Solomon ve Nina Cassian ile Karadeniz kıyısındaki Mangalia'da (*Latince Pontus Euxinus*) geçirmişti. Sanatçıların uğrak yeri olan Mangalia'da kısmen Tatarlar yaşıyordu. Karadeniz aynı zamanda Ovidius'un sürgün edilip Tristia-Pontus beyitlerini yazdığı ve Osip Mandelstam'ın hayli vakit geçirdiği bir bölgedir. Petre Solomon'a 23 Kasım 1967 tarihli mektubunda Celan, bu şiiri "Mangalia'nın anamnezi gibi" diye anar.

ertrunkenen Ruderblatt | suya gömülmüş dümen yelpazesi: Celan'ın Mangalia tatilini beraber geçirdiği arkadaşları arasında, daha sonra Akdeniz'de boğularak ölen Lia Fingerhut da vardı. Kimi yorumcular "suya gömülmüş dümen yelpazesi" dizesini bu ölümle (muhtemelen intihar) irtibatlandırır. Yine 23 Kasım 1967 tarihli mektupta şu ifadeler yer almakta: "20 yılı aşkın bir zaman önce Karpatlar'a yaptığımız geziyi düşünüyorum da... Lia, Lia boğuldu, boğuldu."

Niemand / zeugt für den / Zeugen | Kimse / şahitlik etmiyor / şahitlere: Bu dizelerin detaylı bir analizi için bkz. *Jacques Derrida, Sovereignities in Question: The Poetics of Paul Celan*, sf: 65-96, Fordham University Press, 2005.

Den verkieselten Spruch | Unutuyorsun unuttuğunu

verkieselten Spruch | taşılaşmış özdeyiş: Bir kayaçbilim terimi olan *taşıl-laşma* ya da *silisleşme*, volkanik patlamalar sonucu göl ya da deniz suları ile soğumuş lavların altında kalan ağaç gövdelerindeki selüloz ve ligninin suda erimiş hâlde bulunan silis maddesiyle yer değiştirmesiyle tamamen taşa dönüşmesi sürecidir.

Solve | Çözün

Bu şiir ile yine aynı gün içerisinde bitirilen *Coagula* (Pıhtılaş), gerçekliğin ve dilin dağılıp yeniden bir araya gelmesi tasavvuru etrafında, bir tür diptik (*iki kanatlı tablo*) biçiminde örgülenmişlerdir, dolayısıyla birlikte okunmaları daha isabetli olacaktır. Celan'ın not defterinin 24 Mayıs 1964 tarihli girdisinde şu ifadeler yer almakta: “Waterloo-Plein ziyareti: Spinoza'nın doğduğu ev, yerinde yeller esiyor.”

Ayrıca *Çözün*'ün ilk taslağındaki Waterloo Meydanı odaklı yer bildirim ifadeleriyle Spinoza'nın portresine atıfta bulunan “*Wolfenbüttelli (Aşağı Saksonya'da bir şehir) Düşünürün Portresi*” tabiri de daha sonra şiirden çıkarılmıştır.

Solve et Coagula: Çözün ve pıhtılaş. Simyada ve birtakım ezoterik öğretilerde, herhangi bir maddenin saflaştırılması sürecinde uygulanan işlemlerin bütünü için kullanılan tabir; diyalektik. Metali altına dönüştürme veya felsefe taşına ulaşma sürecinde “solve”, kalıplaşmış düşüncelerle negatif enerji yükünün parçalanmasına; “coagula” ise dağılmış elementlerin bir bütün hâlinde pıhtılaşmasına atıfta bulunur. Genel itibarıyla enerjinin serbest dolaşımını imleyen tabir, ruhsal tekâmülün ve insan evriminin daimi hedefi olan dönüşümü ifade eder (*ayrıca bkz. Zümrüt Tablet*).

Şiir ontolojisinde daha ziyade dil ve gerçekliğin çözünüp yeniden pıhtılaşmasını deneyimleyen Celan, 1 Kasım 1966 tarihinde not defterine Rosa Luxemburg'a atfen şu cümleleri düşer: “Aslolan iyi olmaktır. Her şeyi çözen ve birleştiren mütevazı bir iyilik, her tür zekâ gösterisi ve çökbilmişlikten üstündür.”

Gift- / pfalzen | ağ- / sarayları: Celan, şiirin simyevi dokusu uyarınca *Giftpfalzen* (zehirli bitkiler) ile benzer sessel çağrışımlar içeren *Giftpfalzen* (ağ- sarayları) bireşimini kullanmakta. Yine Goethe dönemi Almancasında *gift* kelimesinin zehir veya ağunun yanı sıra İngilizcede olduğu gibi “armağan, lütuf” vb. anlamlara sahip olduğunu göz önünde tutmak, çoğul bir okumaya imkân sağlayabilir.

Coagula | Pıhtılaş

Şiir çoğunlukla marksist filozof ve aktivist Rosa Luxemburg'la ilişkilendirilir.

15 Ocak 1919 tarihinde dipçik darbeleriyle kafatası parçalanmış, dövülme-ten tanınmaz hâle gelmiş vaziyette ayaklarına bir taş bağlanarak Landwehr Kanalı'na atılan Luxemburg'a başka şiirlerinde de göndermelerde bulunan Celan (*b.kz. Du liegst*), 23 Kasım 1967 tarihli mektubunda arkadaşı Petre Solomon'a şunları yazıyor: "Rosa Luxemburg'un hücresinin parmaklıklarından gördüğü Rumen mandaları, zihnimde Kafka'nın *Bir Köy Hekimi*'nden (*Ein Landarzt*) üç kelimeyle –ve elbette Rosa ismiyle– birleşiyor. Pıhtılaşıyorum, pıhtılaşmaya uğraşıyorum."

Schaufäden, Sinnfäden | Görüşlifleri, duyuşlifleri

Schaufäden | Görüşlifleri: İbranice *tzitzit* kelimesine göndermede bulunan bu ibare, Musevilerin ibadet sırasında kullandıkları ve görülmesine bilhassa özen gösterilen atkının (*talit*) köşelerindeki püskülleri/saçakları ifade eder.

Zehn Blindenstäbe | On kör âsa: On sayısı muhtemelen, Musevilikte dini açıdan reşit kabul edilen on üç yaşın üzerindeki on erkek çocuktan oluşan topluluğu (*minyan*) işaret etmekte. *Buchstabe* (harf) kelimesiyle belirgin bir çağrışım ortaklığına sahip olan *Blindenstäbe* (kör asalar) ise, bizatihi şiiri niteleyen ontolojik bir simge olarak okunabilir.

Einmal | Bir keresinde

Celan, eşi Gisèle Celan-Lestrange'a *Solukdönümü*'nü müjdelediği 8 Mart 1967 tarihli mektupta bu şiiri şöyle anar: "Son olarak da bir boş sayfanın ardından tek bir şiirden (*Einmal*) mürekkep, müstakil bir bölüm..."

vernichtet, / ichten | yoğalmış, / bengilolmuş:

Celan'ın kendi ifadelerine ve sıklıkla başvurduğu Grimm sözlüğüne dayanarak *ichten* kelimesi, *ichen* fiilinin (*bir soruyu "Ben"le cevaplamak üzere "Ben" demek; benlemek, bengil eylemek*) geçmiş zaman kipi olarak yorumlanabilir. Bir önceki dizede kullanılan *vernichtet* (yoğalmış) kelimesiyle benzer sesler içeren *ichten*'in, aynı zamanda bir semantik akrabalık kurgulamayı hedeflediğini söylemek mümkün. Yine *Dichten* (şiir yazmak) fiilinin ses yükü dikkate alındığında, şairin şöyle bir anlam hattı izlediğine hükmedebiliriz: **Nichten«Ichten»Dichten!**

Frankfurt, September | *Frankfurt, Eylül*

Celan, Fischer Yayınevi'yle yaptığı son iş olan Henri Michaux şiirlerinin çevirisi dolayısıyla Eylül 1965'te Almanya seyahatine çıkar ve on günlük konaklaması sırasında Frankfurt Kitap Fuarı'na da uğrar. Şair, fuardan bazı imaj ve izlenimler içeren bu şiire dair karısı Gisèle'e şunları yazıyor: "Fena değilim. Aslına bakarsan, bu sabah kıpır kıpır, poetik bir esrime içerisinde olduğumu söyleyebilirim. Küçük bir şiir yazdım, bu gece veya yarın senin için kopyalayıp yorumlarım."

Blinde, licht- / bärtege | Kör, ışıltı- / sakallı: *Tübingen, Ocak* başlıklı şiirdeki "Lichtbart / der Patriarchen" (*Uluğların ışıyan sakalı*) ifadesiyle karşılaştırınız.

Stellwand | paravan: Fischer Yayınevi'nin bir önceki yılın fuarında kurup 1965 yılında da kullandığı, üzerinde Freud portresi bulunan seyyar bölme.

Maikäfertraum | Mayısböceği hayali: Freud'un *Rüyaların Yorumu*'ndaki mayısböcekleri ile alâkalı yorumla ilintilendirilebilir.

Zum letztenmal / Psycho- / logie | Son / defa psiko- / loji: Kafka'nın ölümünden sonra yayımlanan *Günah, İzdişap, Umut ve Doğru Yol Üzerine Düşünceler* (Betrachtungen über Sünde, Leid, Hoffnung und den wahren Weg) kitabında yer alan 93. girdiden alıntı. Celan aynı ifadeyi daha önce Goll olayı ile alâkalı olarak bir arkadaşına yazdığı mektupta da kullanmıştı: "Son defa psikoloji! Bence asıl önemli olan, yönlendirme ve tahriklerin ortaya konması değil, kötülüğün ve işbirlikçilerinin maskelerinin düşürülmesi."

Simili- / Dohle / frühstück | çakma / cücekarga / kahvaltısında: Çekçede *kavka* kelimesi "cücekarga" anlamına gelir. Cücekarga-kahvaltı ilintisi, Kafka'nın *Açlık Cambazı* (Ein Hungerkünstler) isimli öyküsünde yer alan şu pasaj bağlamında yorumlanabilir:

“Fakat en büyük mutluluğu sabah olup da masrafını cebinden ödediği ve uykusuz geçirilmiş yorucu bir gecenin ardından gözcülerin sağlıklı insanlara özgü bir iştahla saldırdıkları mükellef kahvaltı getirildiğinde yaşıyordu. Doğrusu bu kahvaltı işini, gözcüleri etkilemek üzere düzenlenmiş bir hile olarak görenler de vardı elbet, ama bu kadarı fazlaydı artık. Nöbeti kahvaltı olmaksızın devralmak isteyip istemedikleri soruldu mu hemen yan çiziveren bu kişiler, yine de kuşkulandıktan bir türlü vazgeçmiyorlardı.”

Ayrıca gerçek soyadı Antschel olan Celan, günlüğüne “Benim İbranice adım Amschel” yazmış olan Kafka’yla arasında bu yönden de bir yakınlık kuruyordu.

Der Kehlkopfsverschluslaut / singt | Ve gırtlak ünsüzü / başlıyor şarkıya: Ses tellerinin soluk alma durumuna oranla birbirlerine daha çok yaklaşılarak çıkardığı ses, gırtlak ünsüzü olarak anılır (*Türkçedeki “b” ve İbraniceyle Arapçadaki “ayn” sesleri*). Gırtlaktaki *kapanrıya* göndermede bulunan bu dizeyi, yine Kafka’nın tüberküloz hastalığının son evrelerinde sesini kaybetmek üzereyken yazdığı *Şarkıcı Josefine ya da Fare Ulusu* (Josefine, die Sängerin oder Das Volk der Mäuse) isimli öyküyle paralel okumak, çağrışım alanını genişletebilir.

Spasmen | Kasılmalar

hei | selah: Mezmurlarda ayet aralarında yer alan ve şükre (*hamdiüsena*) davet eden müzikal durgu ifadesi.

Grandelkranz | gözdişi çelengi: Kızılgeyiğin üstçenesindeki köpekdişi (*grandel*) ve av ganimeti olarak toplanan bu dişlerden yapılan yadigar çelengi (*kranz*).

Hendaye | Hendaye

Psikolojik sorunları giderek derinleşen Celan, 22 Ekim 1965’te yaklaşık bir haftalık bir yolculuğa çıkar. Avare bir rota izleyerek Ascain, Hendaye, Pau, Tarbes, Toulouse, Montpellier, Avignon, Valence ve Lyon’u dolaşan şair, bu gezi sırasında *Lifgüneşler*’de yer alacak yedi şiirin de ilk taslaklarını çatar.

Hendaye: Önceki taslaklarında şiirin başlığı *Garotten-Grenze* (Garot / Boğazlama Sınırı) idi. İspanyolca bir kelime olan garot, boğmak maksadıyla kullanılan her tür aleti ifade eder. Tarih boyunca kullanılmış

garotlarda metal veya ahşap bir sandalyeye oturtulan kurbanın ya da hükümlünün boynu düzeneğe bulunan ip, kablo veya metal halkaya sabitlenir; kol veya çarkın çevrilmesiyle halka, boğma işlemini tamamlardı. İspanya'da bu infaz aleti Franco'nun ölümüne kadar (1978) kullanılıyordu. Hendaye aynı zamanda, 23 Ekim 1940'ta Franco'yla Hitler'in buluştukları şehirdi.

Die orangene Kresse | Turuncu Latinçeği: Yuvarlak yaprakları ve keskin sarı, turuncu ya da kırmızımsı çiçekleri olan bir bitki (*nasturtium*).

Pau, Nachts | *Pau, geceleyin*

Heinrich / dem Vierten | Dördüncü Henry: Önce Navarre ardından da Fransa kralı olan Dördüncü Henry, Pau Şatosu'nda; beşiği olduğu ileri sürülen kaplumbağa kabuğunun hâlen sergilendiği bir odada doğmuştu. Schildkrötenadel | soylukaplumbeşiği: Dizeyi tamamlayan *wiegen* (sallanmak) fiili gereğince, Dördüncü Henry'nin sallandığı beşiği anıştırmak ve Celan'ın Almandaki türetimine cevap verebilmek üzere terkibi (*Schildkröte-adel*) Türkçede "soylukaplumbeşiği" (*kaplumbağabeşiği*) biçiminde yeniden üretti.

eleatisch | eleatikler misali: Parmenides tarafından kurulan Eleatik ekolün bir üyesi olan Zenon, kaplumbağa ve Achilleus paradoksuyla bilinir. Zenon'a göre çokluk, hareket ve topos imkânsızdır.

Pau, Später | *Pau, daha sonra*

Albigenserschatten | Albigengölgesi: Albi Heretisizmi'nin (*Katharlık*) kökenleri, Anadolu topraklarında doğan Pauluşçuluğa dayanır. Antakya Ermenileri arasında yeşeren Pauluşçuluk özü itibarıyla teslisi reddediyor; İsa'nın logosu (*ilahi kelâm*) insanlığa ulaştırmak için seçilmiş bir elçi olduğunu ve tanrılaşmadığını kabul ediyordu. İkonlara ya da haça tapmayı putperestlik sayan; Tanrı'yla insanın arasına kimsenin giremeyeceğini; hiyerarşik ya da kurumsal herhangi bir otoritenin inanç alanına hükmedemeyeceğini savunan bu monoteist inanç, 12. yüzyıldan itibaren İspanya-Fransa sınırındaki Toulouse-Albi-Carcassonne-Béziers civarında yayılıp kök salmaya başlamıştı. Katolik Roma tarafından azılı kâfirlerden

sayılan Albigenler, 1209 yılında başlatılıp 35 yıl sürdürülen Haçlı Seferleri sonucu, engizisyon ateşi ve dumanları arasında yok olup gittiler.

Waterloo-Plein: Amsterdam'ın merkezinde bulunan meydan. Amstel Nehri yakınlarındaki meydan, adını 1815'teki Waterloo Savaşı'ndan almıştır. Hâlen aktif olan günlük bitpazarı, turistler arasında oldukça popülerdir. Waterloo-Plein hakkında ayrıca *Solukdönümü* açıklama ve notlar bölümünün "Solve | Çözün" girdisine bakılabilir.

Baruch: Örgütlü kötülüğe karşı iyiliği, sevinci ve inceliği savunduğu için Amsterdam Yahudi cemaatinden aforoz edilen; aklı ve sezgiyi esas alan devrimci yaklaşımıyla her çağı olduğu gibi bugünü de belirleyen büyük düşünür Baruch Spinoza.

die / kantige, / unverstände, sehende / Träne zurecht- / schleife | sivri, / anlaşılmamış, durugören / gözyaşını / iyice perdahlayabilsin diye: Spinoza bütün ömrünü mercek perdahlayarak geçirmişti. Şiir, bu derin tefekkür eylemine atıfla noktalıyor.

Lyon, Les Archers | *Lyon, Les Archers*

Şiir, Celan'ın yukarıdaki *Hendaye* notunda anılan gezisi sırasında defterine düşüğü bir nottan doğmuş: "Lyon, 25 Kasım 1965, Café Les Archers, Yabancı'yı (*L'Étranger/Camus*) okuyan kız.

Stille | *Sükûnet*

İki dizelik şiir, *Sessiz* biçiminde farklı bir okumaya tabi tutulduğunda ilk dizeler şu şekilde de çevrilebilir: "*Sessiz! Ey kocakarı, götür çağlarcadan öteye beni.*" James K. Lyon'a göre, "*Stille*" kelimesi ikinci dizeye uyarak emir kipiyle okunduğu takdirde, ilk kelime kayıkçıya sessiz olması ve poetik sesi konuşmaya taşıması için verilen bir emir gibi görünmekte. Elbette ilk kelimenin bir emir değil, bir hitap şekli ve hitap edilen kocakarının da bizatihi sükûnetin simgesi olduğu yönündeki yorum da eşit ölçüde mâkuldür. Her iki hâlde de mecazın köklerinin Heidegger'de bulunduğu dair emareler açıktır."

Schnellen | Akıntı / Çağlarca: Akarsuların, yataklarındaki çok eğimli kesimlerde ya da artık oldukça düzleşmiş eski eğim kesintisi üzerinde köpürerek, kaya döküntüleri arasından hızla aktıkları yerlere verilen ad; ivinti yeri.

Seelenblind | *Rubkörü*

Ruhkörlüğü (*optik/görsel agnozi*), temporal lobun 18. ve 19. alanlarında oluşan hasar sonucu nesneleri tanıma ve görsel olarak ayırt etme yeteneğinin yitimidir.

hinter den Aschen, / im heilig-sinnlosen Wort | küllerin ardında, / mübarek-abes kelâm içinde: Celan şiirin taslaklarından birinin üstüne, Mandelstam'ın *Petersburg'da* şiirinin dördüncü dizesini Rusça not almış: "Petersburg'da buluşuruz yine, / güneşi oraya gömmüşüz gibi, / ve söyleriz ilk defa / o *mübarek, mânâsız sözü*"

Hirnmantel | beyin zarı: Pallium; omurgalılarda serebral korteksin üst yüzeyini kaplayan gri ve beyaz madde katmanları. Ayrıca, papanın giydiği ve belli aralıklarla Latin kiliseleri metropolitlerine verdiği pelerin. Sehpurpur | Görgüvan: Rodopsin; görme ergüvanı. A vitamininin bir türeviyle bir protein olan opsinden oluşan, gözün retinasındaki bir maddedir. Işığın beyne bir impuls göndererek reseptör hücreyi uyarmasıyla bir kimyasal reaksiyon başlar ve görme gerçekleşir. *Seb* (görme) ve *purpur* (ergüvan) kelimelerinden oluşan terkibi, Celangil bir tasarrufla Türkçeye "görgüvan" olarak çevirdim.

Tau | *Çiy*

der Herr brach das Brot | Rab böldü ekmeği: Bkz. Korintlilere 1. Mektup, 11; 23-24: "Size ilettiğimi ben O'ndan öğrendim. Ele verildiği gece Rab eline ekmeği aldı, şükredip böldü ve şöyle dedi: 'Bu sizin uğrunuza feda edilen bedenimdir. Beni anmak için böyle yapın.'"

Kleide die Worthöhlen aus | *Panther postuyla kapla*

II. Dünya Savaşı'ndan önce Paris'te tıp eğitimi alan Celan'ın şiirlerinde, bu şiirde olduğu gibi tıbbi gönderme ve terimlere sıkça rastlanır. Şiirin detaylı bir yorumu için bkz. *Hamacher, W., & Jewett, W. D. (1985). The Second of Inversion: Movements of a Figure through Celan's Poetry. Yale French Studies, (69), s. 291, dipnot 13.*

Nah, im Aortenbogen | *Şuracıkta, aort yayında*

Hellblut | Işıl-kan: Oksijene doymuş kan parlak kırmızı görünür.

Mutter Rahel | Rahel Ana: *İncil; Yaratılış 30/22-24*: "Tanrı Rahel'i hatırladı, onun duasını duyup ona bir evlat bağışladı. Rahel hamile kaldı ve

bir erkek çocuk doğurdu. Rahel, ‘Tanrı utancımı kaldırdı. Rab bana bir oğul daha versin!’ diyerek çocuğa Yusuf adını koydu.”

İncil; Yaratılış 35/16-20: “Sonra Beytel’den göçtüler. Efrat’a varmadan Rahel doğum yaptı. Doğum yaparken çok sancı çekti. O sancılar içindeyken ebesi, ‘Korkma!’ dedi, ‘Bir oğlun daha olacak.’ Fakat Rahel ölmek üzereydi. Can verirken oğlunun adını Benoni koydu. Babası ise çocuğa Benyamin adını verdi. Rahel öldü ve Efrat –Beytlehem– yolunda gömüldü. Yakup, Rahel’in mezarına bir taş dikti. Bu mezar taşı bugüne kadar kaldı.”

weint nicht mehr | ağlamıyor artık: *İncil; Yeremya 31/15*: “Rama’da bir ses duyuldu, / Ağlayış ve acı feryat sesleri! / Çocukları için ağlayan Rahel avutulmak istemiyor. / Çünkü onlar yok artık!” Celan, ifadeyi tersine çevirerek evlatlarını kaybeden annelerin gözyaşlarının kuruduğunu ima eder: “Rahel Ana / ağlamıyor artık. / Öte yakaya taşıdı / olanca yası.”

Ziw / Ziv: İbranicede ışık-ışılta anlamına gelen kelime, Şekina’ya da göndermede bulunmaktadır. Tanrı’nın yeryüzündeki tezahürünü ve ışığını ifade eden kelime “yerleşmek, oturmak” mânâsındaki “şkn” kökünden gelmektedir. Yahudi mistik geleneğinde tanrısallığın dışı unsuru ve yarı bağımsız bir varlık olarak algılanan şekina, yaratılıştaki aşamaların sonuncusu ve insan ruhunun kaynağı sayılmaktadır. İnsanlara ışık ve ses biçiminde görünen şekina, bazı kaynaklarda güvercin kanatlarıyla tasvir edilir. İbadet alanı olarak kullanılan *Mişkan* (mesken) kelimesi de aynı kökle (*şkn*) irtibatlıdır.

Haut Mal | Haut Mal

Fransızca tabir, majör epilepsiyi (*morbus sacer*) tanımlar. Ayrıca Fransız yazar Michel Leiris’in aynı ismi taşıyan bir şiir kitabı vardır.

Heddergemüt | Berbatmizaç

Şiirin, Heidegger isminin deformasyonu olduğuna dair bir yorum için bkz. *Tedirgin Sobbet 1951-1970*, James K. Lyon, çev: Cem Yavuz, Everest Yayınları, 2021.

Denk Dir | *Düşün bir*

Moorsoldat | bataklık askeri: Bin civarında sosyalist, anarşist ve komünistin bulunduğu Börgermoor Nazi çalışma kampındaki mahkûmlar tarafından yazılmış *Die Moorsoldaten* (Turba Bataklığı Askerleri) isimli şarkıya atıf. Sözlerini bir madenciyle (Johann Esser) bir aktörün (Wolfgang Langhoff) yazdığı şarkı, Rudi Goguel tarafından bestelenmiştir. Goguel anılarında şarkının ilk seslendirilişini şöyle anlatır: “Solinger işçi korosunda yer alan on altı şarkıcı, kürekleri yeşil üniformalarının omuzlarında yürüyorlardı. Yürüyüşü mavi

tulumumla, şef çubuğu yerine kırık bir kürek sapıyla yönettim. İkinci mısra biterken bin mahkûmun neredeyse tamamı koroya katılmıştı. Her mısrayla birlikte koro daha da güçlendi ve sonunda SS subayları da şarkıyı söylemeye başladılar. Anlaşılan onlar da kendilerini turba askeri sayıyorlardı.”

Massada | Masada: İbranicede kale anlamına gelen *metzuda* sözcüğünün Latincesi. Masada, İsrail'in güneyinde Necef Çölü'nün kenarında, Ölü Deniz'den dört yüz metre yukarıda bulunmaktadır. Masada efsanesine göre Yahudiye valisi general Flavius Silva'nın 8.000 Romalı askerle Masada'yı kuşatmasının ardından kurtuluş ümidini kaybeden Yahudiler, aralarından silah kullanmayı bilen on kişiyi seçip önce kalan 950 kişiyi, daha sonra da birbirlerini öldürmekle görevlendirmişler. Bu toplu intihardan sadece iki kadınla beş çocuğun hayatta kaldığı rivayet edilir.

Mit Mikrolithen | *Mikrolitlerle süslü*

Paleolitik dönem kayasanatı buluntuları içerisinde, çoğunlukla çakmak-taşı veya çörtten yapılmış, aşağı yukarı tırnak boyutundaki taş aletlere *mikrolit* adı verilir. Mızrak, ok veya diğer av silahlarının uçlarında kul-lanılan mikrolitler, mezolitik çağda iyice yaygınlaşmıştır. Araştırmalar mikrolitlerin, kompozit bir alet veya silah oluşturmak üzere ahşap, kemik, reçine ve elyafla birlikte kullanıldığını göstermektedir.

In die Nacht gegangen | *Dalıp gitmiş geceye*

Yom Kipur'dan beş gün sonra kutladıkları Sukot ya da Çardak Bayramı'n-da Yahudiler, Mısır'dan çıktıktan sonra kırk yıl boyunca çölde göçebe hayatı sürdürmelerini; bulabildikleri kuru çalı, ot ve dallardan yaptıkları çardaklarda barınmalarını hatırlarlar. Sukot'un yedi günü boyunca sabah-ları ibadet vaktinde ağaç kavunu, hurma, mersin ve söğüt ağacı dallarıyla yaprakları bir arada tutularak dualar eşliğinde dört ana yöne, yukarı ve aşağıya sallanır; böylelikle Tanrı'nın her yerde hazır ve nazır olduğu işaret edilmiş olur. Celan, "stern- / durchlässig Blatt | yıldız- / geçirgen yaprak" ifadesiyle muhtemelen kuru çalı, ot ve dallardan yapılan *mişkan*'ın (mes-ken) çatısına ve duada kullanılan ağaçlara telmihte bulunuyor.

Abglanzbeladen | *Işılbalay yüklü*

Krş. "Bir can borcun var Tanrı'ya / *Thou owest God a death.*" (Shakespeare, *IV. Henry*, 5. perde, 1. sahne) ve "Bir ölüm borçlusun doğaya / *Du bist der Natur einen Tod schuldig.*" (Sigmund Freud, *Rüyaların Yorumu*, 1).

Bei Brancusi, zu Zweit | *Brancuşi'de ikimiz*

1876'da Romanya'nın Pestisani kentinde doğan 20. yüzyılın en etkili modern sanat öncülerinden heykeltıraş Constantin Brancuşi, figüra-tif formları sadeleştirerek bronz, mermer, taş ve ahşap eserler yarattı.

1907’de kendi atölyesini kurmadan önce bir süre Rodine’in asistanı olarak çalışan Brancuşi, sanatçıya hayranlık beslemesine rağmen “Büyük ağaçların gölgesinde hiçbir şey yetişmez,” diyerek daha sonra Rodin etkisinden tamamen sıyrıldı. “Nesnelerin içsel doğasını keşfetmeyi” sanat ontolojisi olarak benimseyen Brancuşi’nin en güçlü eserleri arasında *Öpücük*,

Uzamda Kuş, *Uyuyan Esin Perisi* sayılabilir.

Şiir, Celan’ın karısı Gisèle Lestrange’la birlikte 24 Şubat 1954’te Brancuşi’nin atölyesine yaptığı ziyareti imlemektedir. 8 Ağustos 1967 tarihli mektubunda şair, eşine şunları yazar: “Senin de ismen tanıdığın Rumen şair Ion Caraion’un hazırladığı Brancuşi üzerine bir derleme için yazıp yolladım bu şiiri.” Celan Brancuşi’yle çok daha önce, on kadar Alman ve Fransız yazarla birlikte sanatçının atölyesini ziyaret ettiği 1951 yılında tanışmıştı; sürrealist şair Caraion’u ise 1946’dan beri tanıyordu.

Todtnauberg | *Todtnauberg*

Paul Celan ile fenomenolojik yaklaşımıyla modern düşünceyi köklü bir biçimde etkileyip dönüştüren, Nasyonal Sosyalist Parti üyesi ve taraftarı Martin Heidegger arasında 24-25 Temmuz 1967 tarihinde, Freiburg/Todtnauberg’de gerçekleşen “loş” buluşma, 20. yüzyıl entelektüel tarihinin dönüm noktalarından birisi kabul edilmektedir. Yazın seyri boyunca Heidegger’in sanat ontolojisinden yoğun etkiler devşiren Celan, söz konusu buluşmaya dek, bilhassa dil tasavvuruna büyük bir hayranlık beslediği düşünürü Nazi geçmişinden ötürü kamusal bir özre teşvik edebilme arzusunun gerilimiyle yaşamıştı. Bu aşağı yukarı yirmi yıl süren, tutum ve deneyim açısından bütünüyle dikotomik bir temele (kurban) < sükutun işbirlikçisi) dayalı ilişki, Celan’ın sanatında belirleyici bir yer tutuyordu. 1967 tarihli ilk görüşmeye kadar büyük ölçüde hayali düzlemde seyreden bu sohbet içerisinde Celan, kendi şiir ontolojisini Heidegger’in *Dasein* (Özgüvarlık), *Ursprünglichkeit* (Aslilik), *Unterwegs zur Sprache* (Dile doğru seyr hâlinde), *Entsprechen* (Karşıla(ş)ma), *Ereignis*

(Sahiplenme/temellük olayı) vb. kavramları üzerine inşa edip yer yer eleştirel bir yaklaşımla geliştirdi. Şairin ardında bıraktığı kütüphanede bulunan iki düzineden fazla Heidegger eseri üzerindeki okuma notları ve işaretler de, Celan'ı yoğuran bu köklü etkinin ipuçlarını açığa vurmaktadır.

Hölderlin, Rilke, Trakl gibi derin 'sezinç' sahibi şairlere kuşatıcı bir bakışla eğilip felsefenin (de) özünün "şiirde ve şiirle mukim" olduğunu ortaya koyan bir düşünür olarak Heidegger ise, Celan'ın şiirine on yılı aşkın bir süre boyunca büyük bir ilgi ve beğeniyle yaklaşmıştı. Bu zaman dilimi içerisinde mektuplaşmalar ve araçlarla süren diyalog, nihayet 1967 yılında yüz yüze görüşmeye evrildi. Söz konusu buluşmayı kayda alan "Todtnauberg" başlıklı şiir hakkında etraflı yorum ve değerlendirmeler için bkz. *Tedirgin Sobbet 1951-1970, James K. Lyon, çev: Cem Yavuz, Everest Yayınları, 2021.; Translation at the Mountain of Death ("Justifying the Margins" içinde), Pierre Joris, Salt Publishing, 2009.; Wasen: On Celan's "Todtnauberg"; Werner Hamacher, Heidi Hart, The Yearbook of Comparative Literature, V. 57, 2011, s. 15-54.; Poetry as Experience, Philippe Lacoue-Labarthe, çev: Andrea Tarnowski, Stanford University Press, 1999.; Spur des Worts. Zur Lyrik Paul Celans, Otto Pöggeler, Alber-Broschur Philosophie, 1986.*

Einem Bruder in Asien | Asya'da bir kardeşe

Şiir, Amerika'nın Vietnam'a düzenlediği hava akınlarının, napalm bombası saldırılarının ve bölgeye asker sevkiyatının yoğunlaştığı bir dönemde yazılmıştır.

Highgate | Highgate

Kuzey Londra'da bir bölge. Karl Marx ve George Eliot, aynı ismi taşıyan mezarlıkta gömülüdür.

Schwimmhäute | Ağörgüsü

Zeithof | zamanavlusı: Almanca *hof* kelimesi, dilimizde "avlu« ağıl« ayla« ay ağılı« ayevi« hâle" gibi, esasen hepsi aynı köke bağlı anlamlara karşılık gelir. Türkçe fonemleri, ulama teamüllerini ve genel itibarıyla Celan şiirinin imaj~çağırışım yükünü gözeterek, *tefkibi zamanavlusı* şeklinde çevirmeyi tercih ettim. Aynı kelimeden türemiş olan *Geböft* de, şairin ölümünden altı yıl sonra yayımlanan son şiir kitabı *Zeitgeböft* bireşiminde

karşımıza çıkmakta. Grimm sözlüğünde 1400'lere kadar izleri sürülebilen kelime aslında, bir avlu etrafındaki tesisleri ve/ya araziye ifade eder. Aynı etrafındaki halka/hâle benzeri bir imaja yönelik çağrışımından ötürü *Zeitgeböft* terkinbini de, *Zamanaylası* olarak dilimizde yeniden ürettim.

Celan *Zeitbof* tabiriyle Husserl'in *İşsel Zaman Bilinci'nin Fenomenolojisi* isimli kitabında karşılaşmış ve şu satırların altını çizmiş: "İlk izlenimlerle birlikte birincil düzey hatırlamalarımız bir süreklilik oluşturur ve bu "kuyruklu yıldız silsilesi" izlenimleri çevreleyen bir zaman avlusu (*Zeitbof*) kurar. "Belleğin belleği" olan bu kuyruklu yıldız silsilesi, az önce işitilmiş bir sesin ya da melodinin bilinç tarafından gelecekte de sürdürülen izidir. Yani az önce duyduğumuz fakat şimdi susmuş olan bir ses ya da melodinin kulağımızda çınlamayı sürdürmesi ya da bilinçte bir sürekliliğe sahip olabilmesi, bilincimizde, aynen kuyruklu yıldızın kaydından sonra ardında bıraktığı iz gibi bir iz bırakmaktadır."

Brunnen-artig | Kuyu-vari

Şiirde geçen *giŧ kırma çatı, oda, küller mezarlığı, balçıkahşap kulübe* gibi tabirler, Etrüsk dönemi ölü gömme âdetlerine atıfta bulunmaktadır. Ölenin ebedi mekânı olarak tasarlanan Etrüsk mezarlarının giriş kısmı plak taşlarla desteklenmiş kirişlere sahiptir ve taş bir kapı ile kapatılır. Kapının iki yanında, mezar odasının tavan kirişleriyle oluşturulmuş bir çatı bulunur.

Mit Traumantrieb | Rüya dürtüsüyle

19 Ocak 1967 tarihinde U.S. Mariner 5, Venüs gezegeninin 2.480 mil yakınından geçerek gözlemlerde bulunmuştur. Şiir, ertesi gün yazılmıştır.

Schwanengefahr | Kuğuteblikesi

Şiir, Celan'ın 20 Kasım 1967'de Paris'te açılan *İskitler'den Günümüze Rus Sanatı* konulu sergiyi ziyaretinden izlenimler içermektedir.

Lappentaucher- | Batağan-: Grebe familyasına mensup, siyah-beyaz-kahverengi renklerde, kuğu benzeri boyunlu ve kırmızı gözlü bir dalıcı kuş türüdür. Yavrularını düşmemeleri için kanatlarını kaldırarak sırtında taşıyan bu su kuşları,

kuğu boyunlu batağan olarak da anılır.

Kraken- | ahtapot-: İskandinav folklorunda yer alan kafadan bacaklı efsanevi deniz canavarı. *Krake* kökünden gelen tabir, ahtapotvari canavar anlamının yanı sıra anormal (*sakat, devasa, biçimsiz*) hayvanları nitelemek için

de kullanılır. İnanişâ göre krakeler denizde bir ada gibi kımıltısız durur, balıklar da onlara sokularak farkında olmadan kendilerini kurban ederlermiş. Bilimadamlarına göreyse krake, İzlanda yakınlarındaki zaman zaman faal hâle gelen volkanik bir tepeciktir.

Jakuten- | Yakut-: Rusya Federasyonu' içerisindeki Yakutistan özerk bölgesinde yaşayan Türki bir kavim; Sahalar.

Jakuten- / Puschkin | Yakut- / Puşkin: Bkz. Puşkin'in *Exegi Monumentum* (Devasa bir Anıt Diktim Kendime) başlıklı şiirinin üçüncü kıtası:

"Adım her yanına yayılacak büyük Rusya'nın,

Söyleyip duracaklar dilden dile:

Slavların mağrur torunu, Finli, henüz yabani Tunguz,

Ve bozkırım dostu Kalmuk."

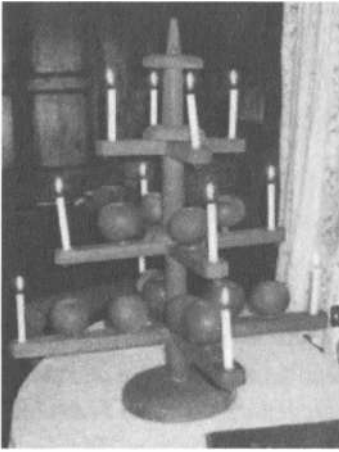
Chebeldei | Şebeldey: Altay efsanelerine göre yeraltı âlemine bağlı tüm kadın şamanların lideridir. Zaman döngüsünü ve evrenin düzenini simgeler. Cehennem ve yeraltındaki tüm olağandışı varlıklar onun hükmü altında. Çok uzun bakır bir gagası vardır. İstedğinde bulutların arkasına uçabilir.

Du liegst | Pürdikkat

Şiir, Celan'ın yakın dostu Peter Szondi ve psikiyatrist Walter Georgi eşliğinde Berlin'de, Havel ve Spree nehirlerinin kıyıları ile Plötzensee ve Noel pazarına yaptığı yürüyüşten izlenimler aktarıyor. Berlin'de kaldığı süre içerisinde Celan, *Der Mord an Rosa Luxemburg und Karl Liebknecht. Dokumentation eines politischen Verbrechens* (Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht Cinayeti: Siyasi Bir Suçun Belgesi) isimli, yeni yayımlanmış bir kitabı okumuştur.

Fleischerhaken | kasap çengelleri: 20 Temmuz 1944'te Adolf Hitler'e suikast girişiminde bulunan *Schwarze Kapelle* üyelerinin idam edilip kasap çengellerine asıldığı yer, Plötzensee idi.

Äppelstaken / aus Schweden | İsveçli / kızıl elma sırkıları: İsveç pazarında bir stanttaki Advent ve Noel süslerine (elma ve mum) gönderme.

er biegt um ein Eden – | eğilip bükülüyor bir cennetin çevresinde –: Rosa Luxemburg ile Karl Liebknecht'in hayatlarının son saatlerini geçirdikleri Berlin Eden Otel'e atıf.

die Sau | pis böcü: Anadolu ağızlarında dişi yaban domuzuna verilen isim. Cinayetle alâkalı soruşturma tutanaklarında Rosa Luxemburg için

kullanılan aşağılayıcı nitelemeye (moruk domuz/*Die alte Sau*) muadil bir ton yakalamak üzere “pis böcü” tabirini kullandım.

Der Mann ward zum Sieb, die Frau / mußte schwimmen, die Sau | Adam kevgire döndü, kadın / yüzmek zorunda kaldı, pis böcü: Krş. *Der Mord an Rosa Luxemburg und Karl Liebknecht*, s.129'da yer alan ifadeler: “Bu arada diğerleri kasıla kasıla geri döndüler: Liebknecht'i cayır cayır yak-tık. Teğmen von Rittgen de daha sonra gözaltındayken bu ifadeyi teyit etti; silahların gürültüsünü duymuştu. Luxemburg hakkında ise, “Yaşlı domuz çoktan yüzüyordu,” dedi. (*Inzwischen waren die anderen zurückgekommen und brüsteten sich: Liebknecht haben wir eine gebrannt. Das hat mir auch Oberleutnant von Rittgen später in der Untersuchungshaft noch einmal gesagt, er sagte auch, er habe das Knarren der Pistolen gehört. über Luxemburg hieß es: “Die alte Sau schwimmt schon.”*)

Landwehrkanal | Landwehr Kanalı: Spree Nehri'ne paralel uzanan ve Berlin'in büyük bir kısmını kateden on bir kilometrelik kanal. 15 Ocak 1919'da katledilen Rosa Luxemburg'un cesedi bu kanala atılmış ve 1 Haziran'a kadar bulunamamıştı.

Nichts / stockt | Hiçlik / durakalıyor: Karl Georg Büchner'in *Danton'un Ölümü* adlı oyununda Lucille, kocası Camille Desmoulins'in infazından önce şunları söyler: “Ölmek! Yaşamaya herkesin hakkı vardır, şu ufacık sineğin de, şu kuşun da! Tek bir damlası saçılıp dökülse hayatın akışı kesintiye uğrar, toprak bu darbeye yarılırdı ya! Her şey hareket hâlinde, saatler işliyor, ilerliyor, insanlar vızır vızır, su ve diğer her şey oradan

oraya sızıp duruyor –hayır! böyle olmamalı, olamaz– Şimdi yere oturup çığlık çığlığa bağlamak istiyorum, ki korkudan dursun her şey, durakalsın, hiçbir şey kıınıldamasın artık!” (*Perde V, Sahne 8.*)

In Echten- | Kertenkele

Lichtung | ışıltıgümbresi: Celan *Lichtung* kelimesiyle Heidegger’e özgü Lichtung’u (*Kayran*) anıştırır gibidir. Epilepsiyle alâkalı diğeri bir şiir için bkz. *Haut Mal*.

Schneepart | Karparçası

Part | parça: Bir kontpuan kompozisyonunun melodik bölümlerinden biri.

Aufwind | yamaç rüzgârı: Bir tepe veya dağ yamacından yukarı doğru esen hava akımı.

Hervorgedunkelt | Karanlıkbasmış

Buche | kayınağacı: Celan’ın memleketi olan Bukovina’ya (*Buchenland: Kayınlar yurdu*) atıf.

Mauerspruch | Duvar Sloganı

Şiir, 13 Mayıs 1968’de Paris’te gerçekleşen büyük öğrenci ve işçi yürüyüşüyle birlikte ülke çapında ilan edilen genel grevin ardından yazılmıştır. Gedächtnisschaft | bellekeğirmen: Yün, keten, kenevir, pamuk gibi lifli hammaddeleri eğirmeye yarayan bir ucu çengelli tahta araçlara *Eğirmen* veya *Kirmen* adı verilir.

ein Engel, erneut | bir melek, yeni baştan: Celan’ın okuma notları: “Onu zapteden, çocuk ve yamyamdan doğmuş bir yaratık gibi durur önünde: yeni bir insan değil – bir ucube, yeni bir melektir bu. Kim bilir belki de, hani Talmud’a göre şu anbean sürüler hâlinde yaratılıp da Tanrı karşısında seslerini yükselttikten sonra yok olan ve hiçliğe karışanlardan birisidir.” (*Walter Benjamin, Karl Kraus Üzerine*)

Yine Benjamin’in *Tarih Kavramı Üzerine* tezlerinde yer alan şu pasajda da “yeni melek” imajının izleri sürülebilir: “Klee’nin, Angelus Novus isimli bir resmi var. Bu resimde, baktığı şeyden uzaklaşmak üzereymiş gibi görünen bir melek tasvir edilmiş. Gözleri, ağzı ve kanatları açık. Tarihin meleği tam da böyle görünmelidir. Yüzünü geçmişe doğru çevirmiş.

Bizim bir olaylar zinciri gördüğümüz yerde o, durmadan enkaz üstüne enkaz yığıp bu enkazı onun ayaklarının önüne fırlatan tek bir felaket görür. Orada biraz daha oyalanıp ölüleri uyandırmak ve parçalanırları bir araya getirmek isterdi belki de. Ancak cennetten esen bir fırtına onu kanatlarından yakalamıştır ve fırtına o denli şiddetlidir ki, melek artık kanatlarını kapatamaz. Fırtına karşı konulamaz biçimde onu sırtını döndüğü geleceğe sürükler; bu sırada önünde yığılı enkaz da göğe doğru yükselmektedir. Bizim ilerleme dediğimiz şey, bu fırtınadır işte.”

Das Im-Ohrgerät | Kulakîçi aygıt

Celan, Spiegel dergisinin Haziran 1968 tarihli sayısında, kulak içine yerleştirilen bir aygıtlı endüstriyel casusluk yapıldığına dair bir makale okumuş. Makalenin başlığı: “Kimseye güvenmeyin, kendinize bile!”

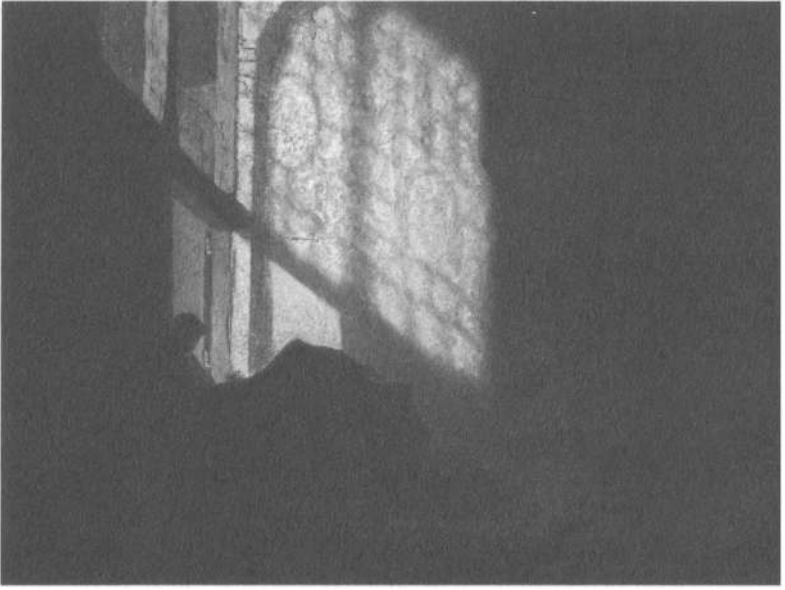
Einkanter | Rüzgârçakılı

Kayalık çöllerde bulunan yontulmuş yüzeylere sahip irili ufaklı çakıllara, *ventifaktı* (rüzgâr çakılı) adı verilir. Rüzgâr tarafından yontulup şekillendirilmiş bu çakıllar, kenarların veya olukların sayısına göre Almancada *Einkanter* (tek kenarlı), *Zweikanter* (iki kenarlı), *Dreikanter* (üç kenarlı) gibi isimlerle anılır.

Rembrandt: Celan 1967-68 Londra seyahatleri sırasında National Gallery’de, o dönemlerde Rembrandt’a ait olduğu düşünülen ancak sonradan ressamın üslubuna hayranlık duyan bir erken dönem takipçisi tarafından yapıldığına karar verilen *A Man Seated Reading at a Table in a Lofty Room* isimli tabloyu görmüştü.

Bartlocke | saç lülesi: Payot; Levililer 19:27’deki “Başınızın yan tarafındaki saçları kesmeyecek, sakalınızın kenarlarına dokunmayacaksınız,” emri uyarınca Ortodoks Yahudilerce alnın iki yanında, tıraş edilmeden uzatılan saçlara verilen isim. Kelime İbranicede “uç, köşe, kenar” gibi anlamlar taşır.

sechzehnte Psalm | on altıncı mezmur: “Hep önümde tuttum Rabbi; Sarsılmam, sağ yanımda durduğu için.” Celan, Mezmur 16:8’in İbranice metnindeki “Şiviti” (*yerleştirdim, koydum, tuttum*) ifadesine göndermede bulunuyor.

Löbpuppen | Lösbebekleri

Şiir, Celan'ın bir önceki yıl bir mektup açacağıyla kalbini ıskalayıp ciğere ciddi hasar verdiği intihar girişimi; hastalığının ilerleyen safhasındaki tedavi prosedürü; bazalt kayalardan kimyasal örnek toplamak üzere ay yüzeyine inen sondalar ve Prag Baharı sırasında Alexander Dubček'i destekleyen Radio Pilsen'in yayınının susturulması gibi parçalanmış izlenimler yansıtmaktadır.

Bon vent, bonne mer: İyi seyirler anlamına gelen bir denizcilik terimi.

Zerr dir | Koparıp al

Ingeborg Bachmann'ın "Ertelenmiş Zaman" isimli şiirine gönderme: "Sağa sola bakınp durma. / Bağla ayakkabını." (*Sieh dich nicht um. / Schnür deinen Schub.*)

Kalk-Krokus | Acı çiğdem

Celan Temmuz 1969'da Prag'daki dostu Franz Wurm'a bu şiiri yollamış ve Kafka'nın *İmparatorun Haberi* öyküsüne de atıfla şunları yazmış: "Böylece Vltava Nehri kıyısında, 'akşam olunca,' hem Prag şehrine hem de arkadaşlarına gösterebilirsin."

Delle Dasein | Oyuk Özgüvarlık: Celan'ın şiirlerinde karşımıza çıkan Heideggergil kavramlardan birisi de, farklı bireşimlerle üç şiirde kullanılmış *Dasein*'dir (Özgüvarlık). Bu şiirdeki kullanımıyla Dasein, bir oyuga ya da çöküntüye göndermede bulunan ve İngilizcedeki derin vadi (*dale*) ile aynı etimolojik kökene sahip bir jeomorfolojik tabirdir. Daha detaylı bir okuma için bkz. *Tedirgin Sohbet 1951-1970*, James K. Lyon, çev: Cem Yavuz, Everest Yayınları, 2021.

Schnellfeuer-Perihel | Yayılmateş-Günberi

Perihel | Günberi: Yunanca *peri* (yakın) ve *helios* (güneş) kelimelerinden oluşan *perihel*, yörüngesinde seyreden bir cismin güneşe en yakın olduğu noktayı işaret eder ve Türkçede *günberi* olarak anılır.

Knödel | hamurtopu: Güney Almanya ve Orta Avrupa mutfağında yaygın olarak tüketilen hamur veya patates topları/köfteleri.

Pawlatschen | sahneler: Çekçe pavlač (veranda/taraça) kelimesinden Almancaya geçmiş; Viyanalı sokak şarkıcıları ya da tiyatrocularının gösterilerini yaptığı derme çatma sahneler.

Das gedunkelte | Kararmış

Kolbenschlag | dipçik darbesi: Dipçik darbeleriyle kafatası parçalanarak öldürülen Rosa Luxemburg'a atıf.

Mandelnde | *Sen ey badem kesilmiş*

Celan'da badem imajına, en çok alıntılanan *Say Bademleri* (Zähle die Mandeln) isimli ilk dönem şiirinden son kitabına dek, anne«Tanrı»sevgili bağlamında metafizik bir öge olarak sık sık rastlanır. Söz konusu imaj, 1944 tarihli *Mezarların Yakınında* (Nähe der Gräber) şiirinde “*Ve Tanrı o tomurcuklanan çubukla / bir inip bir çıkmıyor mu tepeye*” dizeleriyle Çölde Sayım 17:8'i anıştırma biçiminde belirir: “Ve vaki oldu ki, ertesi gün Musa şahadet çadırına girdi; (...) Harun'un değneği tomurcuk sürmüştü, koncalandı, ve çiçek açtı, ve olgun bademler yetiştirdi.”

Şair yine *Mandorla* isimli şiirinde de geleneksel Hıristiyan ikonografisinde badem şeklinde bir hâle içerisinde tasvir edilen İsa'ya yönelik bir soyut olumsuzlama işletirken, “*Bademden içeri – ne var bademden içeri? / Hiç. / Hiçtir olan bademden içeri. / Durur durakalır orda. / Hiçten içeri – kim var orda? Kral. / Kral işte orda, Kral.*” dizeleriyle Vaiz 12:5'i yankılar adeta: “Badem ağacı çiçeklenecek, çekirge ayağını sürüyecek,

gebreotunun tomurcuğu patlayacak; çünkü insan ebedi meskenine doğru ilerleyecek, feryat edenler sokaklarda dolaşacak.”

Celan'ın bademi Yahudiliğin(in) timsali saydığına dair bir başka iz, kader ortağı Osip Mandelstam'ın ismini çift m ile, “Mandel~stamm (*Badem-soylu*)” biçiminde vurgulamasında da sezilebilir (bkz. Nachmit-tag mit Zirkus und Zitadelle | *Sirk ve Kaleyle İkinci*).

Hachnissini | Haşinisini: Odesa doğumlu, hem İbranice hem Yidiş dilinde yazmış, Modern Yahudi edebiyatının kurucusu sayılan Hayim Nahman Bialik'in (1873-1934) meşhur bir şiiri; “*Al beni kanatlarının altına / Kızkardeş ol bana yahut ana*”

Die Pole | Kutuplar

Tor / des Erbarmens | Merhamet / kapısı: Kutuplar, iki taraf arasındaki ilişkide olduğu gibi her bireyin kendi içinde de mevcuttur. Bu kutupluluk sadece benliğin unutulmasıyla aşılabılır. Böylelikle uyanıklık durumundayken kapalı olan “merhamet kapısı” açılır ve benliğin kendi içinde veya diğer kutupta kaybı *ich verliere dich an dich* sayesinde bir geçiş deneyimi gerçekleşmiş olur. Bu seyr'engiz, Meridyen'de şöyle tasvir edilir:

“Bugün huzurunuzda *seyrettiğim imkânsız yolda, bu imkânsızın yolunda* gönlümü bir nebze avutan bir şey buluyorum.

Bağlayan, ve şiir gibi, *karşılaşmaya* götüren bir şey.

Dil gibi – soyut ama yine de maddi ve dünyevi, döngüsel, *her iki kutbu* da boydan boya katedip kendine kavuşan; dolayısıyla çok şükür ki tropikal kuşağı ve mecazları aşıp geçen bir şey buluyorum... bir meridyen.”

Karşılaşmalar; Paul Celan, çev: Cem Yavuz, Doğu Batı Yayınları, 2020.

Şiirle alâkalı kapsamlı bir yorum için bkz. *The Black Star: Lived Paradoxes in the Poetry of Paul Celan*, Dorit Lemberger, Lemberger, Humanities, 6(4), 100. (2017).

Mein Schneetrost | kar avuntum: Celan'ın şiirlerinde kar imajı, her zaman Soykırım kurbanları ve annesinin ölümü ile ilintilidir. Örnek olarak bkz. *Dilkafes*'te yer alan *Schneebett* başlıklı şiirin son dizeleri:

“*Karyatağı ikimizin altında, karyatağı. / Kristal üstü kristal, / derindem örülü, düşüyoruz, / düşüyor uzanıyor düşüyoruz. / Düşüyoruz işte: / İdik, iz. / Yekvücuduz geceyle biz. / Geçitlerde, geçitlerde.*”

Der Königsweg | Sağır kapının

Scheintür | Sağır kapı: Işık ve ses geçirmeyecek biçimde yalıtılmış kapı. Gegen- / Zeichen | karşı-alâmet: Celan, Claude Lévi-Strauss'un *Yaban Düşünce*'sinde okuduğu şu paragrafın kenarına "karşı büyü olarak yılan derisi" notunu düşmüş: "Sürünenler sınıfının tamamı bu yerliler için ekonomik açıdan hiçbir değer ifade etmez; ne yılanların etini yerler ne de kurbağaların; nadiren hastalık veya karşı büyü için başvurmak dışında, kalan parçalarını da kullanmazlar."

Löwenzeichen davor, / das Gestirn, | aslanburcu, / takımyıldızı: Babil astronomisinde Büyük Aslan olarak adlandırılan bu takımyıldızın tam kalbindeki parlak yıldız, Regulus (*Kral Yıldızı*) diye anılır.

Ich trink Wein | İki bardaktan

zackere | sürüp açıyorum: Celan, *Das Leben Friedrich Hölderlins* isimli kitapta Hölderlin'in tercüme yaparken Pindar'ın şiirlerini adeta çift sürercesine (*zackern/pflügen*) deşip kurcaladığına dair bir cümleyi işaretlemiş: "Her zaman yarı deli olan Hölderlin, Pindar'ı sürüp tarıyordu." Kendisi de not defterine, Mandelstam çevirileri sırasında aynı eylemde bulunduğunu yazmış.

Königszäsur | kral yarığı: Durgu ya da *caesura*, şiirde ritmik bir duraklamayı ifade eder ve paralel bir sembolle (||) gösterilir. Birbirinden ayrı fakat temel olarak bağlantılı iki ayrı parçayı niteleyen caesura, kısa bir ifadeye daha derin bir duyarlık katmak üzere kullanılır. Sophokles tragedyalarında durgu, kâhinin ortaya çıkıp hadiselerin arka planını aydınlattığı yerdir.

Lostrommel: Çarkıfelek.

Deut: Metelik, mangır.

Alman dilinin yirminci yüzyılın
ikinci yarısındaki en sarp şairi
Paul Celan kendisini –Büchner’in
Lenz öyküsünden alıp yenilediği
bir metaforla– “ellerinin üstünde
yürüyen”, anlaşılmamış biri olarak
tanımlıyordu:

*O ellerinin üstünde yürüyenin
yazdığı şey bu: O*

*Isırgan-yazısını okumuş, Anla-
şıl(a)mamış, ama başkalarını
da tek anlayanın yazdığı.*

Bir “herumgeworfener” (*dünyaya
fırlatılmış*) olarak “kelimelerin
eşliğinde” yaşayan Celan’ın
karşılaşmalar doğuran *dil meridyeni*,
nihayet elinizdeki şiir seçkisiyle her
iki kutbu da boydan boya katedip
tropikal kuşağı ve mecazları aşarak
Türkçede de kendisine kavuşmuş
oluyor. *Sesler, İşitin Bizi de*; Celan’ın
şiir buzulundan süzülmüş, çoğu
Türkçeye ilk kez çevrilen 150 *soluk
kristali* barındırıyor.

EVEREŞT

www.everestyayinlari.com

[f/everestyayinlari](https://www.facebook.com/everestyayinlari)

[t/everestkitap](https://www.twitter.com/everestkitap)

[i/everestyayinlari](https://www.instagram.com/everestyayinlari)

